

*Maria Assumpció
Soler i Font (1913-2004)
Mestra i Escriptora EX AEQUO*

Carme Ramilo i Martínez

Foto: Jordi Soler Font

Carme Ramilo i Martínez

(Campdevàno, 5 maig 1971) reconeix haver sentit, des que té ús de raó, una indefugible passió pels llibres. El 1994 es va llicenciar en Filologia Catalana a la Universitat de Girona. Des del 1990 al 1992 havia estat treballant com a redactora al diari *El Punt*. El juliol del 2003 va presentar a la UdG el treball d'investigació del doctorat, titulat *Concepció Carreras (1893-1961): Dona i Literatura a la Catalunya del segle XX*. En el terreny professional es dedica a l'ensenyament de la llengua catalana i la literatura a secundària i a batxillerat, tasca que compagina amb la de la creació literària. Segons afirma, *no podria viure sense escriure*.

Ha estat guardonada en diversos certàmens literaris: el 1999, en la I Edició del Premi Víctor Mora de Narrativa Breu de L'Escola amb el relat "Yasha", publicat el setembre del mateix any en el volum *Deus ex machina i catorze contes més*, de l'editorial La Busca; el gener del 2001, en el Premi Popular de Poesia de La Cova del Drac de Barcelona amb el poema "Atlàntic"; l'octubre del mateix 2001, en els Premis Literaris Ciutat de Tarragona (*Fes un clic literari! Un relat interactiu*, aportacions que van ser publicades per l'Ajuntament de Tarragona en un dossier); el gener del 2003, en el V Premi Ramon Ferrando Adell de Poesia de Jesús-Tortosa (Baix Ebre) amb el poema "Mirades"; el novembre del 2003, en el Primer Premi de Poesia de Catalunya Cultura, de Catalunya Ràdio, amb la composició "Capvespre d'hivern a Praga", inclosa en l'obra *la catalana de lletres 2003*, d'edicions Cossetània; el desembre del 2006, en els V Premis Literaris de Constantí amb el relat "Espectacle hiperbòlic a Arles o el deliri de Van Gogh", publicat en el volum *Històries de la història*, de Silva editorial.

També és coautora del llibre *Poemari de la Fageda d'en Jordà*, publicat a Olot, l'abril del 2001, per edicions Bassegoda. Una altra de les seves grans passions, a més de viatjar i del mar, és la investigació literària. Ha publicat articles a la *Revista de Girona* ("M. Concepció Carreras i Pau, una veu poètica enamorada del paisatge olotí", maig-juny 2002; "Concepció Carreras, Maria Mercè Devesa, Rosa Sacrest i Mercè Bayona, la poetització del paisatge olotí", març-abril 2004; i "Maria Assumpció Soler, mestra i escriptora entre dues dictadures", març-abril 2006) i a *Presència* ("Baixant de la font del Gat", núm. 1.695, agost 2004). És l'autora, per altra banda, de la ressenya biogràfica de la novel·la de Maria Assumpció Soler *L'escollit*.

A més a més, forma part de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana i de la Societat Catalana de Llengua i Literatura de l'IEC.

Maria Assumpció Soler i Font
(1913-2004):
mestra i escriptora ex aequo

Maria Assumpció Soler i Font
(1913-2004):
mestra i escriptora ex aequo

Carme Ramilo i Martínez

EDITA:

ASSOCIACIÓ SUPORT A LA DONA DE PALAFRUGELL

MARIA ASSUMPCIÓ SOLER I FONT (1913-2004): mestra i escriptora *ex aequo*

Carme Ramilo i Martínez

Novembre 2007

Edita: **Associació Suport a la Dona** de Palafrugell

C/ Botines, 26 planta baixa
17200 Palafrugell
Tel./Fax 972 30 12 58
Mòbil 619 532 510
www.suportaladona.com
e-mail: suportaladona@yahoo.es

Amb el suport de:

Coordinadora de la col·lecció Dones amb nom propi:

Maria Salvador Calçada

Correcció lingüística: Carme Ramilo i Martínez

Portada: Foto de Maria Assumpció Soler a principis dels anys trenta (font: arxiu Soler)

Disseny portada: Ester Agustí Ferrer

Maquetació i impressió:

Gràfiques Agustí. Tel. 972 30 50 52

Dipòsit legal: GI-144-2005

ISBN: 84-600-4399-X

1a. edició: 500 unitats

Impressió sobre paper ecològic

Pròleg

Esteu a punt de llegir la biografia d'una persona, la meva mare, que, des que va sortir de l'escola Normal fins a la seva jubilació l'octubre del 1982, no va parar de treballar. Tota la seva vida va exercir de mestra; el fet d'escriure li va ocupar, només, aquells espais de temps que solem definir com estones perdudes, encara que, per la qualitat literària dels resultats, haig de dir que em semblen estones aprofitadíssimes. La feina que ha fet Carme Ramilo és absolutament extraordinària perquè la biografia de Maria Assumpció Soler no en té res, d'extraordinari, excepte l'inesborrable record que la seva activitat docent va deixar en les seves alumnes, i en tots i cadascun dels col·legis on va exercir. Això no obstant, Carme Ramilo ha sabut treure'n, o, millor dit, extreure'n tot el potencial humanístic que una existència aparentment rutinària, senzilla, de mestra que va de casa a l'escola i de l'escola a casa, servava en l'íntim resguard de la discreció i el nul afany de notorietat. És clar que aquest i moltíssims altres detalls els trobareu en les pàgines següents, i no és el meu propòsit incórrer en redundàncies vivencials o cronològiques. Una cosa sí explicaré, de tota manera. La meva mare em va tenir de soltera, cosa, en aquella època, força problemàtica, i en el seu cas no només en l'àmbit familiar, que Déu n'hi do, sinó també en el professional. El meu pare, mai no el vaig arribar a conèixer, i aquesta absència de vincle natural, lligada al fet que m'adoptessin l'oncle Lluís, el meu padrí, i Rosa, la seva muller, va fer que, en el meu entorn més immediat, no hi trobés a faltar la figura paterna. És més, mai no em va interessar saber-ne res. Mai no vaig preguntar a ningú de la família, començant per la meva mare, qui era, què feia, d'on venia ni per què ens havia deixat. Que no en parlés amb la mare s'entén, per la voluntat de no fer-li reviure episodis de mal evocar. Però és que mai, mai, ni de petit

ni de gran, ni ara, de molt gran, se'm va acudir agafar un parent proper i demanar-li que em fes cinc cèntims del meu pare. I practico el periodisme, és a dir, un ofici per al qual és indispensable ser compulsivament curios i fins i tot impúdicament tafaner. I tampoc mai me n'he penedit, perquè penso que, d'alguna manera, la falta de pare m'ha donat un profund sentit de la independència personal. No tenir progenitor m'ha alliberat de qualsevol deure o obligació dinàstics; sense casa pairal que et condicioni, ets algú perfectament lliure. Suposo que no tothom hi estarà d'acord, i és lògic: es tracta del meu punt de vista, i és sobre la meva persona. Perdoneu aquesta falca biogràfica en la semblança de Maria Assumpció Soler, mestra i escriptora i, sobretot, per a mi, mare abans que qualsevol altra cosa. I gaudiu de la lectura del llibre, perquè, ho torno a dir, el treball de l'amiga Carme Ramilo ha estat un treball magnífic, admirable, des de la investigació i la recerca fins a les hores que hi ha esmerçat redactant-lo. I per l'esperit, el sentiment, la humanitat que ha sabut conferir-li perquè no fos només una biografia sintètica, un recull fred i estòlid de dates cronològiques i dades estadístiques. Acabaré el pròleg amb un fet per a mi d'una forta càrrega emocional, un fet que no sé si considerar una tremenda ironia o un capriciós detall del destí. El cos sense vida de na Maria Assumpció, el vam vetllar en una capella del petit tanatori que hi ha al carrer Anselm Clavé de Girona. I aquest tanatori ocupa el lloc on hi havia hagut l'escola Normal, és a dir, el lloc exacte on la meva mare va estudiar la carrera de mestra.

Jordi Soler

Maria Assumpció Soler a principis dels anys trenta (font: arxiu Soler)

Biografia del nostre passat recent

Així que la Carme Ramilo em proposà d'escriure unes lletres per acompanyar la biografia de Maria Assumpció Soler que ella ja posava en net, li vaig dir que sí per dues raons. D'una banda jo ja coneixia la seva manera de treballar tan curosa en cercar l'autenticitat dels fets, com també l'exigència amb si mateixa per transmetre'n la realitat profunda, l'autèntic significat dels fets. Li conec un altre interessant treball sobre la poeta olotina Concepció Carreras, que molt considero, i que m'agradaria veure'l convertit en llibre. Així com li sé de contes i poemes que amb obstinació van prenent cos.

D'altra banda el nou llibre de la Carme tracta de la vida i l'obra d'una mestra maltractada per la mateixa història que hem patit, d'una manera o altra, tots els de la seva generació i les següents. Maria Assumpció Soler és la mestra-escriptora que la Carme em va descobrir en l'article que publicà a la *Revista de Girona*. A mi, que he dedicat molts anys a l'ensenyament i a la literatura, m'impressionen les imposicions que va sofrir en aquella sufocant postguerra la mestra i escriptora Maria Assumpció Soler.

Quan vaig llegir el treball de la Carme Ramilo, vaig adonar-me que no podia escriure'n res sense abans llegir *L'escollit*, la novel·la de Maria Assumpció Soler que, com un llamp, li donà l'èxit i el rebuig alhora. L'èxit en aconseguir el premi Fastenrath de novel·la en els Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili, el 1959, a París, on, entre el jurat, naturalment amb personalitats de la cultura catalana, hi trobem François Mauriac, Pierre Vilar i Albert Camus; aquest últim era qui havia de lliurar-li el guardó. Però la societat tèrbola de l'època li va eclipsar l'èxit, l'inspector gironí de torn va amenaçar-la de donar per acabada la seva carrera docent si anava a recollir res a París. *L'escollit* va restar inèdit en vida de l'autora i, així, ella va viure tota la vida no sentint-se acceptada i es va anar

debilitant la gran força d'escriptora que era. Ja no va pensar en escriure cap altra novel·la, però sí que sempre retornava a escriure poemes i articles en moments que li eren acceptats.

En llegir *L'escollit* i veure que el protagonista masculí de l'obra és un sacerdot modèlic, d'aquells que no és fàcil trobar a peu de carrer, fet de la pasta d'un Sant Francesc d'Assís i d'un Jesús de Natzaret sense estar retocats pels criteris vaticans, vaig pensar en l'estretor de mires de l'inspector que per lleis i morals alienes negava el pa i l'aigua al llibre. Se l'hauria d'haver castigat a llegir la novel·la per avergonyir-lo de la seva supèrbia i l'estretor de conceptes que el va fer imposar-se sobre una bella obra tanmateix ben moral a la manera que aquella societat, precisament, volia fer-ne ostentació, jo diria.

La novel·la és un retrat fidedigne d'aquella Girona closa, que recordem aquells que l'hem coneguda abans de ser airejada en convertir-se en ciutat universitària i acollir estudiants d'arreu i, també, turistes d'arreu. Prudenci Bertrana en el seu *Josafat* ens havia genialment descrit la ciutat com un aiguafort en blanc i negre. En la generació de la Soler la vida havia perdut l'expressionisme modernista, però les pedres històriques continuaven tenint el seu pes obscur sobre les persones, amb les seves tradicions atàviques, intocables. La Maria Assumpció escriu: *Una campana que vibrarà, estenent el seu so alegre per sobre els camps i entre les arbredes i que farà emmudir les aloses, al toc del matí, i els rossinyols al toc de la tarda...* La campana, llavors, encara feia emmudir tots els senyals de vida, per poètics que fossin. També escriu: *Les passes d'en Montllor, baixant les escales, retronen en la quietud del vespre. El toc d'Ànimes n'esborra la remor.* Sempre les campanes se sobreposaven a la vida dels homes.

L'escollit és un bell llibre ple de poesia i de saviesa que descriu plenament la ciutat en un temps determinat que la nostra generació va conèixer bé. Va ser una llàstima que la curtedat de mires imperant tallés les ales d'una escriptora que tenia molt a dir i que ens hauria fet reflexionar sobre aquell món tan real com ofegador. És una llàstima per a tots nosaltres que la nostra escriptora sentís la seva obra menyspreada i que, com diu Carme Ramilo, Soler, en no ser acceptada, s'havia considerat sempre una "literata frustrada".

Llegint el text de la Carme Ramilo he vist segur que jo vaig conèixer la Maria Assumpció Soler, perquè explica que formava part de les amigues de l'Emília Xargay. Tant la meva esposa, la pintora Esther Boix, com jo érem amics de jove tot de l'Emília i, sociable com era, li coneixíem quantitat d'amistats, encara en tractem alguna ara, i em dol veure que si la Maria Assumpció hagués pogut publicar la novel·la al seu temps, segur que n'hauríem parlat i li hauria pogut

preguntar tantes coses que m'agradaria saber ara. En el llibre de la Carne veiem que la Soler havia escrit alguna nota, que ignoràvem, sobre la pintura de l'Esther. A més, la lectura del tan ben documentat treball de la Carne Ramilo, m'ha fet recordar un tan meravellós com humil sopar a Madremanya d'aquells anys foscos -i no em refereixo pas a la manca d'electricitat que ens obligava a sopar amb llum d'espelmes-; hi érem l'Enric Marquès, l'Emília Xargay, l'Esther i jo, i un jovenet tímid que tenia una gran habilitat per dibuixar ninotets satíricament subversius. Era en Jordi Soler, fill de la Maria Assumpció, ho he sabut ara. Ens va regalar alguna vinyeta que havia fet davant nostre en aquella sobretaula; calia guardar aquells dibuixos ben clandestinament amagats. Com jo escrivia i guardava els meus llibres de moment impublicables. I jo ignorava, llavors, de qui era fill aquell noi tan amable i que la seva mare tingués un llibre guardonat i impublicable. Un món ben trist aquell, difícil de comprendre per les noves generacions que aparentment tenen camins més fàcils. Tant en Jordi Soler com jo, ara, podem publicar els nostres treballs; el que dol és que la Maria Assumpció Soler se n'anés sense veure la seva novel·la publicada, encara que demostrà molta força en continuar escrivint poesies i articles, aquests sí acceptats. El temps lentament havia anat canviant, però encara no prou.

De la Maria Assumpció també admiro la seva vocació docent formada abans de la guerra -tot el que sé jo m'ho ensenyaren mestres també formats abans de la guerra, mestres amb vocació de ferro il·lusionats en un món nou que se'ns obria. Tot això ho explica molt bé en Salomó Marquès en els seus llibres-. La Carne Ramilo és també una mestra amb vocació, una mestra-escriptora, que significa poder donar al seu alumnat una dimensió més completa, perquè la lluita d'ella no acaba en les aules, té desitjos i somnis que els joves capten i per a tothom és bo saber que existeixen molts camins per obrir-se a la vida. A mi només em resta dir que m'agrada que se m'hagi convidat a escriure d'un tema que me'l sento ben a prop, i també vull agrair la tasca de l'Associació Suport a la Dona de Palafrugell que ja va publicar *L'escollit* i ara fa possible la publicació d'aquesta biografia que tant de bo servis per desvetllar l'interès de les noves generacions a voler conèixer la novel·la i l'obra completa de la Maria Assumpció Soler. La trifulga de *L'escollit* i de la vida d'aquesta dona forma part del nostre passat recent, de les nostres arrels, no s'ha d'oblidar mai perquè ens ajudi a desbrossar el camí a seguir.

Ricard Creus
El Perer del Corb, juliol de 2007

Editorial

Teniu a les mans el tercer títol de la col·lecció *Dones amb nom propi* de l'Associació Suport a la Dona de Palafrugell.

Una vegada publicada la novel·la *L'escollit* ens vàrem adonar de les circumstàncies i del valor històric de la vida personal d'aquesta escriptora catalana i per aquest motiu ens vam plantejar la biografia d'aquesta dona que, malgrat els moments en què la societat era en blanc i negre -sobretot per a les dones d'aquest país i sobretot pels seus drets d'igualtat d'oportunitats que havien estat suprimits i negats per a qualsevol dona que tingués inquietuds intel·lectuals i professionals-, va tirar endavant.

Recollim i ampliem aquest moment històric en el que va viure l'autora.

La Guerra Civil Espanyola va acabar el 1939 i arrel d'instaurar-se el règim franquista va començar la manipulació ideològica de la dona. Aquesta manipulació ideològica suposava l'exili exterior i interior de les dones per la repressió brutal soferta per milers de dones en aquest període negre de la nostra història. S'estima que en aquesta època hi havia més de 23.000 dones ingressades a les presons franquistes i represaliades en tots els seus drets. Aquesta repressió va impedir a Maria Assumpció Soler anar a París el 1959 per rebre l'important premi *Fastenrath* per la seva novel·la *L'escollit*, concedit pels republicans a l'exili en el Centenari de la Recuperació dels Jocs Florals en Llengua Catalana a l'exili que va tenir lloc al gran amfiteatre de La Sorbona (París). Aquesta va ser una més de les expressions de l'Estat franquista per abolir les llibertats i drets aconseguits per la població femenina durant la II República.

Instaurada la Secció Femenina amb Pilar Primo de Rivera com a cap del seu moviment i en estreta col·laboració amb l'Església Catòlica, es destinava a la dona dues úniques funcions que ella podia assumir. Primer: la dona era relegada a ésser esposa i mare perquè el talent creador i analític estaven "*reservados por Dios para las*

inteligencias varoniles". Segon: les dones havien de representar els valors de "*la resignación, entrega, sacrificio, aceptación y renuncia*".

En l'apartat jurídic, la dona, en l'època de l'autora, era un ésser de segona perquè una dona que no estava casada o vídua -en no poder presentar un home en la seva vida-, no podia demanar un crèdit o papers administratius i era una persona degradada com a no apta per a enfrontar-se a la societat. Això es traduïa en no tenir dret per administrar els seus béns, tenir passaport o posar alguna denúncia. El missatge i l'eslògan per facilitar la seva integració social era el de "*pon un hombre en tu vida*" i amb això era més fàcil tenir un reconeixement social. Per altra banda, si aquest home era una persona violenta, quan aquesta dona relegada al paper de dona, esposa i persona pietosa volia posar una denúncia per maltractament, a la comissaria li deien "*Señora, no podemos hacer nada, vaya a "su" casa*", o bé la Sra. Elena Francis li aconsellava suportar un marit alcohòlic i violent en el sentit de la doctrina cristiana. Com una penitència.

En resum, en els aspectes progressius, en l'època de l'Assumpció Soler, la dona devia ser educada en els valors específicament femenins i la vida "moderna" per a ella, era el missatge de ser femenina i no feminista.

Per això també és tan important donar un valor destacable a la nostra protagonista, perquè, malgrat tots aquests impediments de la seva època, semblava ser una persona avançada, feminista i rebel. No solament no podia presentar a la societat franquista un marit, sinó que s'havia atrevit a tenir un fill sense un home al seu costat, o sigui, era mare soltera i treballava per a mantenir-se ella mateixa i el seu fill. Tot i això, l'ambivalència del moment històric que va viure pot haver estat un impediment per a ella per a poder fer de mare amb totes les conseqüències.

Per altra banda, no sabem si la necessitat personal, la rebel·lia i el desig de mantenir la seva parcel·la de llibertat absoluta van influir en Soler per escriure la seva novel·la *L'escollit*. El que sí podem dir és que Soler, contravenint el poder, va enviar la seva novel·la escrita en català als Jocs Florals en Llengua Catalana a l'exili, reconeixent d'aquesta manera la flama d'un altre poder polític i cultural, legítim de la nostra nació, Catalunya, que es mantenia ben viu a l'exterior.

Per sort, sempre hi ha persones, dones i homes que, malgrat les circumstàncies adverses, no se sotmeten a les doctrines del moment històric de la seva vida, que pensen per si mateixes i que aquesta "desobediència" surt de diferents formes, en el nostre cas, en forma de llibre.

No ens queda més a dir que gràcies Maria Assumpció Soler per la teva fidelitat a tu mateixa.

Junta Directiva de l'Associació Suport a la Dona

Dibuix del pintor i escultor gironí Domènec Fita i Molat a Maria Assumpció Soler, 5-IX-98

Però, em direu, si t'hem demanat que ens parlessis de les dones i la novel·la,
¿què ens surts, ara, amb això d'una cambra pròpia?

Virginia Woolf

*En ti acumularon las guerras y los vuelos.
De ti alzaron las alas los pájaros del canto.*

*Todo te lo tragaste, como la lejanía.
Como el mar, como el tiempo. Todo en ti fue naufragio!*

Pablo Neruda

*Though mild clear weather
smile again on the shire of your esteem
and its colours come back, the storm has changed you:
you will not forget, ever,
the darkness blotting out hope, the gale
prophesying your downfall.*

*(Encara que el bon temps torni a somriure
en els comtats dels teus afectes,
per més que hi tornin els colors, ja la tempesta
t'ha canviat, i mai no oblidaràs
com la foscor cobria l'esperança,
com el vent ja et predeia la caiguda.)*

W. H. Auden

(trad. de Salvador Oliva)

*La persona que m'ho narrava no sabia que feia literatura.
Era una persona que creava i no es deia a ella mateixa creadora.*

Montserrat Roig

Nota introductòria de l'autora amb pretès efecte interactiu

El títol de la biografia que ara mateix, lectora o lector, tens entre els dits, *Maria Assumpció Soler i Font (1913-2004): mestra i escriptora ex aequo*, és el fruit d'un procés gradual i molt meditat. Tot i que pot semblar un recurs de falsa modestia el que diré a continuació, certament, no ho és, creu-me. Una biografia no queda pràcticament mai tancada: és un cercle obert sempre disposat a continuar creixent. Sóc conscient que a curt o a llarg termini poden sorgir noves dades o nous testimonis que, després de llegir el present volum, recordin que *temps era temps*, o en un passat menys llunyà, van conèixer directament o indirectament la gironina Maria Assumpció Soler. Algú també tornarà a seure mentalment en el seu pupitre i imaginarà aquella mestra afaible i preocupada per cada un dels seus alumnes. D'altres retrobaran, amb aquestes pàgines, mots o frases dels escrits de Soler publicats a la *Revista de Girona*, a *Presència* o al llavors *Punt diari* que tant els havien captivat. Amb el títol ja s'observa una total simbiosi entre la mestra i l'escriptora. Soler era una mestra d'esquerres que se sentia indefugiblement escriptora, però també era una escriptora conscient de les limitacions que la societat li imposava pel fet de ser, per una banda, mare soltera, i, per l'altra, dona escriptora en llengua catalana, en plena dictadura franquista, que havia de guanyar-se econòmicament la vida i que ho feia dedicant-se, amb total vocació, a l'ensenyament.

No deixa de ser un fet curiós que a mi també m'apassioni escriure i que em dediqui, com ella, a l'ensenyament. Va ser precisament de l'IES Frederic Martí Carreras de Palafrugell, centre en el qual vaig estar treballant com a professora de català durant el curs 2003-2004, d'on va sorgir la proposta de fer aquest estudi biogràfic. Recordo el dia nítidament, com si es tractés d'ahir: la

sabadellenca Rosa Maria Vidal, professora d'història, em va comentar en el darrer claustre de curs, el juny del 2004, que la Maria Salvador i Calçada, professora d'anglès i coordinadora del projecte "Dones amb nom propi" de l'Associació Suport a la Dona de Palafrugell, em volia proposar de fer una biografia. En acabar el claustre, la Maria em va explicar amb detall la proposta: la biografia d'una mestra que havia treballat durant molts anys a Palafrugell i que el 1959 havia guanyat el premi Fastenrath de novel·la als Jocs Florals a l'exili, a París. Abans, la coordinadora del projecte havia exposat la idea al Xavier Almenara, membre del departament de català del mateix centre, i aquest, coneixedor del meu interès aferrissat per la investigació literària, li va dir (detall que, des d'aquí, li agraeixo molt) que jo era la persona idònia. Vaig acceptar encantada la interessant proposta, tot i ser plenament conscient que el repte que se'm plantejava no era gens fàcil. Gairebé un any abans, el juliol del 2003, havia presentat a la Universitat de Girona el treball d'investigació *Concepció Carreras (1893-1961): Dona i Literatura a la Catalunya del segle XX*. La meva tutora de *tesina*, la Mita Casacuberta, professora de literatura catalana a la Universitat de Girona, va ensenyar-me a observar el món de la recerca literària amb ulls crítics i amatents. Crec que seria injust no aclarir que sense aquest valuós i ponderat mestratge no m'hauria atrevit mai a acceptar la proposta de la present biografia.

Carme Ramilo i Martínez

I. Girona: escenari vital d'infantesa i d'adolescència

*Estimo la ciutat i el carrer que em van veure néixer una nit d'abril,
que plovia de la manera que sol ploure a l'abril.*

Maria Assumpció Soler, "Petita crònica d'un carrer (IV)"¹

Maria Assumpció Soler i Font va néixer el 22 d'abril de 1913 al número 16 del carrer de la Força de Girona, en ple call jueu. Aquesta ciutat, en un moment àlgid de catalanitat², es va convertir en eix vertebrador indiscutible de tota la seva vida, especialment dels anys d'infantesa i d'adolescència, així com la seva família, la materna, concretament, que en va representar també un puntal bàsic. D'aquesta, n'hem de destacar especialment dos membres: per una banda, el seu avi Silvestre Font Pou, i, per l'altra, el germà de la seva mare, Joan Font Giralt³. Convé abans, però, resseguir detingudament l'arbre genealògic per poder entendre com van arribar els avantpassats de Soler a Girona. Els seus besavis materns, Ricard Giralt (Ricus), un francès nascut al Vallespir, i Rosa Font, filla de la localitat baix-empordanesa d'Albons, van contraure matrimoni, ambdós vidus, tot i la negativa dels pares de la noia (sobretot del pare), que no admetien les diferències socials i econòmiques existents: no volien que la seva filla es casés amb un noi que es passava tot el dia vigilant xaï; a *Can Font*, que eren pagesos benestants, un gendre així els avergonyia.⁴

1. temps era temps, *Presència*, núm. 657, 23 setembre 1984, pàg. 10.

2. L'any 1913, el mateix que l'Institut d'Estudis Catalans, sota l'impuls de Pompeu Fabra, promulga les Normes Ortogràfiques, i de l'inici de la tercera etapa de la revista dirigida per Carner, *Cataluña*, que passarà a denominar-se *Catalunya* i a ser escrita en llengua catalana, l'alcaldia de Girona està encapçalada per Artur Vallès Rigau (mandat 1910-1914), el Govern Civil, per Sixto de Lacalle Corrales, i la Diputació, per Agustí Riera Pau (de la Lliga Regionalista), en una Catalunya autogovernada per la Mancomunitat (1913-1925), amb Enric Prat de la Riba al capdavant, i en una Espanya regida per Alfons XIII. El mateix 1913, Charles Chaplin debuta en el món del cinema amb la seva primera pel·lícula, *El vampir*. Del juliol al setembre del mateix any té lloc, sobretot a Barcelona, l'emblemàtica Vaga General del tèxtil de Catalunya.

3. Ens han pervingut, sortosament, moltes dades de la família de Soler i d'ella mateixa, gràcies a l'obra que ella va publicar.

4. SOLER, Maria Assumpció, "De somnis i realitats", dins temps era temps, *Punt diari*, núm. 771, 30 novembre 1986, pàg. 36.

Quan la Rosa va quedar-se viuda, amb tres fills, encara tenia a l'esquena la marca de les cinglantades que li havia ventat el seu pare quan ella va dir-li que volia casar-se amb el pastor que, des de les vessants del Vallespir, baixava, a l'hivern, a la plana empordanesa perquè el ramat hi passés el temps que duraven les neus als cims.⁵ La parella sí que va rebre, en canvi, el recolzament de Lluís Giralt, el pare d'ell. Com a fruit d'aquest enllaç, van néixer tres fills: Marieta, Lluís⁶ i Elvira. En morir Ricard Giralt de tuberculosi, Rosa Font es va trobar amb greus dificultats per mantenir els seus tres fills. La comtessa d'Albons va oferir-li llavors la possibilitat que la seva filla Marieta anés a Girona, al gran casal que posseïen al carrer del Portal Nou, per tal de tenir cura dels seus fills, a canvi d'un sou que rebria directament la mateixa Rosa. Els fills de la comtessa van créixer, però la Marieta Giralt va continuar treballant-hi, de minyona. La noia coneixeria posteriorment un jove confiter, Silvestre Font Pou⁷, de Torroella de Montgrí; en arribar, però, el moment de casar-se, va veure que el sou de la comtessa li era insuficient i va anar a servir a casa d'un notari que li oferia més diners. Amb el que va aconseguir estalviar, Marieta Giralt va obrir més endavant un taller de planxadora al carrer de la Força de Girona, al local que hi ha al costat esquerre de l'entrada del número 16. Marieta Giralt⁸ i Silvestre Font van tenir quatre fills: Lluís, Enriqueta⁹, Coloma, o Colometa, com també l'anomenaven, i Joan. Coloma Font Giralt es va casar amb Pau Soler Soler, impressor a l'Hospici de Girona (edifici on es troba actualment ubicada la Casa de Cultura); Pau Soler també ensenyava el seu ofici i el de fuster i electricista als nois que hi residien. De soltera, Coloma Font havia fet de pentinadora, tasca que va abandonar, excepte en esporàdiques ocasions, després de casar-se. Coloma i Pau van tenir tres fills: Maria Assumpció (personatge en qui centrarem el nostre estudi biogràfic), Joan¹⁰ i Conxita¹¹, nascuts els dos darrers el 1914 (data de la fundació de l'Esquerra Catalanista a mans de Rovira i Virgili) i el 1922¹², respectivament.

Quant a les dades biogràfiques de Joan Font Giralt, aquestes ens són indispensables per entendre millor la vida i l'obra de Maria Assumpció Soler.

5. SOLER, Maria Assumpció, "Galeria de retrats", dins temps era temps, *Presència*, núm. 659, 7 octubre 1984, pàg. 36 i 37.

6. Lluís Giralt Font va morir a Cuba, el desembre de 1898.

7. Tot i coincidir amb el cognom Font, no existia entre Marieta Giralt Font i Silvestre Font Pou cap relació familiar directa.

8. Marieta Giralt va morir amb tan sols trenta-set anys d'edat, *segons el capellà que la va confessar, rebentada de treballar* (SOLER, Maria Assumpció, "Galeria de retrats", dins temps era temps, *Presència*, núm. 659, 7 octubre 1984, pàg. 36 i 37).

9. Enriqueta Font Giralt, en casar-se, va anar a viure a Barcelona, a casa dels sogres.

10. Joan Soler Font va desaparèixer el 1936 a la batalla de l'Ebre, amb 21 anys d'edat, i, malauradament, mai més se'n va saber res.

11. Un dels néts de Conxita Soler, Narcís Bosch Soler, nascut el 1972, és considerat actualment un dels millors directors de cinema pornogràfic de Barcelona i ha estat premiat en el Festival de cinema Eròtic de Berlín.

12. Aquell mateix 1922 es va constituir l'Ateneu de Girona, amb Carles Rahola com a president fins al 1939, any en què aquest va ser executat.

Tal com explica ella mateixa el setembre de 1986, en un article publicat a la revista *Presència*¹³, l'oncle Joan, només dotze anys més gran que ella, era un gran catalanista (aquest tret la va influir molt notablement), sempre voltat de llibres -la seva cambra n'estava plena-, alegre, sense malícia, comunicatiu i rialler, alt i ceapat com el besavi; tenia un caràcter oposat al de la seva mare, Coloma. L'oncle Joan havia estudiat a la Sagrada Família de Girona, un centre especialitzat en la instrucció de capellans provinents de famílies humils. Va arribar a ser un reconegut esperantista a nivell europeu. D'una intel·ligència extraordinària, Joan Font va marxar aviat de casa cap al seminari, fins que va cantar missa a Santa Maria del Collell, entre el Pla de l'Estany i la Garrotxa, on va romandre de professor a canvi d'un plat de bledes i quaranta pessetes de sou, el mateix que cobraven els minyons. A l'avi matern de Soler, no li agradava que el seu fill estigués tan mal pagat. Joan Font, per altra banda, es va presentar a unes oposicions per a la Catedral de Girona, però, per causes que no va arribar a entendre mai, no les va guanyar. A estones de lleure, Font es dedicava a escriure una revista en esperanto¹⁴, *Espero Katolika*, impresa a Olot, que un amic seu, seminarista holandès, difonia per Europa. La publicació va obtenir un gran ressò, sobretot a Txecoslovàquia¹⁵ i a Polònia. Els esperantistes van demanar a Joan Font si volia presidir congressos que tenien lloc anualment a diverses ciutats europees. Segons el testimoni escrit de la mateixa Maria Assumpció Soler, durant els darrers anys de la dècada dels vint i principi dels trenta l'oncle Joan li enviava postals des de cadascuna d'aquestes ciutats que visitava: Cracòvia, Praga (1929), Graz (1930), Cheb, Berlín (1931), Viena, Budapest, Anvers, entre d'altres. A més, mai no s'oblidava de felicitar-la pel seu sant des de fora de Catalunya. Joan Font havia declarat en diverses ocasions a la seva neboda que el que més l'encisava d'Europa era la llibertat i el bon tracte que sempre trobava arreu. No oblidem que Catalunya i Espanya es trobaven en plena dictadura militar de Primo de Rivera (1923-1931). El 1936, el bisbe Cartaïà va recomanar a Font la parròquia del Torn (Sant Ferriol, La Garrotxa). En aquesta, hi vivia, però encara anava diàriament al Collell¹⁶ a impartir classes. El 15 d'agost del mateix 1936, gairebé un mes més tard de l'aixecament a Melilla del general

13. SOLER FONT, Maria Assumpció, "Galeria de retrats", temps era temps, *Presència*, núm. 759, Girona, 7 setembre 1986, pàg. 36.

14. L'esperanto va néixer el 1887, sota el papat de Lleó XIII (Vincenzo Gioacchino Pecci, 1835-1914). El període papal va tenir lloc des del 1903 al 1914.

15. Txecoslovàquia va ser un estat que va existir a l'Europa Central entre el 1918 i el 1992. El 17 de novembre de 1989 s'hi va produir la Revolució de Vellut, amb la qual el règim comunista va caure de manera pacífica. L'1 de gener de 1993 Txecoslovàquia es va separar pacíficament en dos estats: la República Txeca i Eslovàquia rere l'anomenat *Divorci de Vellut*.

16. El Santuari de la Mare de Déu del Collell va servir de presó del bàndol republicà durant la guerra civil espanyola.

Franco contra el govern de la República, Joan Font Giralt va morir, amb només 37 anys d'edat, a mans del Comitè d'Olot, en una carretera a prop de Sallent (La Garrotxa). Aquesta sobtada mort va afectar terriblement tota la família i molt especialment Maria Assumpció Soler, que sempre s'havia sentit molt unida al seu oncle matern.

Un altre dels elements ineludibles en parlar de la infantesa de Soler és la botiga de queviures, coneguda amb el nom de *Can Silvestre*, que el seu avi havia muntat als baixos del domicili familiar del número 16 del carrer de la Força. En realitat, Silvestre Font era pastisser, però va emmalaltir d'asma i, a partir d'aquest moment, va haver de deixar l'ofici que havia permès que la seva família hagués viscut relativament bé fins llavors. Maria Giralt i Font, l'àvia Marieta, com l'anomenaven els néts, ajudava també en l'economia de la casa fent de planxadora. Silvestre Font va estar una temporada venent loteria pels carrers, però a causa de la malaltia també va haver de deixar de fer-ho. Més tard es va col·locar de mosso en un magatzem de queviures a l'engròs, feina que també va resultar incompatible amb l'asma. En morir l'àvia Marieta -la mare de Soler només tenia catorze anys-, l'avi Silvestre va traspasar el taller de planxa a un matrimoni palamosí i amb els diners va comprar una botigueta de queviures que hi havia al mateix edifici. A la rebotiga, enclotada, i humida, per sota del nivell de carrer, hi havia un menjador i una cuina. Això permetia no haver de pujar, a cada hora d'àpat, a l'entresol, on vivien¹⁷. Els dies que hi havia la matança del porc, la botiga era un lloc amb molta activitat. Tota la família hi treballava. Tot (botifarres vermelles, botifarres blanques, botifarres negres i de perol, salsitxes i paltrucs) es venia, *a cremadent, l'endemà, sense gairebé temps de fer bonic penjant de la barra de ferro que hi havia a la part alta del taulell*.¹⁸ Una noia anomenada Caterina era la persona encarregada, mentrestant, de tenir cura de Maria Assumpció Soler i del seu germà Joan (Conxita Soler encara no havia nascut); Soler era molt feliç, segons va declarar ella mateixa, amb *nines de paper, que es retallaven i tenien una munió incommptable de vestits*; en canvi, el germà *s'entretenia d'allò més amb un castell ple de soldats i canons*.¹⁹

A la part alta de l'edifici, Silvestre Font hi criava coloms. *Al darrer replà de la casa -sis pisos des de l'entrada- hi havia dues portes: la del terrat i la d'una nau plena de*

Entre els reclusos es trobava Rafael Sánchez Mazas, fundador de la falange espanyola. La construcció, datada dels segle XVI, ha tingut diferents usos al llarg de la seva història: santuari, seminari, presó, centre d'educació secundària, etc.

17. Maria Assumpció Soler sentia una por immensa cada vegada que havia de creuar el passadís fosc, tètric i lúgubre que unia la rebotiga amb l'habitatge.

18. SOLER, Maria Assumpció, "La casa dels esperits", *El Ventall, Punt diari*, 20 desembre 1987, pàg. 4.

19. SOLER, Maria Assumpció, "Les ires", temps era temps, *Presència*, núm. 710, 29 setembre 1985, pàg. 34 i 35.

*mobles vells (...) i tota mena d'andròmines. Al capdavall, i donant a les escales de la Pera, hi havia un finestró que l'aclaria i era, al seu davant, on l'avi havia construït una gran gàbia amb una porta que li permetia entrar-hi a posar veces i aigua. Maria Assumpció Soler anava al terrat i els veia i sentia el batec de les seves ales, blanques, que es perdien enllà, sobre la quieta ciutat.*²⁰ La descripció que Soler fa de la visió que hi havia des del terrat del carrer de la Força té una indubtable càrrega de sensibilitat: *El nostre terrat era un mirador extraordinari. Per la banda sud i per l'oest, la vista es perdia per camps i planes, arbredes i turons, i més cap al nord, el Canigó, tan blanc com els coloms, en els dies serens d'hivern, semblava vetllar-nos fent guàrdia permanent.*²¹

L'any 1920, Silvestre Font²² va haver de vendre la botiga per problemes econòmics (*fiava tant que no podia pagar les lletres*)²³ i tota la família va veure's obligada a traslladar-se a una casa situada a escassos metres d'allà, al número dos del carrer de la Claveria, que també portava el número vuit de la Pujada de la Catedral (o escales de la Pera, en honor a la Verge de la Pera, situada al capdamunt), on van romandre fins al 1927. En el número 2 de la Pujada de la

Carrer de la Claveria, 2 o Pujada de la Catedral, 8. A l'edifici, totalment i acuradament restaurat, s'hi observa l'entrada de la botiga de col·leccionisme, "Vell i Bell", abans planta baixa de la residència dels Soler-Font (font: Teresa Torras)

20. SOLER, Maria Assumpció, "Fer volar coloms", *El Ventall, Punt diari*, 18 desembre 1988, pàg. 10.

21. *Ibidem*.

22. Amb l'avi Silvestre, Maria Assumpció Soler havia anat en més d'una ocasió a Barcelona en un tren de fum, lent com una tortuga, amb uns seients incòmodes a més no poder i amb les volves de carbó que se't ficaven als ulls si obries la finestreta. Silvestre Font n'era un enamorat, de Barcelona, deia que era una ciutat que mirava sempre cap al futur. L'11 de setembre del 1923 hi eren, i van ser, malauradament, testimonis, en l'acte d'homenatge a en Rafael de Casanova, de l'aixecament del general Primo de Rivera contra la monarquia constitucional. En veure la gravetat dels fets, i amb un facsímil de l'estàtua de Casanova sota el braç, avi i néta van tornar immediatament a Girona (vegeu SOLER, M.A., *Per què vàndals?*, temps era temps, *Presència*, núm. 709, 22 setembre 1985, pàg. 34 i 35).

23. En l'article "El meu avi", publicat en el número 577 de la revista *Presència*, el 13 de març del 1983, pàg. 30, Soler fa una detallada descripció dels seus avis materns.

Catedral, per altra banda, hi va viure el poeta gironí Miquel de Palol i Felip²⁴, amb la seva família, quan encara era solter. Del primer edifici, els Soler-Font n'ocupaven la planta baixa i el primer pis, al qual s'hi accedia per una escala interior.²⁵ La casa tenia uns grans balcons, plens de plantes verdes, que donaven a les escales de la Pera²⁶.

L'avi Silvestre tenia cura de les plantes, a més de dedicar-se a la preparació de ratafia i a l'elaboració de xarop de poncem, de taronges agres i de saüc, tot això alternant-ho amb el treball en un terreny llogat entre la Ferradura i el camí del Calvari (camí de les Creus), a la perifèria de la ciutat, una terra que, després de la mort de Silvestre Font, el pare de Maria Assumpció Soler continuaria cultivant, durant les estones d'oci, fins als anys cinquanta.

El 1927, la família de Maria Assumpció Soler va tornar novament al número 16 del carrer de la Força, a desgrat d'ella, que considerava que les condicions higièniques del lloc eren precàries. En aquesta casa, hi viurien quaranta anys més. La vida de Soler al call jueu era la seva vida a Girona: aquesta zona neuràlgica i històrica de la ciutat la va marcar profundament.

En relació a l'escolarització, tant Maria Assumpció Soler com la seva germana Conxita van estudiar al col·legi de les Escolàpies, a l'edifici on actualment es troba ubicat el Col·legi d'Arquitectes de Girona, al costat de la Catedral. El centre, castell irreductible de castellanisme, segons Soler, era el més proper al domicili familiar. El seu germà Joan, en canvi, va anar al *Grupo*, Grup Escolar de la Gran Via. Va ser precisament a les Escolàpies on Soler va conèixer la que seria una de les seves millors amigues, Llibertat-Dolors Serra, olotina enamorada de la seva terra, nascuda, però, a Perpinyà, filla de republicà convençut, i acusada, després de la guerra civil, de comunista, per estar inscrita pel seu pare en el registre civil amb el nom de *Llibertat*. Posteriorment, Soler i Serra també van cursar juntes estudis de magisteri a la Normal²⁷, en plena dictadura de Primo de Rivera. En un article entranyable

24. Miquel de Palol i Felip (Girona, 1885-1965) va ser poeta, novel·lista i autor dramàtic. La seva figura ha quedat lligada a revistes com *L'enderroch* (1902) o *Catalanitat* (1910-1911), de la qual va ser fundador, i també al diari *El poble Català*. A més, va ser cofundador dels Jocs Florals de Girona, el 1903. L'arquitecte, poeta i narrador, Miquel de Palol i Muntanyola (Barcelona, 1953), nét de Miquel de Palol i Felip també ha adquirit una posició destacada en el món de les lletres catalanes.

25. La planta baixa del domicili dels Font és avui dia una original botiga de llibres, gravats, papers antics, joguines i col·leccionisme en general. La seva propietària, Maria Torras, ens va mostrar el lloc on es trobava situada l'escala, actualment tapiada, que unia la planta baixa amb el primer pis.

26. Vegeu a la fotografia de la Pujada de la Catedral el lateral dret de l'edifici restaurat. Al capdamunt de les escales, des d'on ha estat feta la fotografia, hi ha la imatge de la Verge de la Pera, que amb el braç esquerre sosté el nen i amb la mà dreta, una pera, d'aquí el nom que rep.

27. A l'entrevista del periodista Pere Madrenys a Soler, publicada l'11 d'agost de 1985 a la revista *Presència* (núm. 703,

publicat el 24 d'abril del 1988 a la secció "El Ventall" del *Punt diari* titulat "Trobarem a faltar el teu somriure...", Soler explica que Serra²⁸ classificava les persones segons els tipus de somriure: un d'ells era el somriure violeta o el d'incredulitat de la pròpia vàlua, el d'aquells que mai no donen importància al que fan i tot els sembla poc remarcable. Aquest era segons Serra el somriure de Soler, perquè feia unes poesies excel·lents i unes cartes precioses i sempre deia que no valien res²⁹. Juntament amb la també amiga i estudiant de magisteri, Pilar Cateura, visitaven sovint la Devesa. Soler, el 1988, recordava, des d'un punt de vista molt crític respecte al sistema educatiu, un retrat que es van fer les tres noies a finals de la dècada dels anys vint: *el retrat és igual i no ha perdut color. Només nosaltres som diferents, perquè han passat anys i anys. Fèiem tercer curs d'aquell terrible pla d'estudis que ara es considera com el dels mestres tites, amb molta injustícia.*³⁰

Títol de mestra expedit a Maria Assumpció Soler el 12 de març de 1932 (font: arxiu Soler)

pàg. 30) hi ha una errada cronològica. Soler afirma haver acabat el magisteri l'any 1932. Segons va escriure ella mateixa i segons han firmat membres de la seva família, quan va obtenir el títol de mestra no havia complert encara els 18 anys. Per tant, no podia haver acabat el 1932. Realment havia d'haver acabat els estudis a la Normal el 1930. El full de serveis de l'arxiu familiar amb segell del 22 de gener del 1947 indica que el títol de *Maestra Nacional* sí va ser expedit el 12 de març del 1932 i enregistrat en el foli 71, número 1.521. És probable que, de la data d'expedició, se'n derivés la confusió.

28. A l'article, Soler parla detalladament i amb molta estimació de Serra, en motiu de la seva mort, ocorreguda pocs dies abans de la data de la publicació del text.

29. A l'entrevista de Pere Madrenys, i reafirmant la idea de Serra sobre Soler, aquesta darrera afirmava: *Jo fa molts anys que escric coses en prosa i en vers, però sóc tan meticulosa que ho estripo gairebé tot, després... Sempre em fa la impressió que no interessarien a ningú.*

30. SOLER FONT, Maria Assumpció, "Trobarem a faltar el teu somriure...", *El Ventall*, *Punt diari*, 24 abril 1988, pàg. 14.

II. Una vida de dedicació a la docència i a la literatura

*Els pobres sempre t'hem fet nosa, perquè la misèria mou
i tu volies gent quieta per donar la impressió que eres el millor governant del món.
Ens has dominat amb la mort i, això no obstant, només has anat fent més pobres
mentre tu i els teus us enriqueïeu matant i matant.
Com et deuen pesar tants crims! No t'envejo, creu-ho.*

SOLER, Maria Assumpció, "Cavalcada de morts"³¹

El magisteri: vocació professional

Vilobí d'Onyar o un retall de seda xinesa

Maria Assumpció Soler va realitzar les pràctiques de magisteri a la localitat de Sils, sota la supervisió de la mestra Maymí. Abans d'entrar oficialment a l'escola pública, ja que encara no havia complert els 18 anys i no podia sol·licitar una interinitat, va treballar durant un curs a Vilobí d'Onyar com a ajudant de Maria Àngels Pastells i Auber³² (coneguda familiarment com a *Angelita*). Soler recordava Pastells enèrgica, però indulgent. *La seva no era una escola de càstigs absurds. No posava les noies de cara a la paret, ni les treia al passadís, ni els feia escriure allò tan suat de "Tengo que portarme bien en clase", cinc-centes vegades.*³³ Àngels Pastells estava casada amb el farmacèutic Rossend Puigvert i Estrach³⁴. El matrimoni i el seu fill, Joaquim, que vivien amb els pares i amb la germana de Puigvert, Remei, van acollir excel·lentment Soler durant aquests mesos. D'aquesta família, en va guardar sempre un molt especial record: Vidal

31. Dins temps era temps, *Presència*, núm. 608, 16 octubre 1983, pàg. 30.

32. Maria Àngels Pastells va néixer a Banyoles el 1889 i va morir a Vilobí d'Onyar el 1991.

33. SOLER, Maria Assumpció, "Complir cent anys", *El Ventall, Punt diari*, 13 maig 1989.

34. Rossend Puigvert va néixer a Navata (Alt Empordà) el 1890 i va morir a Vilobí d'Onyar el 1990.

Puigvert i Carreras, pare de Rossend Puigvert, havia estat mestre de Riudellots i era, segons Soler, una enciclopèdia vivent, un excel·lent conseller, que se sabia totes les dites i era tan comprensiu que es feia càrrec de les febleses humanes com ningú; Rossend, des dels vint anys molt aficionat a la fotografia i a la ràdio, també era un home molt culte i de bon tracte, bon apotecari³⁵ i bona persona; coneixia per l'olor, de la mateixa manera que el seu pare, les herbes remeieres, però també els literats del moment i la música clàssica. Rossend Puigvert va influir notablement en Maria Assumpció Soler: a través d'ell aquesta va familiaritzar-se amb les revistes literàries *La Publicitat*³⁶ i el *Mirador*³⁷ i es va posar en contacte amb les pàgines de les millors plomes catalanes de l'època, moltes de les quals, com afirmava en un dels seus articles, encara no coneixia *per haver begut més en les fonts noucentistes*³⁸. Quan Soler va marxar de casa dels Puigvert, ja amb divuit anys d'edat, ho va fer *pensant que havia estat formant part d'un retall de seda xinesa amb ocells i flors*³⁹, del qual no n'havia trobat mai més enlloc.

Maria Àngels Pastells i Rossend Puigvert, el dia del 100è. aniversari d'ella⁴⁰
(font: Puigvert. 65 anys d'imatges, ed. fundació Fita, març 2004).

Maria Assumpció Soler, amb ulleres, i Àngels Pastells, el dia de la festa del 100è. aniversari de Pastells, a casa d'aquesta, a Vilobí d'Onyar, el 10 de maig de 1989 (foto: Joaquim Puigvert)

35. El seu fill Joaquim Puigvert i Pastells (Vilobí d'Onyar, 23 abril 1928) també exerciria anys més tard de farmacèutic i seria un gran aficionat a la fotografia, i al cinema, on ha obtingut un remarcable i reconegut prestigi. Joaquim Puigvert, en l'entrevista mantinguda per telèfon el dos d'abril del 2007, explicava que, quan Soler va estar vivint a casa seva, al número 2 del carrer Onyà de Vilobí, ell era molt petit (només tenia 2 anys). Tot el que sap és el que els pares li havien explicat: l'afició del seu pare, Rossend Puigvert, a la lectura (tenia una biblioteca molt interessant) es va transmetre a Soler.

36. *La Publicitat*, publicada a Barcelona entre el dia 1 d'octubre del 1922 i el 23 de gener del 1939, va ser el principal òrgan del catalanisme intel·lectual, i hi col·laboraren els millors escriptors dels Països Catalans, com Antoni Rovira i Virgili, Carles Soldevila, Jaume Bofill i Mates, Pompeu Fabra, Tomàs Garcés, Josep Vicenç Foix, Carles Riba, Armand Obiols, Sebastià Gasch, Baltasar Samper, Domènec de Bellmunt, Carles Sentís, Josep Maria Planas, Jaume Carner (El Vendrell, 1867-Barcelona, 1934), Josep Maria de Sagarra o Josep Pla, entre d'altres.

37. La revista *Mirador* (1929-1936), «setmanari de literatura, Art i Política», va ser fundada per l'advocat i polític Amadeu Hurtado i s'inscriví en una línia de publicacions de qualitat -material, formal i de contingut-, que en la

Poema que Soler va escriure a Àngels Pastells en motiu del seu 100è aniversari. (font: Joaquim Puigvert)

Catalunya modernista i noucentista havia tingut una llarga tradició. L'orientació política de la revista era marcadament liberal i progressista (el seu fundador també va ser propietari del diari *La Publicitat* i membre destacat del partit Acció Catalana): en política, seguia una orientació nacionalista i republicana; en estètica, acollia els diferents corrents contemporanis amb esperit obert i crític.

38. SOLER, Maria Assumpció, "Retall de seda", *Presència*, núm. 779, 25 gener 1987, pàg. 36.

39. *Ibid.*

40. En motiu del 100è. aniversari de Pastells, el 1989, va tenir lloc una festa al domicili familiar dels Puigvert, a la qual van ser convidats exalumnes, amics i familiars. En el recordatori de felicitació apareixien quatre versos d'un poema que Soler havia escrit per a l'ocasió: *Cent anys són molts per recordar una vida. / Si el cap és clar tot resta en un volum / que fullejant-se va portant la llum de tot allò viscut. / I no té mida.*

A partir del setembre de 1932, i ja en plena segona República espanyola (recordem que havia estat proclamada democràticament el 14 d'abril de 1931), i quan ja feia més d'un any que s'havia començat a aplicar l'ordre de treure el Sant Crist de les escoles, Soler va començar a treballar a l'ensenyament públic, primer a Ruplà⁴¹ (fins al juliol de 1934), com a interina, més endavant a Palafrugell, des del novembre del mateix 1934 fins al gener de 1950, amb la plaça en propietat, a Sant Gregori, des del setembre de 1952 a l'agost de 1980, i, finalment, a Girona, des del setembre de 1980 a l'octubre de 1982, data en la qual es va jubilar, amb 69 anys.

41. A l'article "A tu, Briseis" (*Presència*, 26 juny 1983), la protagonista parla dels dos cursos que va passar com a interina al poble imaginari de Bridelpí, de quatre-cents habitants, on afirma haver fet tot el que va poder. S'havia subscrit a *La Publicitat* perquè els dijous aquesta revista dedicava les dues pàgines centrals a la pedagogia, amb treballs dels millors pedagogs de casa nostra i ella creia en la pedagogia. Hi havia fet escola activa, a Bridelpí. En aquesta vila, també hi va escriure molts versos. Recordem que Soler, curiosament, va exercir durant dos cursos a Ruplà, també com a interina.

Palafrugell: història d'un abans i d'un després

A l'article "El carrer de les ànimes"⁴², publicat a la revista *La Vila* de Palafrugell el juny del 2000, Soler recorda la seva arribada a Palafrugell en trenet; aquest li va *escriure els ossos per una colla de dies*. També explica que *la vila era clara i alegre i duia una cara neta (...)* Potser era la seva indiscutible netedat que la feia ser alegre, i el caràcter de la gent, obert i tirat enfora. L'expressió *vila clara* (que reapareixerà en altres articles seus) té una connotació molt significativa que marca l'abans i el després de l'esclat de la guerra civil. Segons declarava ella mateixa, *el parèntesi de la guerra va ser dolorós*⁴³, i a alguns dels seus companys del col·legi Torres Jonama⁴⁴, en acabar-se la contesa se'ls va acusar d'haver comès actes que no eren certs. Soler mai va denunciar ningú quan se li va donar a omplir la declaració jurada, perquè considerava que aquella *declaració convidava a ser rastrear; a denunciar qui fos per fer mèrits*.⁴⁵

Quan el 18 de juliol de 1936 va tenir lloc l'alçament militar, tal com explica Joan Busquets a *L'escola Torres Jonama i el seu temps. 75 anys d'escola pública*, Palafrugell es trobava a l'inici de la seva festa major. Els escolars gaudien de les vacances d'estiu. Els actes festius van ser immediatament anul·lats i es va crear un comitè per controlar la situació. El 21 de juliol van sortir els primers voluntaris cap al front. Els tres durs anys de guerra civil van deixar també a Palafrugell una sagnant ferida, però el més cruel, la postguerra sota la submissió del règim dictatorial de Franco, encara estava per arribar. Tot el que s'havia aconseguit en l'àmbit de l'ensenyament durant la Segona República va ser completament aniquilat i anihilat pel règim: el col·lectiu de mestres es va veure sotmès a la més estricta de les repressions. Unes comissions provincials

42. Aquest article va ser facilitat per la Maria Salvador i Calçada.

43. SOLER, M. A., "El clar país", temps era temps, *Presència*, núm. 755, 10 agost 1986, pàg. 36 i 37.

44. Les escoles de la Vila, que actualment porten el nom d'Escoles Torres Jonama, van ser inaugurades l'any 1925. El seu nom es deu a Josep Torres i Jonama (Palafrugell 1857-Niça 1946), taper (i fill també de taper) que va fer fortuna a les Amèriques i va contribuir econòmicament en la creació i en la modernització d'instal·lacions en el seu poble natal: l'hospital, l'escola pública, alguns carrers, etc.

45. SOLER, M. A., "El clar país", temps era temps, *Presència*, núm. 755, 10 agost 1986, pàg. 36 i 37.

depuradores van revisar la vida de cadascun d'aquests mestres (conviccions ideològiques, creences religioses, conducta moral i passat polític). Amb el nou règim, i fins a l'any 1941, la directora de l'escola de nenes de l'escola pública on treballava Soler va ser Concepció Bosch. A partir del 1941 la direcció del centre va passar a mans de Maria Arnau. La dictadura havia orientat l'ensenyament cap a uns valors de total intolerància (exaltació de la pàtria -espanyola-, defensa de la unitat nacional, religió, separació de sexes, monolingüisme -en favor del castellà-, submissió i respecte total a l'autoritat). L'Església i la Falange s'havien convertit en els dos pilars bàsics de la nova escola del franquisme. Els canvis promulgats des d'inspecció van ser radicals i inflexibles: total separació de sexes a les aules, noves assignatures de contingut religiós i patriòtic, obligatorietat d'assistir a missa, prohibició del català, cant d'himnes, col·locació de retrats de Franco i reposició de crucifixos a totes les aules. Tots els llibres de text utilitzats durant la Segona República van ser substituïts per d'altres imposats pel règim, com la *Historia de España*, de José María Pemán.

Trobada a finals dels noranta d'exalumnas i mestres de l'escola Torres Jonama dels anys 40-50. Maria Assumpció Soler apareix a primera fila: la segona començant per la dreta, amb ulleres i jersei fosc (font: Maria Salvador i Caçada)

Durant els anys de docència a Palafrugell, Soler es va hostatjar en un petit i acollidor hotel de la mateixa localitat, l'Hotel Costa-Brava. Recorda en el mateix article el trajecte a peu que feia entre l'escola i l'hotel, i viceversa: *El meu pas pel carrer de Torres Jonama, vorejat d'acàcies, em va portar fins al carrer Estret i després vaig trobar-me amb la sorpresa del carrer de Cavallers i d'un altre carrer més ample*

fins a la Plaça Nova, per on vaig entrar al clos fins a l'hotel. Pel carrer de les Ànimes⁴⁶, havia de passa-hi per anar a l'escola. I per tornar-ne. Quinze anys d'anar i venir per les seves voreres deixen empremta i el record no s'esborra tan fàcilment. A l'hotel Costa-Brava, per altra banda, Soler es va posar en contacte per primera vegada amb l'arròs negre, amb el congre amb pèsols i amb el pollastre amb cargols⁴⁷. Soler també explica amb unes pinzellades acurades i extraordinàriament descriptives els peculiars dinars amb la resta d'hostes de l'hotel: *el suquet, el feia la mestressa, la senyora Maria, que n'era molt destra. (...) ens el menjàvem, com a plat normal i corrent, gent de poca importància: un parell de mestres, un apotecari, un capellà, un dentista, un telegrafista i un guàrdia civil. A vegades em semblava que aquell petit menjador dels hostes fixos era com la rebotiga de "La verbena de la Paloma", però amb més alegria i joventut.*

La taula, rodona, la presidia jo, que no callava mai, en part per desfer-me de la meva innata tímidesa i en part, potser, perquè els nois callaven més perquè tenien molta gana.

Va arribar un moment, però, que qui més enraonava era el capellà, tot parlant de la guerra amb l'Enric Miranda, que ens servia el suquet amb un gran art i que, com a bon profeta, deia que la guanyarien els aliats i no pas els alemanys. Ho deia, naturalment, quan el guàrdia civil ja era fora, perquè solia dinar, o sopar, abans que nosaltres. Era una mala bèstia que preguntava a les nenes en quina llengua els parlava a classe i elles, que eren una estona llestes, li responien que en castellà, és clar. Tantes vegades li ho varen dir que s'ho va arribar a creure.⁴⁸

En el mateix hotel, cap a finals dels anys quaranta, Soler va coincidir amb el senyor Quintà, un figuerenc amic de Josep Pla. Una nit, després de la gran nevada del 1948, Soler va quedar-se al vestíbul de l'hotel, fent mitja, per acabar un vestit de bateig per a la seva neboda gran, Maria Lourdes, que havia de néixer per aquelles dates. Curiosament, Pla va picar llavors a la porta i va demanar a Soler que, amb molta prudència, li donés un llibre, prohibit per la censura, al senyor Quintà: una traducció sud-americana de *Por quién doblan las campanas*, de Hemingway. A Soler, li va estranyar com Ell, *el de la fina prosa* (referint-se a Pla), *s'havia empassat aquella llamborda tan matusserament traduïda.⁴⁹*

Cal remarcar especialment un fet cabdal en la vida de Soler: deu anys abans, l'abril del 1938, en plena guerra civil espanyola, havia nascut al barri

46. Soler explica que el vell Pellicer, un habitant de Palafrugell, li va dir que el nom provenia del fet que no hi vivia a penes ningú. *Només hi ha portes tancades. Les del cinema Fraternal, la d'un club deshabitat, les parets d'unes hortes...* Tot era, segons ell, per a les ànimes.

47. SOLER, Maria Assumpció, "El carrer de les ànimes", *La Vila*, Palafrugell, juny 2000.

48. SOLER, Maria Assumpció, "Suquet de peix", dins temps era temps, *Presència*, núm. 706, 1 setembre 1985, pàg. 34 i 35.

49. SOLER, Maria Assumpció, "És verda la persiana?", *El Ventall, Punt diari*, 29 abril 1989.

de les Fonts de Terrassa⁵⁰, on s'havia anat a refugiat per fugir dels bombardejos, el seu fill, Jordi Soler Font. Sortosament, després de l'embaràs, la gironina, mare soltera (circumstància que va fer enormement difícil la seva vida i la del seu fill), va comptar amb l'ajut totalment desinteressat de la família d'una exalumna seva a Palafrugell, Àngela Piferrer Piferrer, mestra nascuda l'octubre del 1936. La mare d'aquesta, Lluïsa Piferrer Marqués⁵¹, ensenyava a la mateixa escola que Soler, i va ser l'única, segons la mateixa Àngela Piferrer, que la va recolzar; la resta de companyes d'escola li van fer el buit per clars prejudicis socials i morals. Soler va preparar de manera totalment desinteressada la nena Piferrer (amb nou anys d'edat) per a l'ingrés al batxillerat i per als tres cursos següents. Alumna i mestra van mantenir una estreta relació d'amistat tota la vida. Àngela Piferrer⁵² va declarar en una entrevista el 3 de gener del 2007 haver-se sentit sempre molt estimada per la senyoreta Maria (com l'anomenaven), i, al mateix temps, sentir per *aquesta gran persona i gran comunicadora un profund afecte*.

Un cop acabat el conflicte bèl·lic, Maria Assumpció Soler va recupar la seva plaça de mestra a Palafrugell, a l'escola que l'any 1955⁵³ passaria a denominar-se Torres Jonama. La gironina s'havia vist fortament pressionada per la pròpia família per tal que el seu oncle matern Lluís i la dona d'aquest, Rosa Diví, es fessin càrrec del seu fill. En néixer Jordi Soler, els tiets vivien a Canet de Mar i, posteriorment, es van traslladar al carrer Anselm Clavé de Badalona. Quan el fill de Soler comptava amb els onze anys complerts, els oncles van anar a viure a Barcelona, molt a prop de la Sagrada Família, i de Myrurgia, la prestigiosa empresa de cosmètica i perfumeria fundada per l'escultor i home d'empresa Esteve Monegal Prat, el 1916, i situada al número 351 del carrer Mallorca. Després, el fill de Soler va estar internat als escolapis de Granollers, cursant primer i segon de Batxillerat. Amb l'allunyament forçós i obligat del fill, es pretenia amagar una realitat *que avergonyia la família*. El mateix Jordi Soler explica que ell tenia totalment prohibit dirigir-se en públic a Maria Assumpció Soler amb l'apel·latiu de *mare*: injustament, davant els ulls de persones externes a la família, era un nebot de Soler. La identitat del pare biològic de Jordi Soler és un tema completament tabú per a la família.

50. A Terrassa, hi vivia una germana de la seva mare, la tieta Enriqueta, que durant la guerra s'hi havia traslladat des del carrer Sant Passià de Barcelona.

51. Lluïsa Piferrer va morir quan Àngela Piferrer comptava amb només set anys d'edat. A partir d'aquest tràgic moment, se'n va fer càrrec la seva tieta materna Rosa.

52. L'actual director de l'escola Torres Jonama de Palafrugell és Josep Piferrer Puig, nebot d'Àngela Piferrer Piferrer.

53. Segons expliquen Joan Busquets i Josep Molero a *L'ensenyament a Palafrugell*, Maria Arnau, directora de l'escola

Existeixen diverses hipòtesis sobre qui l'era o qui l'és, però cap d'elles reafirmada amb rotunditat. Ha estat, per tant, impossible descobrir, i, en conseqüència, revelar el seu nom. Aquest és el motiu pel qual no apareix a la biografia.

Per altra banda, pel fet, però, d'haver-se afiliat durant la segona República a la FETE-UGT (Federación de Trabajadores de la Enseñanza)⁵⁴, Soler va incorporar-se a la docència amb un expedient obert per la *Delegación Provincial del Ministerio de Educación*, que va ser arxivat mesos després, l'onze d'octubre del 1939, *por no existir cargos de responsabilidad penal* (segons la resolució de l'Auditoria de Guerra de la 4ª Región Militar- *Juzgado Militar Especial de Depuración de Funcionarios Civiles*). Va viure, però, molts anys amb por de represàlies per part d'inspecció. Soler era acusada, a més de ser de la FETE, d'haver silenciada en la Declaració Jurada l'actuació dels seus companys d'escola. Per poder-se reintegrar, però, va necessitar *gent de confiança, gent amiga afectada als que remenaven les cireres, que fos capaç d'assegurar, sense jurar en fals, que (...) no havia assassinat ningú*⁵⁵, ni s'havia ficat en política. Però això li va ser pràcticament impossible. Tothom defugia signar res, ningú no creia en la seva paraula. Ella mateixa va escriure els fulls de descàrrec i un capellà veí, que havia passat la guerra al bàndol franquista, els va signar sense pegues, convençut que Soler deia la veritat. A més a més, ni Soler ni la resta de mestres no van cobrar el mes de gener del 1939: no els el van pagar ni els perdedors, els republicans, ni els *grans victoriosos*⁵⁶; aquests darrers els van donar l'excusa que no els havien servit a ells. Els anys de postguerra van ser durs i difícils: només l'estada a l'hotel Costa-Brava se li emportava pràcticament tot el sou. Tal com explicava la pròpia Soler, *s'havia acabat la guerra i l'ensenyança havia sofert un revés molt gran. Havia retornat al memorisme, l'ensenyança llibresca, la rutina, el tercermundisme i l'avorriment a les classes que aviat es varen convertir en una Babel. Entre les que no entenien el català, les que no entenien el castellà i les que no entenien res de res, n'hi havia un tip. Però això -afegeix- va ésser més endavant.*⁵⁷ A Soler, dels anys negres de la postguerra, li va quedar *un record difús i diluït -amb aigua no pas de roses-, d'alguns fets i d'algunes*

pública de nenes, i Josep Bonay, director de la de nens, van demanar el 1955 que el centre passés a dir-se Torres Jonama, en honor al fill predilecte de Palafrugell, Josep Torres i Jonama.

54. La Federación de Trabajadores de la Enseñanza, que es va constituir amb les sigles FETE l'abril del 1931, tenia com a antecedents la *Asociación de Profesores Racionalistas* (1909) i la *Asociación General de Maestros* (1912). Defensa una educació pública de qualitat inspirada en els principis d'igualtat, solidaritat, llibertat i laïcitat, alhora que defensa els interessos professionals i laborals dels treballadors i les treballadores de l'ensenyament. Aquesta federació és membre fundador de la *Internacional de la Educación* (IE) i afiliada al *Comité Sindical Europeo de la Educación* (CSEE).

55. SOLER, M. A, "Tarda d'estiu", temps era temps, *Presència*, núm. 758, 1 setembre 1986, pàg. 34 i 35.

56. Apreciem un to clarament i explícitament irònic: Soler era contrària a qualsevol règim dictatorial.

57. SOLER, Maria Assumpció, "Vestir-se de seda", *El Ventall, Punt diari*, 30 octubre 1988, pàg. 10.

persones. Són aquelles grans coses que s'obliden, com l'amargantor de la pell de la llimona, o que, almenys, es tracten d'oblidar. D'altres, en canvi, se li apareixen com taques daurades damunt d'una cartolina negra. Taques daurades, clapes de colors brillants i lluminosos: les coses bones; les bones amistats; l'amable companyonia.

Hi juga un paper molt important, en aquests darrers records, la gent de Palafrugell: els companys de Palafrugell; els companys de treball i d'estatge. Algunes persones de provada bondat i les (...) alumnes⁵⁸, tant les de l'escola pública com aquelles -i aquells- als quals va ensenyar privadament. També recorda que de cop s'havien quedat sense llibre, sense autors. Però varen tenir ocasió de conèixer els autors de fora més intensament del que ho havien fet. Maurice Baring, Maurois i les germanes Brontë anaven d'una mà a l'altra. La literatura anglesa era la més llegida: les editores anaven llançant al mercat obres traduïdes al castellà. A les llibreries, i d'amagat, oferien alguna de les obres prohibides pel règim. Eren sobretot les germanes Brontë les que s'enduien les preferències de Soler. Cims rúfols li va deixar una profunda empremta, així com, posteriorment, *La història de Sant Michele*, el més gran best-seller, que la va entusiasmar, encara que fos l'obra d'un home.⁵⁹

Carta de l'alcalde de Palafrugell Joaquim Felip Pagès, datada el 22 de març del 1939, en la qual, obligatòriament i sota clara pressió política, es dona fe de la bona conducta de Soler davant el Glorioso Movimiento Nacional (font: arxiu Soler).

58. SOLER, M. A, "El nom d'una flor", temps era temps, *Presència*, núm. 729, 9 febrer 1986, pàg. 30 i 31.
59. *Ibid.*

**AUDITORIA DE GUERRA
DE LA
4.ª REGION MILITAR**

Juzgado Militar -Especial de Depuración
de Funcionarios Civiles

Por resolución del Ilmo. Sr. Auditor de Guerra de esta Región Militar de fecha
11 Octubre 39 se acordó archivar el expediente de D. Maria Assumpció Soler Font de profesión Maestro Nacional por no existir cargos de responsabilidad penal contra el interesado, pero sin hacer pronunciamiento alguno en el orden disciplinario que queda sometido a la Jurisdicción Administrativa.

Barcelona, 11 de Octubre de 1939.—Año de la Victoria.

El Capitán Juez Instructor.
M. Wevina

Sr. D. Maria Assumpció Soler Font (Palafugell)

Imprès de la resolució de l'Auditoria de Guerra de l'octubre del 1939 contra Maria Assumpció Soler (font: arxiu Soler)

Servicio Social

HISTORIAL DE LOS TRABAJOS
DE LA CUMPLIDORA

M. Assumpció Soler Font

DEPARTAMENTO PROVINCIAL
DE Gerona. | N.º 472

Auxilio Social
Centro Provincial del SERVICIO SOCIAL
de Gerona
Cumplidora número 1120

Cumplido el SERVICIO SOCIAL, según establece el Decreto núm. 378 de S. E. el Jefe del Estado, y puede expedirse cualquiera de los certificados que oficialmente lo acredite.

Gerona 31 de Julio de 1942
El Delegado Provincial de Auxilio Social
[Signature]

Reproducció de la primera i l'última pàgina de l'Historial de los trabajos de la cumplidora del Servicio Social. Auxilio Social (juliol 1940-agost 1942⁶⁰) de Maria Assumpció Soler (font: arxiu Soler)

60. En l'original, reproduït sobre aquestes línies, falta el número 4 de la data de 1942.

Per altra banda, Soler va integrar-se i va participar molt, tant en les activitats realitzades al voltant de l'escola Torres Jonama com en la vida cultural de Palafrugell: el 14 de juliol del 1935 va tenir lloc l'acte d'homenatge al mestre Vilalta i Carbó, amb motiu de la seva jubilació. Vilalta havia format part del primer equip de mestres de l'escola. En una part de l'acte, en el qual també va participar l'alcalde de la població, Josep Girbau, a més d'altres autoritats polítiques, Rosa Oliu, alumna de l'escola de nenes de Torres Jonama, va llegir la poesia escrita per la mestra Maria Assumpció Soler per a l'ocasió: *D'aquell jardí que envolta nostra escola / una garba de flors hem recollit / són els darrers rebrots d'una florada / que no han pogut ni el sol ni el vent marcir. / Són unes flors que han contemplat mil voltes / passar vostra figura pels camins, / que no han volgut quedar ni un dia soles / perquè tot, sense vós, serà molt trist, / i han volgut mantenir-se ufanes, belles, / amb uns colors que entren ull endins / servant en els seus calzes, cambres xiques, / les animes dels infants gentils. / Jo us les vinc a portar com una ofrena / que és feta de perfum i de neguit: / perfum de flors, neguit d'infants que us volen, / Per vós... què més hi hauria tan bonic.*⁶¹

Foto de curs de l'escola Torres Jonama de Palafrugell, amb Soler a la dreta (font: arxiu Soler)

El diumenge 18 de febrer del 1945, a les 10 de la nit, va tenir lloc al saló d'espectacles del Casal Popular de Palafrugell la representació de l'obra

61. Aquest poema, facilitat per Maria Salvador i Calçada, apareix publicat en el llibre *L'escola Torres Jonama i el seu temps. 75 anys d'escola pública*, de Joan Busquets Biarnés, Col. Quaderns de Palafrugell.

infantil en tres actes, pròleg i epíleg, original d'Eusebio Sánchez Jara, *Blancanieves y los siete enanitos*. L'organització de la peça teatral va venir a càrrec de la Sección Femenina de Acción Católica. Soler va ser-ne una de les organitzadores. Entre els documents consultats de l'arxiu Soler hi ha un exemplar mecanografiat de l'esmentada obra de teatre. A més a més, entre finals de març i el 4 de maig del 1947 van fer-se com a mínim cinc sessions al Casal Popular de la població empordanesa de la comèdia musical en tres actes i nou quadres, *Colorín Colorado*, sota l'auspici d'Acción Católica i la direcció de Soler. Segons els programes, l'obra era original de Soler, però, en canvi, segons la portada de l'exemplar mecanografiat per ella mateixa que es conserva entre la documentació de la família Soler, l'autor de la peça és Lope de Vega. En aquest interessant fons documental es conserven, a més a més, quatre programes: el del diumenge 6 d'abril del 1947, festivitat de Pasqua de Ressurrecció, a les 5 de la tarda, al saló d'espectacles del Casal Popular de Palafrugell.

Programa de la representació teatral *Colorín Colorado*, al Saló Cafè del Casal Popular de Palafrugell, el diumenge 6 d'abril de 1947 (font: arxiu Soler).

Programa de la representació teatral *Colorín Colorado*, al Saló Cafè del Casal Popular de Palafrugell, el diumenge 27 d'abril de 1947 (font: arxiu Soler).

Programa de la representació teatral *Colorín Colorado*, al Saló Cafè del Casal Popular de Palafrugell, el diumenge 4 de maig de 1947 (font: arxiu Soler).

S'especifica en el mateix programa que aquesta és la segona representació de la *comedia musical de éxito resonante compuesta de tres actos y nueve cuadros, original de la Srta. María Soler* (la primera representació és probable que tingués lloc una setmana abans, a finals de març). El preu per als socis del "Casal Popular" i d'Acción Católica era de 4 pessetes; per al públic en general, 4,50 pessetes; el d'una setmana després, el diumenge 13 d'abril, on es pot llegir: *Nueva representación de la extraordinaria comedia musical en tres actos y nueve cuadros, original de la Srta. María Soler, Colorín Colorado que tantos elogios ha merecido, unánimemente expresados por todos cuantos han asistido a su representación en nuestro Salón de Espectáculos*; el del diumenge 27 d'abril, amb l'addició de nous quadres musicals (segons el programa); i el del diumenge 4 de maig, data de l'última representació de la *formidable comedia musical*. Del dia 20 d'abril no ha estat possible aconseguir el programa, fet que no significa, però, que no se'n fes cap representació.

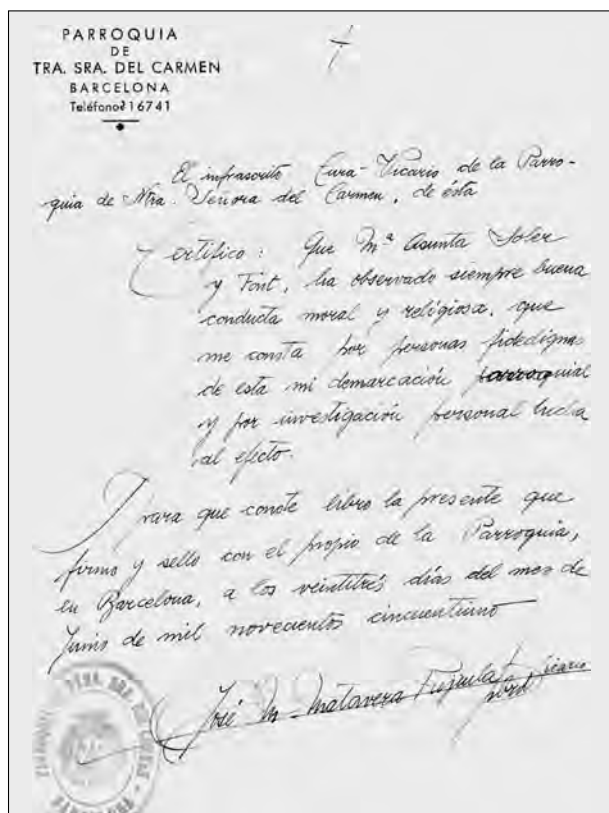

Foto d'una de les representacions de l'obra de Soler al Casal Popular de Palafrugell (font: arxiu Soler)

És prou evident, per tant, que Soler va deixar una forta petjada en l'àmbit cultural i educatiu de Palafrugell.

El 1950, la gironina va demanar dos anys d'excedència (l'oncle Lluís, que encara s'estava fent càrrec del seu fill, havia enviudat de Rosa Diví Font⁶²), i durant el període comprès entre el gener del 1950 i l'agost del 1952 Soler va viure⁶³ i va treballar a Barcelona, primer a l'empresa del propi oncle, FERSA

(Font, Estivill, Rodríguez, Societat Anònima), dedicada a la producció d'adobs per al camp, i després a una escola privada, a la Ronda de Sant Antoni, de la qual no n'ha esmentat mai el nom en cap dels seus articles, i, segons fonts familiars, no en va guardar mai bon record. Segons uns textos manuscrits de la mateixa Soler, per fer-se passar nostàlgies i tristeses, en una ciutat que considerava *la ciutat més inhòspita, més difícil, més insolidària i més sorollosa del planeta*, se n'anava a passejar pel barri gòtic o al Parc Güell. I afegeix que no ha estat mai *una gran poeta ni una escriptora de gran volada, però sabia trobar bellesa allà on n'hi havia*.

Carta escrita el 23 de juny de 1951 pel capellà-vicari de la Parròquia de Nostra Senyora del Carme de Barcelona, on aquest testimonia la bona conducta moral i religiosa de Soler (font: arxiu Soler)

Transcrivim a continuació el contingut de la carta:

Parroquia de Ntra. Sra. Del Carmen
El infrascrito Cura-Vicario de la Parroquia de Ntra. Senyora del Carmen, de ésta

Certifico: Que M.ª Asunta Soler y Font, ha observado siempre buena conducta moral y religiosa, que me consta por personas fidedignas de ésta mi demarcación parroquial y por investigación personal hecha al efecto.
Y para que conste libro la presente que firmo y sello con el propio de la Parroquia, en Barcelona, a los veintitrés días del mes de Junio de mil novecientos cincuentauno
José M. Matavera Pujulat.
vicario

Acabat aquest període a Barcelona, i amb Lluís Font casat en segones núpcies, Maria Assumpció Soler i el seu fill Jordi (*nebot*, de cara a persones externes a la família) van tornar a Girona: Pilar Martín Miguel, la segona dona de l'oncle Lluís, no va acceptar mai que el seu marit es fes càrrec de Jordi Soler, més aviat s'hi va negar rotundament i inflexiblement.

62. Tot i la coincidència de cognom, Rosa Diví Font no tenia una relació directa amb els Font de Maria Assumpció.

63. Vivien entre el carrer Provença i el Rosselló.

Foto de comunió de Jordi Soler (font: arxiu Soler)

Portada de l'àlbum que Jordi Soler va fer per a la seva mare, Maria Assumpció Soler, durant els tres primers mesos del curs 1947-1948, en el centre on estudiava llavors, el Colegio-Academia San Luís G, del carrer del Carme, 107, de Barcelona. (font: Jordi Soler)

Sant Gregori o el punt més dolç del franquisme

El dia 4 d'agost de 1952 Maria Assumpció Soler va sol·licitar concurs de trasllat, i el primer de setembre del mateix any, i fins al 4 d'agost de 1980, va estar treballant a l'escola de Sant Gregori⁶⁴, de la qual va ser directora⁶⁵. En la seva primera visita al poble, el paisatge li va semblar *d'una bellesa corprenedora; una simfonia de colors, de verds i d'ocres en violent contrast. Sobretot els verds, donaven la nota més alta: hi havia el dels àlbers de la riera, platejats i grisos; el verd fosc dels arbres que atapeïen la muntanyola que semblava barrar el pas als vehicles, pocs, que circulaven per la infernal carretera i verd dolç de les verdures del regadiu.*

*L'Ajuntament era el primer edifici que es trobava en arribar-hi, tocant la carretera. A l'altra banda, al fons d'una plaça, circumdada d'ufanosos plàtans on creixien herbes de tota mena, (...) hi havia les escoles: a mà dreta, la dels nois i a mà esquerra la de les noies, separades per un clos més embardissat, encara, que la plaça, però que formaven un conjunt arquitectònic força notable. (...) Si per fora li havia semblat molt acceptable, per dins se li va aparèixer com una nau destartalada i sòrdida, apta per a magatzem d'allò que els ratolins no poguessin rosegat.*⁶⁶

Quan va arribar, al centre ja hi havia un mestre conegut com a en Gatius. Després van arribar en Tremoleda, l'Àngel Sánchez, l'Àngel Herrero i el senyor Rocas. El primer any el nombre d'alumnes a la classe era de quaranta. Al final, aquest pujava ja a unes cent alumnes. Tal com explica, amb la seva ironia intel·ligent i característica, per *aquells anys cinquanta el franquisme es trobava en el seu punt més dolç*⁶⁷. La proximitat a Girona donava peu a l'inspector de la zona a sovintejar les escoles i, donat que, segons ell, Soler era una *rojo-separatista*,

64. L'escola Agustí Gifre de Sant Gregori va ser inaugurada l'any 1920. El 1967 va tenir lloc la primera modificació de l'edifici: es van construir dues aules més que servien per descongestionar l'elevada matrícula que durant aquella època tenien les dues escoles unitàries (la de nenes i la de nens, separades per un solar rectangular conegut com a *l'hort del mestre*). Aquestes noves aules, però, alhora, desvirtuarien l'obra del seu arquitecte, Rafel Masó (font: <http://www.xtec.cat/ceip-agusti-gifre/histescola.htm>).

65. Una altra escola d'un dels pobles veïns a Sant Gregori, que amenaçava amb tancar, s'havia d'afegir a l'escola de Soler, i la gironina va posar en marxa, amb importants dificultats econòmiques, el menjador escolar, en un local bastit expressament, però amb capacitat només per a cent alumnes.

66. SOLER, M.A, "D'un temps d'un país (I)", temps era temps, *Presència*, núm. 752, 20 juliol 1986, pàg. 34 i 35.

67. SOLER, M.A, "D'un temps d'un país (II)", temps era temps, *Presència*, núm. 753, 27 juliol 1986, pàg. 36 i 37.

no s'oblidava mai de recordar-li que havia de fer les classes en castellà. Segons la *Ley de Educación Primaria*, que havia substituït la *Llei Moyano*⁶⁸, l'escola nova era la *Comunidad activa de maestros y escolares*, constituïda per "la Familia, la Iglesia y el Estado como órgano de la educación y de la cultura primaria, para la formación cristiana, patriótica e intelectual de la niñez española". Soler afegia, sarcàsticament, que, com és prou evident, *la formació intel·lectual ocupava el darrer lloc*.⁶⁹ A partir del moment en què els mestres havien de treballar obligatòriament el dissabte al matí, Soler va haver de donar-se de baixa de totes les subscripcions que pagava a través d'alguna entitat bancària (per no poder fer les corresponents gestions l'únic matí que havia tingut lliure fins llavors), com la dels llibres d'"El Club dels Novel·listes"⁷⁰ i la de *Cavall Fort*⁷¹, una revista molt esperada i llegida per les seves alumnes.

Maria Assumpció Soler, al fons de la fotografia, amb jaqueta clara, amb altres mestres de l'escola de Sant Gregori (font: arxiu Soler)

Darrera de l'escola de Sant Gregori, per altra banda, hi havia un tros de terra, de la qual Soler podia disposar: se'n va fer càrrec una dona del poble;

68. Claudio Moyano Samaniego (1809-1890) va ser el ministre que va publicar a l'any 1857 la primera llei d'instrucció pública. Aquesta llei, que va estar vigent fins a la Segona República, va establir l'obligatorietat de l'ensenyament primari i, alhora, l'obligatorietat de la gramàtica espanyola com a llengua única. A la pràctica, això equivalia a prohibir l'ensenyament de les altres llengües parlades a l'estat, entre elles, el català (font: <http://www.tvcatalunya.com/historiesdecatalunya/documents/doc102922554.htm>).

69. SOLER, M.A., "D'un temps d'un país (III)", temps era temps, *Presència*, núm. 754, 3 agost 1986, pàg. 36 i 37.

70. La col·lecció "El Club dels Novel·listes" va ser creada l'any 1955 per Joan Sales, Xavier Benguerel i Joan Oliver, amb la col·laboració de l'editorial Aymà. *El testament*, de Benguerel (1905-1990), va ser l'obra triada per inaugurar la col·lecció.

71. La revista *Cavall Fort* es va crear el 1961 per estimular la lectura en els nois i noies entre 9 i 15 anys. Josep Tremoleda la va dirigir des dels seus inicis fins al 1979. Des d'aquest darrer any i fins al 1997 el director va ser-ne Albert Jané. Actualment l'és Mercè Canela. Hi han passat noms tan destacats de la literatura i de la il·lustració catalanes com Salvador Espriu, Pere Calders, Maria Aurèlia Capmany, Montserrat Roig, Avel·lí Artís Gener (Tísner), Picanyol, Pilarín Bayés, etc.

no s'oblidava mai de recordar-li que havia de fer les classes en castellà. Segons la *Ley de Educación Primaria*, que havia substituït la *Llei Moyano*⁶⁸, l'escola nova era la *Comunidad activa de maestros y escolares*, constituïda per "la Familia, la Iglesia y el Estado como órgano de la educación y de la cultura primaria, para la formación cristiana, patriótica e intelectual de la niñez española". Soler afegia, sarcàsticament, que, com és prou evident, *la formació intel·lectual ocupava el darrer lloc*.⁶⁹ A partir del moment en què els mestres havien de treballar obligatòriament el dissabte al matí, Soler va haver de donar-se de baixa de totes les subscripcions que pagava a través d'alguna entitat bancària (per no poder fer les corresponents gestions l'únic matí que havia tingut lliure fins llavors), com la dels llibres d'"El Club dels Novel·listes"⁷⁰ i la de *Cavall Fort*⁷¹, una revista molt esperada i llegida per les seves alumnes.

Maria Assumpció Soler, al fons de la fotografia, amb jaqueta clara, amb altres mestres de l'escola de Sant Gregori (font: arxiu Soler)

Darrera de l'escola de Sant Gregori, per altra banda, hi havia un tros de terra, de la qual Soler podia disposar: se'n va fer càrrec una dona del poble;

68. Claudio Moyano Samaniego (1809-1890) va ser el ministre que va publicar a l'any 1857 la primera llei d'instrucció pública. Aquesta llei, que va estar vigent fins a la Segona República, va establir l'obligatorietat de l'ensenyament primari i, alhora, l'obligatorietat de la gramàtica espanyola com a llengua única. A la pràctica, això equivalia a prohibir l'ensenyament de les altres llengües parlades a l'estat, entre elles, el català (font: <http://www.tvcatalunya.com/historiesdecatalunya/documents/doc102922554.htm>).

69. SOLER, M.A., "D'un temps d'un país (III)", temps era temps, *Presència*, núm. 754, 3 agost 1986, pàg. 36 i 37.

70. La col·lecció "El Club dels Novel·listes" va ser creada l'any 1955 per Joan Sales, Xavier Benguerel i Joan Oliver, amb la col·laboració de l'editorial Aymà. *El testament*, de Benguerel (1905-1990), va ser l'obra triada per inaugurar la col·lecció.

71. La revista *Cavall Fort* es va crear el 1961 per estimular la lectura en els nois i noies entre 9 i 15 anys. Josep Tremoleda la va dirigir des dels seus inicis fins al 1979. Des d'aquest darrer any i fins al 1997 el director va ser-ne Albert Jané. Actualment l'és Mercè Canela. Hi han passat noms tan destacats de la literatura i de la il·lustració catalanes com Salvador Espriu, Pere Calders, Maria Aurèlia Capmany, Montserrat Roig, Avel·lí Artís Gener (Tísner), Picanyol, Pilarín Bayés, etc.

aquesta va *arranjar-hi un hort que donava gust de veure i era com un jardí*⁷². En un principi Soler va viure de despesa a Can Mont-ras⁷³. Més tard, va mudar-se a un altre pis que estava en més bones condicions, propietat de la mare de Joaquim Vidal i Perpinyà⁷⁴, pel qual pagava un lloguer de 125 pessetes mensuals. Segons Conxita Soler⁷⁵, a Sant Gregori, una mestra de la mateixa escola, Maria Dolors Burset, va tenir cura de Soler en moments en què aquesta havia estat malalta. Durant una temporada, la neboda petita de Soler, Maria Dolors, va estar vivint amb ella, per ajudar-la, així, amb les classes. L'edifici escolar, obra de l'arquitecte gironí Rafael Masó (1880-1953)⁷⁶, va ser objecte de reiterades crítiques per part de Soler, perquè, per una banda, la veu ressonava i, per l'altra, era extremadament difícil escalfar les aules.

Façana inicial de l'escola de Sant Gregori
(font: <http://www.xtec.cat/ceip-agusti-gifre/histescola>)

72. SOLER, M.A, "D'un temps d'un país (II)", temps era temps, *Presència*, núm. 753, 27 juliol 1986, pàg. 36 i 37.

73. Segons la secretària de l'Ajuntament de Sant Gregori, Carme Gubau, Can Mont-ras era una botiga de queviures-bar, situada a l'actual avinguda de Girona, que també llogava habitacions. Gubau havia tractat Soler quan aquesta anava sovint a l'Ajuntament per temes relacionats amb l'escola, de la qual era directora. Gubau, a més, recorda la festa de comiat que van fer a Soler al pati de darrera de l'escola, en motiu del seu trasllat.

74. Vidal, nascut el 1947, és president de la Fundació Valvi (editorial amb seu al carrer Gran Via de Jaume I, 42, baix. de Girona), president del C.B. Girona S.A.D i exalcalde de Sant Gregori.

75. Conxita Soler i Font es va casar amb Narcís Soler i Fàbregas.

76. Els inicis de Masó, un dels exponents més alts de l'arquitectura noucentista gironina i catalana, venien marcats per la devoció que sentia per Gaudí, però intentant trencar amb el Modernisme, amb una voluntat de renovació i un plantejament clarament noucentista davant les innovacions que provenien del centre d'Europa. Del conjunt de la seva obra arquitectònica destacarem la Farinera Teixidor de Girona (actual seu del diari *El Punt*).

La mestra gironina va decidir desplaçar-se diàriament des de Sant Gregori a Girona, on recordem que vivia la seva mare, ja enviudada⁷⁷, per així poder tenir cura d'ella (mentre era a l'escola, se'n feia càrrec la seva germana Conxita). Les conferències o classes particulars i els obsequis que algunes alumnes li portaven, tal com passava amb altres mestres, contribuïen a millorar substancialment la mensualitat. A l'entrevista a *Set en u*, el juny de 1995, Soler recorda l'anècdota d'un any que li van regalar setze pollastres que va acabar emportant-se al pis de Girona: els tenien en gàbies al balcó. Durant una temporada, Soler va estar vivint sola al carrer de la Força: la seva mare va voler anar a viure amb Conxita Soler, fins que cap a finals dels anys seixanta va trobar un pis de lloguer al carrer Marquès Caldes de Montbuí per anar-hi a viure amb la seva mare.

Foto amb alumnes de Sant Gregori. Podem veure Soler a la dreta, amb camisa fosca (font: arxiu Soler)

77. El seu pare, Pau Soler, havia mort l'any 1967 (aquest va ser, segons la mestra i escriptora, el cop definitiu per a la dissolució de la seva família). Més endavant, mare (que moriria el 1974,) i filla van deixar el carrer de la Força i van anar a viure a la zona de Palau, a un pis del carrer Marquès Caldes de Montbuí de Girona, al mateix replà i davant per davant que la seva germana Conxita; aquesta, a la segona porta, i Soler i la mare, a la primera. Abans, però, de traslladar-se al carrer Marquès de Caldes, Maria Assumpció Soler i Coloma Font, la mare, van viure durant aproximadament un any al carrer Nou, en un pis just al costat de l'hotel Peninsular. En aquest pis, el fill i una de les nebodes de Soler tenien un laboratori fotogràfic i un centre d'embelliment, respectivament.

Girona o l'últim adéu a la docència

Maria Assumpció Soler va demanar novament concurs de trasllat, i des de l'1 de setembre del 1980 al 16 d'octubre del 1982 (data de la seva jubilació) va exercir a l'escola Migdia de Girona⁷⁸, on va celebrar el seu cinquantè aniversari com a mestra a l'ensenyament públic i on, per aquest motiu, li va ser atorgat el llaç d'Alfons Xè el Savi. La celebració va tenir lloc el curs 1981-1982, durant els actes de Sant Jordi en els Jocs Florals de l'escola.⁷⁹

Soler va declarar en diverses ocasions que era una persona demòcrata que havia tingut *la mala sort d'estudiar durant la dictadura de Primo de Rivera i d'exercir durant la dictadura de Franco*.⁸⁰ Va poder viure, sortosament, la caiguda de la dictadura franquista i la instauració de la democràcia, i assaborir durant els darrers anys de la seva carrera professional el tast d'un govern democràtic.

Soler a l'escola Migdia de Girona el dia de la celebració del seu cinquantè aniversari com a mestra a l'ensenyament públic (foto: Jordi Soler)

Alumna llegint un text en l'acte d'homenatge a Soler, que es pot veure asseguda, la segona per la dreta (foto: Jordi Soler)

78. L'escola està situada a l'eixample de la ciutat de Girona, al barri del Pla de Palau. Hi podem accedir des del carrer Migdia o bé des del carrer de Sant Agustí. En aquest últim, hi trobarem la porta d'entrada principal.

79. Aquesta informació va ser facilitada el 15 de febrer del 2007 per Carme Ramió, cap d'estudis del CEIP Migdia de Girona.

80. Entrevista a *Set en u*, juny 1995.

HOJA DE SERVICIOS

Escuela de Maestras y de Excmos. Píbilas

Provincia de Gerona 2-2-1967

Número 14806 del escalón general Categoría 2ª Haber anual de 4.300 ptas.

Escalón 17 / 1ª

Doña Assumpció Soler Font natural de Gerona
nacida en 31 de Abril de 1913 años. — Edad 32 años. — Posee título de Maestra Nacional
expedido con la nota de buena en la Escuela de Maestras de 1932 y se halla registrado
en esta Sección al folio 71 n.º 1531 del libro correspondiente.

Otros títulos que posee:

Excepciones que concedieron al pueblo y posición que se ocuparon	Puntos	MEDIO	CURSOS												SERVICIOS			
			De la Píbilas						Del Tipo						De la Sección		De jubilación	
			1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928
Maestra de <u>Preparación</u>	3000	10	Sept 1915	Sept 1916	Sept 1917	Sept 1918	Sept 1919									1/1/2		
Maestra-jefe de <u>Preparación</u>	3200	12	Sept 1919	Sept 1920	Sept 1921	Sept 1922	Sept 1923							5/1/19				
Id. de <u>Preparación</u>	3000	10	Sept 1923	Sept 1924	Sept 1925	Sept 1926	Sept 1927							2				
Id. de <u>Preparación</u>	3000	10	Sept 1927	Sept 1928	Sept 1929	Sept 1930	Sept 1931							3				
Id. de <u>Preparación</u>	3000	10	Sept 1931	Sept 1932	Sept 1933	Sept 1934	Sept 1935							1/5/19				
Id. de <u>Preparación</u>	3000	10	Sept 1935	Sept 1936	Sept 1937	Sept 1938	Sept 1939							1/5/19				
Id. de <u>Preparación</u>	3000	10	Sept 1939	Sept 1940	Sept 1941	Sept 1942	Sept 1943							3/7/16				

Full de serveis prestats a l'ensenyament públic (font: Maria Salvador i Calçada i Departament d'Educació).

Excepciones que concedieron al pueblo y posición que se ocuparon	Puntos	MEDIO	CURSOS												SERVICIOS			
			De la Píbilas						Del Tipo						De la Sección		De jubilación	
			1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928
<u>Maestra de Preparación</u>	3000	10	Sept 1915	Sept 1916	Sept 1917	Sept 1918	Sept 1919									1/1/2		
<u>Maestra-jefe de Preparación</u>	3200	12	Sept 1919	Sept 1920	Sept 1921	Sept 1922	Sept 1923							5/1/19				
<u>Id. de Preparación</u>	3000	10	Sept 1923	Sept 1924	Sept 1925	Sept 1926	Sept 1927							2				
<u>Id. de Preparación</u>	3000	10	Sept 1927	Sept 1928	Sept 1929	Sept 1930	Sept 1931							3				
<u>Id. de Preparación</u>	3000	10	Sept 1931	Sept 1932	Sept 1933	Sept 1934	Sept 1935							1/5/19				
<u>Id. de Preparación</u>	3000	10	Sept 1935	Sept 1936	Sept 1937	Sept 1938	Sept 1939							1/5/19				
<u>Id. de Preparación</u>	3000	10	Sept 1939	Sept 1940	Sept 1941	Sept 1942	Sept 1943							3/7/16				
Total de servicios contados hasta el 31 de <u>agosto</u> de 1967 (inclusive) <u>37</u>															12	164	10	1

La Maestra Maria Salvador i Calçada
 La Mestra Assumpció Soler Font

Dors del full de serveis prestats a l'ensenyament públic (font: Maria Salvador i Calçada i Departament d'Educació).

L'escollit, Premi Fastenrath de novel·la als Jocs Florals de l'exili (París, 1959)

Convé destacar especialment l'altra gran passió de Maria Assumpció Soler: la literatura. Soler havia declarat en diverses ocasions que se sentia una *escriptora frustrada*. Fem ara un ineludible salt al passat: l'any 1951, Soler havia quedat entre els dotze autors finalistes (d'un total de 30 obres) en el premi Joanot Martorell, amb una novel·la titulada *L'escollit*. El guanyador en aquella ocasió va ser Josep Pla, amb *El Carrer estret*. Vuit anys després, Soler aconseguiria fer, encara que parcialment, realitat el seu somni d'escriptora: el 1959, el mateix any de l'aprovació del Pla d'Estabilització⁸¹, va guanyar el prestigiós premi Fastenrath⁸² de novel·la en els Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili⁸³ (recordem que fins al 1978 no tornarien a fer-se a Barcelona), celebrats aquell any a París en motiu del centenari del certamen. Els tres organismes permanents dels Jocs durant els trenta-set anys d'exili, des del 1941 al 1978, van ser el Patronat dels Jocs Florals de la Llengua Catalana a Mèxic, el Consell de la Col·lectivitat -primer, Comunitat- Catalana a la República Argentina, concretament a Buenos Aires, i la Delegació a França, Montpeller.

Segons afirma Jordi Soler, *als capítols provincials del Ministerio de Educación Nacional no els va fer cap gràcia que una de les seves funcionàries hagués gosat tenir tractes amb una colla de rojo-separatistes que havien fugit a l'estranger, encara que l'assumepte no*

81. Aquest Pla d'Estabilització va significar l'abandonament del model econòmic autàrquic i l'adopció de l'economia de lliure mercat i va permetre que a Catalunya s'iniciés una etapa important de creixement industrial, que la convertiria posteriorment en proveïdora de béns de consum per al conjunt del mercat espanyol. Cal remarcar que en aquesta etapa la indústria tèxtil va ser superada per altres sectors més dinàmics (el siderometal·lúrgic i el químic), sectors que amb l'arribada de capital estranger van impulsar el desenvolupament d'aquestes indústries. També es va iniciar la construcció de centrals nuclears, com la de Vandellòs, l'agricultura es va mecanitzar, es va consolidar el turisme de masses, la millora, en general, de les condicions econòmiques va anar acompanyada d'una allau migratòria sense precedents (amb treballadors aragonesos, gallecs, andalusos, murcians i extremenys). El símbol de les condicions de vida dels habitants de Catalunya de finals dels cinquanta i principi dels seixanta es va veure materialitzat en la difusió de l'automòbil.

82. Johannes Fastenrath (Remscheid 1839-Colònia 1908). Hispanista alemany. Membre corresponent de l'Academia Española, de l'Academia de la Historia i de l'Academia de San Fernando. Va escriure obres en alemany, castellà, català i francès.

83. Vegeu FAULÍ, Josep, *Els Jocs Florals de la llengua catalana a l'exili*, Publ. Abadia de Montserrat, Barcelona, 2002.

*fos de caire polític sinó cultural*⁸⁴ i li van prohibir anar a recollir el premi (l'inspector gironí Bastons va amenaçar-la amb donar per acabada la seva carrera de mestra si anava a París a recollir el guardó). Finalment, va ser Maria Castanyer, premiada amb la Flor Natural amb l'obra *Endimió*, qui li va recollir el diploma de la mà d'Albert Camus⁸⁵; la dotació econòmica va anar, però, a parar íntegrament a un Casal català a l'Argentina. Aquests Jocs del centenari van tenir lloc al gran Amfiteatre de la Sorbone, el 14 de juny: dos ministres francesos i el president Josep Tarradellas⁸⁶ van presidir-ne el comitè d'honor. Entre els seus membres, s'hi trobaven Pau Casals, François Mauriac⁸⁷, Josep Carner, Just Cabot, Pierre Vilar, Lluís Nicolau d'Olwer, Rafael Patxot, Josep-Sebastià Pons i Albert Camus, i d'altres intel·lectuals també molt destacats en el món de la cultura. Com a vicepresident i secretari de la comissió organitzadora trobem Josep M. Trias i Josep Camps, respectivament. Aquesta comissió, en un document del setembre del 1958, explicava els motius de l'elecció de París: *El Comitè Permanent dels Jocs Florals de la Llengua Catalana ha cregut que la commemoració de la Festa que tant ha contribuït al nostre redreçament, havia d'escaure's a París (...)* Els motius que l'hi ha decantat són, d'una banda, la proximitat de les terres de parla catalana i per consegüent l'avinentsa d'una més nombrosa participació dels escriptors que hi resideixen, i, d'una altra, la repercussió que podria assolir una manifestació tan assenyalada en una ciutat on els actes de cultura prenen, tradicionalment, un gran ressò.⁸⁸ La gran festa, però, de celebració⁸⁹, que va ser una setmana després, el 21 de juny, a la *Maison de la Mutualité*⁹⁰ de la mateixa capital francesa, va tenir una continuació especial; es va preparar amb molta cura amb la idea que aconseguís una gran difusió; va ser presentada en el programa com a "Gran Festival organitzat i patrocinat pel Casal de Catalunya i el Comitè d'Organització del Centenari dels Jocs Florals". La primera part d'aquesta festa, iniciada amb l'himne francès *La Marsellesa*, va estar formada pel parlament de Ramon Xuriguera i per la lectura dels poemes guanyadors dels premis ordinaris. Posteriorment, va tenir lloc l'escenificació

84. Soler, Jordi, "La meua mare ha escrit un llibre", *El Punt*, 18 novembre 2004, pàg. 6.

85. Albert Camus (Mondovi, avui Deraan, Argèlia, 7 de novembre de 1913- Le Petit Villeblevin, França, 4 de gener de 1960), prestigiós escriptor i filòsof francès, l'any 1957 va rebre el Premi Nobel de Literatura. Soler hauria recollit el premi de la pròpia mà d'Albert Camus. Aquella inapel·lable (com en tota dictadura) prohibició del *Ministerio de Educación* va negativitzar enormement l'esperança de la gironina d'arribar algun dia a ser una escriptora reconeguda i valorada.

86. Josep Tarradellas i Joan (Cervelló, 1899-Barcelona, 1988), el 1939 es va expatriar i el 1954 va ser escollit president de la Generalitat a l'exili. Pertanyia a la formació d'ERC. Va tornar a Catalunya el 1977 i va ser president de la Generalitat provisional fins a les primeres eleccions autonòmiques, el 1980, quan va ser succeït per Jordi Pujol i Soley (CDC), qui va ocupar la presidència des del 1980 al 2003.

87. L'escriptor catòlic François Mauriac (Burdeus, 11 octubre 1885-París, 1 setembre 1970) va simpatitzar durant la guerra civil amb el bàndol republicà. L'any 1952 va rebre el Premi Nobel de Literatura.

88. FAULÍ, Josep, *Els Jocs Florals de la llengua catalana a l'exili*, Publ. Abadía de Montserrat, Barcelona, 2002.

89. El Gran Festival va ser patrocinat i organitzat pel Casal de Catalunya i pel Comitè d'Organització del Centenari dels Jocs Florals.

d'El poll i la puça i l'estrena del ballet dialogat *L'hereu Riera*, d'Ambrosi Carrion i dels mestres Lluís Elias i Ferran Salvadó. Josep Carner va tancar l'acte amb un discurs presidencial, després d'expressar l'agraïment a França amb les paraules *ni fe sense amor, ni pàtria sense fe, ni amor sense creació*. Amb *Els Segadors* es va donar per finalitzada la festa. La sortida de la reina, Carme Camps, va estar acompanyada per la marxa provençal dels Reis (dificultats tècniques van impedir que sonés la de Joan I). El posterior sopar va tenir lloc al Picadilly Club, amb molts parlaments, entre ells els de Xuriguera, Catardi, Tasis, Batista i Roca i Carner.

La llista de premiats va ser una de les més llargues de la història dels Jocs Florals de la llengua catalana. La participació (tot i no superar la de l'any 1948, 398 obres) va ser molt elevada: 370 treballs, dels quals dos-cents tretze procedien del Principat de Catalunya, catorze de Mallorca, quatre de València, disset d'Andorra, dinou de l'Alguer, vint-i-nou de Mèxic, quatre d'Argentina, sis de Veneçola, un de Perú, un de Xile, cinc d'Estats Units, quatre d'Anglaterra, vint-i-un del Rosselló i trenta-dos més d'altres contrades de França. Entre els guardonats, al costat del nom de Maria Assumpció Soler, en destacaven d'altres també tan remarcables com Manuel de Pedrolo, amb *Per què ha mort una noia*; Joan Triadú, amb *Els sonets de Shakespeare*; Albert Manent⁹¹, qui va assolir amb l'obra *Dues faules* el mestratge en Gai Saber (el 1952 havia obtingut la Viola, i el 1953, la Flor Natural); Pere Quart, guanyador d'un accèssit d'Englantina amb *Mondleg a porta tancada*; Rossend Perelló, accèssit de la Flor Natural amb *Suite apassionada*; Joan Fuster, amb *Indagacions possibles*; Josep Maria Capdevila; o Aurora Bertrana, amb *La nimfa d'argila*. Segons Faulí, Ramon Xuriguera, secretari dels mantenidors, considerava aquell 1959 en la memòria dels Jocs que aquests, a causa de l'*extraordinari ressò* que la convocatòria havia tingut a l'interior de Catalunya, eren una *afirmació de solidaritat patriòtica sense parió*. El mateix Xuriguera va ser qui li va augurar, a Soler, un gran futur com a escriptora, tot i que ella s'havia considerat sempre una *literata frustrada*. André Chamson, un dels mantenidors, va fer, per la seva banda, un discurs de gràcies en llengua francesa i evocava Mistral i els lligams històrics existents entre Catalunya i La Provença. Els Jocs Florals de la llengua catalana a l'exili, així com ho havien fet també els de Barcelona, van oferir un volum anual sobre la festa. Des de l'any 1941 (Buenos Aires) al 1975 (Caracas), en van aparèixer un total de disset, entre ells el de París, el 1959.

90. *La Maison de la Mutualité* és un edifici situat en ple centre històric de París, concretament en el barri Ilatí.

91. Rafael Tasis, premiat per un estudi sobre els Jocs Florals de Barcelona, va recollir el premi de Manent.

*Diploma acreditatiu del Premi Fastenrath concedit a la novel·la "L'escollit", de Maria Assumpció Soler, el 1959, durant el Centenari dels Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili, celebrats a París.
(Font: arxiu Soler)*

Tal com explica Jordi Soler⁹² en el pròleg de l'edició de *L'escollit*^{92.2}, la seva mare, Maria Assumpció Soler, *va picar la novel·la a màquina a les oficines que l'oncle Lluís (...) tenia a Barcelona, davant per davant de l'estació de França, utilitzant una vella i lenta Underwood, gairebé entre classe i classe, en dies festius i quan la feina de casa la deixava lliure.*

Antiga màquina d'escriure Underwood com la que va utilitzar Soler per escriure L'escollit.

92. El nét de Maria Assumpció Soler i fill de Jordi Soler es diu Màrius Soler Sanz
92.2 SOLER i FONT, Maria Assumpció, *L'escollit*, ed. Associació Suport a la Dona de Palafrugell, març 2005 (amb el suport de l'Ajuntament de Palafrugell, l'Ajuntament de Girona, l'Ajuntament de Sant Gregori, la Diputació de Girona i "la Caixa").

El 13 maig de 1960, a dos quarts de vuit del vespre, Soler va fer una conferència titulada “La meva novel·la”, a la sala d’actes de la seu de la Unió Excursionista de Catalunya a Girona, al carrer Ferreries Velles, número 1, 2n, per parlar sobre el premi Fastenrath. Baldomer Gudayol i Joan Biarnés van llegir fragments de *L’escollit*. No obstant aquests inicials intents de difusió, l’obra *L’escollit* va restar inèdita gairebé cinquanta anys: el 1959 els editors havien considerat que el català no era productiu, tal i com va passar durant aquelles dures dècades de dictadura amb moltes altres obres. En alguns dels seus posteriors articles i relats, Soler exterioritza, a través d’una veu narrativa en primera persona, que podem qualificar, sense cap dubte, d’una veu, en molts casos, autobiogràfica, la frustració i la decepció que això li va produir com a intel·lectual: *Amb la carpeta sota el braç, i la bossa penjada en l’angle del colze, decebuda*

*com cada vegada que anava a veure un editor -oh, santa innocència!- amb el meu llibre premiat, baixava per la Rambla de les flors un xic distreta. (...) A la cara m’havien dit que vaja, que a la meva edat, escriure en català era caminar, directament, al fracàs. (...) La llengua de la España Grande semblava l’única veritat que aquesta sí, com una autèntica i gran teranyina, anava embolcallant la ciutat.*⁹³

Carta del 3 de setembre del 1960 de l'editorial Aymà⁹⁴ de Barcelona a Maria Assumpció Soler, en la qual se li plantegen els inconvenients de publicar la seva novel·la (per la data sabem que es tracta de *L'escollit*).
(Font: arxiu Soler)

93. SOLER, M.A. “La teranyina”, temps era temps, *Presència*, núm. 731, 23 febrer 1986, pàg. 30 i 31.

94. L'any 1947 els editors Aymà -pare i fill- van crear el premi Joanot Martorell de novel·la. A partir del 1959 aquest premi de novel·la, un dels més prestigiosos en llengua catalana, va passar a denominar-se Premi Sant Jordi. El 1955 Joan Oliver havia acceptat la direcció d'una col·lecció de novel·la catalana a l'editorial Aymà (posteriorment Edicions Proa i, actualment, integrada dins del grup Enciclopèdia Catalana).

Va ser, però, Maria Salvador i Calçada, coordinadora del projecte “Dones amb nom propi”⁹⁵ de l'Associació Suport a la Dona de Palafrugell, qui va aconseguir, amb l'ajuda de moltes persones, entitats i institucions, que, al cap de quaranta-sis anys, i després de molts esforços, entre ells, l'econòmic, *L'escollit* veïés finalment la llum pública i arribés, el març del 2005, a les mans del públic lector (Soler feia un any que havia mort). En la novel·la, segons les encertades paraules de Jordi Soler, la descripció del Barri Vell gironí, antic, monumental i hermètic alhora, és tan precisa com la de cadascun dels personatges de l'obra; els indrets i la gent acaben sent un tot indissoluble, i, a mesura que el lector s'endinsa en aquest món de ficció tan palpable, tan creïble, tan obsessiu, pren cos la sospita que els carrers, les escales, els patis interiors i els habitacles, la mateixa Catedral, determinen, com un fat escenogràfic, el caràcter dels dramatis personae i el desenllaç a què es veuen abocats.⁹⁶ Segons va declarar la mateixa Soler, *L'escollit* tenia un argument semblant al de la sèrie de televisió “El pájaro espino”, però sense les apetències del cardenalat. (...) Era la història d'un capellà que de seminarista es va enamorar d'una noia i després el van matar en temps de guerra.⁹⁷ En citar aquest darrer personatge, hem de fer obligada referència a l'oncle de Soler, Joan Font, del qual hem parlat més extensament en el primer capítol de la present biografia, i pel qual l'escriptora sentia una extraordinària admiració.

La novel·la *L'escollit* estava estructurada originàriament en setze⁹⁹ capítols, distribuïts en 172 pàgines mecanografiades en folis din-A4: “Ella i el barri”, “Una dama benestant”, “La decisió”, “Canvi de clima”, “Nimfosi”, “La separació”, “El nou amic”, “Variacions”, “Sacerdot de Crist”, “Política nova”, “En Marian”, “Confidències”, “El concert”, “La torrentada”, “Torna la calma” i “L'escollit”. Aquesta estructura també va ser respectada en l'edició de “Dones amb nom propi”. La protagonista de l'obra, la Marta, òrfena de mare, viu a prop de la Catedral de Girona, amb la seva tieta materna, la Perpètua. Un narrador omniscient en tercera persona descriu amb precisió i pulcritud, en temps present, els pensaments dels personatges principals, sobretot els de la pròpia Marta¹⁰⁰, que evoluciona a nivell

95. Amb motiu del dia 8 de març, Dia de la dona Treballadora, l'Assemblea General de l'Associació Suport a la dona va aprovar el projecte “Dones amb nom propi”. (*Revista de Palafrugell*, núm. 103, maig 2002).

Aquest projecte té com a objectiu intentar recuperar personatges i col·lectius femenins oblidats que hagin tingut un paper destacat a Palafrugell.

96. SOLER, Jordi, pròleg a *L'escollit*.

97. “Maria Assumpció Soler, mestra, novel·lista i guanyadora del Fastenrath – 59”, entrevista de Pere Madrenys a Soler, el dia 11 d'agost del 1985, *Presència*, pàg. 31.

98. El palafrugellenc Guillem Soler, amic de Maria Assumpció Soler, era un reconegut pintor, sobretot d'esglésies. Entre les seves obres destaquen les pintures murals de l'església de Sant Martí de Palafrugell i les del Mercadal de Girona.

99. En el mecanografiat original apareix una errada tipogràfica: en la numeració dels capítols, Soler salta del XV al XVII. Aquest darrer correspon realment al XVI. D'aquesta manera va ser publicat el març del 2005.

100. En molts moments de l'obra, la Marta recorda l'Aloma de Rodoreda: les dues protagonistes, immerses en el seu món interior, senten passió per la lectura, no viuen amb els pares (la Marta amb la seva tieta materna Perpètua i l'Aloma amb el seu germà Joan, la seva cunyada Anna i el seu nebot Dani) i totes dues se senten atretes per un home

físic i psicològic al llarg de l'obra, i els espais en els quals té lloc l'acció, i ens dibuixa amb minuciositat el nucli històric més emblemàtic de la ciutat. La novel·la, a més, representa un testimoni històric inqüestionable i valuós de principis del segle vint, tant a nivell cultural, polític com social. A *L'escollit* s'aprecia, sense cap mena de dubte, tot el que representava Girona en la vida de Soler. Tal com afirma molt encertadament Rosa Font i Massot, hi ha *territoris que envaeixen les pàgines d'un llibre com les onades d'un mar tempestuós: travessen els fulls amb la força de la llewantada i es perpetuen en cada una de les paraules que han quedat sobre la sorra blanca. Són llibres en què el paisatge es converteix en tot un univers. Territori i literatura formen llavors un tot indestruable: l'obra no hi seria sense aquell paisatge i aquell paisatge potser s'hauria perdut si no fos per la mirada de l'escriptor*.¹⁰¹ Seria impensable endinsar-nos en l'obra de Soler eludint la seva ciutat natal, Girona. Territori i literatura també formen en aquest cas un tot inherentment simbiòtic.

Segons uns textos inèdits mecanografiats escrits per la mateixa autora, *parlar de l'obra d'un mateix no és massa fàcil*. I afegeix, en primera persona: *La meua ha estat premiada però no publicada. No en tinc ni el judici crític del jurat que la va escollir. Sé que hi van trobar un cert valor, que van dir que era bona i que per això la van premiar. Jo no parlaré tampoc de les seves virtuts o defectes, els que hi pogués trobar, que són molts. L'autocrítica poques vegades és sincera i jo no voldria semblar pedant, no obstant, com que el teló de fons de l'obra és la nostra ciutat, en parlaré des del punt de vista ambiental, ja que l'acció transcorre en una època ja llunyana que s'ha batejat amb el nom de feliç: els feliços vints. Aquella fou, realment, una època molt diferent de la d'ara. Ni pitjor*

Portada de la novel·la *L'escollit*. A la il·lustració, obra de Guillem Soler⁹⁸, apareix la mateixa Maria Assumpció Soler.

més gran que elles que viu fora de Catalunya: en el cas de la Marta, en Marian, un músic gironí instal·lat a Viena des de fa anys, i en el cas de l'Aloma, en Robert, germà de la seva cunyada, que viu a Amèrica.

101. Font i Massot, Rosa, "Literatura i territori", dins *El menú de l'escriptor. Literatura i territori*, Ajuntament de Salt, Ajuntament de Girona, Biblioteca Pública de Girona i Diputació de Girona, 2005, pàg. 33.

ni millor, sinó això: diferent. I les persones, fruit d'aquell temps, també érem molt diferents de les d'ara, referint-me, és clar, a la joventut. (...) La meua obra fa referència al procés evolutiu d'una dona en aquella època. És una dona introvertida (...) Comença quan la Marta és una noieta de tretze anys. Viu al barri de la Catedral. La ciutat era, a més de molt petita, silenciosa, molt més allà dalt. Recordar aquella quietud avui sembla un somni. Malgrat tot, el barri tenia el pintorengisme que ara no té. Hi pul·lulaven, barrejats amb gent benestant que ocupaven casals antics, pobres de tota mena que vivien entaforats als antics cellers d'aquestes cases o bé habitaven edificis que queien de vells, però que encara s'aguanten. (...) Va venir després l'època del xarleston. (...) En aquest temps la Marta està enamorada d'un company seu d'estudis. Un noi molt diferent d'ella, que és sentimental i tímida, que fa versos i que mai no freqüenta cap lloc d'esbargiment. Aquest estudiant li parla, a la Marta, del bovarysme. El bovarysme era la malaltia de moda uns anys abans, però ell creu que ella pateix d'aquest mal i per a guarir-la li fa llegir Madame Bovary de Flaubert, que ella entén molt bé, però amb la qual no troba afinitat. Al llarg de tota la novel·la, la Marta recorre un camí constant de recerca del propi jo que també es veu materialitzat en un viatge físic paral·lel al viatge interior.

Maria Assumpció Soler, al menjador del domicili del carrer Marquès de Caldes, a Girona. Penjat a la paret, a la dreta, veiem el diploma pel premi Fastenrath dels Jocs Florals a París del 1959 (foto: Jordi Soler Font)

III. Revistes, diaris gironins i compilacions com a plataforma literària

*Havia demanat la bellesa d'un sonet, l'alegria de la rosa i el goig del seu perfum.
Havia demanat la música de Mozart i la cançó dels ocells
que es perdia enduta per l'aire. Què més podia demanar?*

SOLER, Maria Assumpció, "Alguna cosa bona doneu-nos avui"¹⁰²

L'obra literària de Maria Assumpció Soler està formada majoritàriament per les narracions-articles¹⁰³, d'una qualitat, sens dubte, extraordinària, que va publicar a revistes i diaris gironins durant més de trenta anys, des del 1955 fins al 1990.

En primer lloc, va col·laborar, esporàdicament, als anys seixanta, en un obligat i imposat castellà, amb articles sobre pedagogia, a *Gerunda. Educación y Cultura*, la publicació del SEM (Servicio Español del Magisterio), que depenia de la *Secretaría General del Movimiento* -n'era l'interlocutor oficial amb el règim, i tenia la seu de redacció i d'administració al número 18 del carrer Ciutadans de Girona-.

A més a més, a principis de la mateixa dècada dels seixanta, Soler va realitzar diverses incursions, també, lògicament, en castellà, tal com marcaven les directrius polítiques, a *Los Sitios*, diari fundat el 1943 utilitzant la maquinària confiscada del diari *l'Autonomista*, propietat de la família Rahola. A *Los Sitios*, Soler parla, des d'una òptica molt crítica, de temes directament relacionats amb la seva ciutat natal: Girona. *Los Sitios*¹⁰⁴ era llavors l'única publicació periòdica diària

102. Dins la secció El Ventall, *Punt diari*, 16 agost 1987, pàg. 11.

103. He decidit definir els escrits periodístics de Soler amb el nom de narracions-articles perquè contenen, per una banda, una certa objectivitat de crònica, i, per l'altra, són breus obres literàries afaiçonades des d'un punt de vista totalment subjectiu i personal.

104. *Los Sitios* va mantenir el seu nom fins a finals dels anys setanta, data en la qual el va canviar pel de *Los Sitios-Diari*

de la Província de Girona i l'òrgan de premsa del règim franquista a la província, el diari de la FET (*Falange Española Tradicionalista*)¹⁰⁵ i de les JONS (*Juntas de Ofensiva Nacional-Sindicalista*). Havia rellevat *El Pirineo* (1939-1942), un diari que, segons indica l'historiador gironí Josep Clara, estava *al servicio de España y del Caudillo*. A finals d'aquesta dècada dels quaranta, s'aprecia una tímida represa cultural, en llengua castellana: el 1946 es va organitzar l'Institut de Estudios Gerundenses, el 1947, el Círculo Artístico, el 1948, tal com va passar a Olot, es van reinstaurar els Jocs Florals, en sentit bilingüe, el 1950 Maria Castanyer va publicar *Cançons del color del temps*, el primer llibre de creació editat en català a la Girona franquista, i en l'àmbit de les arts plàstiques, cal destacar la influència que el pintor Joan Orihuel Bartra va exercir en les noves generacions renovadores, com Emília Xargay¹⁰⁶ (amiga de Soler), Francesc Torres Monsó¹⁰⁷ o Enric Marquès. L'any 1951, data de la ubicació de la biblioteca de Girona a l'edifici de l'Hospici, la Corporació municipal manifestava que aquesta ciutat gaudia d'un *elevado nivel cultural y de un sano ambiente social*.¹⁰⁸

de Girona, i va anar introduint progressivament el català. Va ser, finalment, a principis dels anys vuitanta quan va adoptar el nom actual i una línia editorial democràtica i independent, i va passar a publicar-se completament en català. Aquest *Diari de Girona* dels anys setanta del segle vint només coincidí, amb el nom, amb el *Diario de Gerona*, fundat el 1899 per Rafael Masó i Pagès, pare de l'arquitecte Rafael Masó i Valentí.

105. Acabada la guerra civil espanyola, la FET es va constituir en el braç polític del règim franquista; va ser coneguda també com a *Movimiento Nacional*.

106. L'article "Un ram de nades", publicat per Soler a la secció temps era temps de *Presència*, el 21 de desembre del 1986, estava dedicat a Maria Serra (mestra i inspectora) i a Emília Xargay.

107. L'escultor Francesc Torres Monsó (Girona, 1922) va treballar a Barcelona amb Enric Monjo Garriga (Vilassar de Mar 1896-1976) i amb Josep Clarà i Ayats (Olot, 1878-Barcelona, 1958) i va rebre influències del noucentisme amb tendències academicistes. El 1945 es va traslladar a París, on es va consolidar en l'estil expressionista amb *Maternitat* (1958).

108. Vegem Josep Clara, *Introducció a la història de Girona*, Quaderns de les 7 Sivelles, CCG Edicions, Girona, febrer 2004.

Revista de Girona: crònica d'un temps

A partir del primer número de la *Revista de Gerona. Publicación de la Excma. Diputación provincial* (actualment *Revista de Girona*), el primer semestre del 1955, amb Ramon Guardiola Rovira al capdavant de la direcció, i fins al 4t. trimestre del 1964, ja trobem el nom de Soler entre els seus redactors més habituals. En aquest cas convé fer una distinció entre dos gèneres literaris: per una banda, la poesia, escrita en català, i, per l'altra, la narrativa, escrita en castellà. Aquest exemple de dualitat lingüística no era, però, aïllat: en molts altres escriptors també es produïa. La poesia era, i és, encara avui, considerada un gènere minoritari i elitista. No arribava (o no es creia que arribés) a un nombre de públic lector tan gran com la narrativa, ni era, erròniament, considerat un gènere tan perillós des d'una òptica ideològico-política. Soler va publicar tres poemes a la *Revista de Gerona*: “Acció de gràcies” (any I, número 1, 1r. semestre 1955, pàg. 99), “Les hores perdudes” (any III, núm. 3, desembre 1957, pàg. 62) i “Preludi de Nadal” (any VI, 4t. trim. 1960, núm. 13, pàg. 8).

El sonet “Les hores perdudes” evoca la lamentació pel pas del temps: la veu poètica sent melangia i tristor perquè:

*Les hores cauen, lentes, rodolant
per la clèpsidra folla de la vida,
i gra per gra, l'arena és exhaurida
i el temps, que l'engoleix, segueix avant.*

*Si cada gra podia ser un instant
de dolça intimitat, de goig sens mida;
si cada gra podia ser, acomplida,
la més cara il·lusió, l'anhel més gran,

per què hem deixat buidar-se, sense pena,
tanta riquesa en un grapat d'arena
que s'ha perdut i ja és un temps llunyà?*

*Oh! Temps, sense record ni melangia
que ens ha envellit també dia per dia,
que mai ja per nosaltres tornarà!*

L'interès de Soler per la literatura i per la història es fa prou evident en les seves ressenyes: sobre Víctor Català (núm. 8, 3r. trim. 1959), Emília Xargay (núm. 18, 1r. trim. 1962), el pintor Enric Marquès (núm. 22, 1r. trim. 1963), Domènec Fita¹⁰⁹ (núm. 28, 3r. trim. 1964) i les pintores Assumpció Raventós, Esther Boix¹¹⁰, Claude Collet i Concha Ibáñez (núm. 28, 3r. trim. 1964). Soler també descriu, amb extrema pulcritud, característica constant al llarg de tota la seva obra, amb unes extraordinàries pinzellades lingüístiques plenes de color i relleu, indrets o aspectes de la seva ciutat: la Devesa a la tardor, les Fires, les desaparegudes lluminàries de la Puríssima (núm. 13, 4t. trim. 1960), la majestuosa Catedral o la Costa Brava com a etern motiu literari (núm. 11, 2n. trim. 1960). A més a més, va escriure-hi el "Prontuario de la Prensa Provincial", compendi de les ressenyes i dels articles més destacats apareguts poc temps abans en els diaris i revistes de la província de Girona (*Ampurdán* i *Canigó*, de Figueres, *Ancora*, de Sant Feliu de Guíxols, *Arriba España* i *Misión*, d'Olot, *El Ripollés*, de Ripoll, *Los Sitios*, *Vida Católica* i *Usted*, de Girona, *Luz y Guía*, de Cassà de la Selva, *Recull*, de Blanes, *Proa*, de Palamós).

A partir del número 11, trobem, a més, el nom de Soler entre l'equip de redacció de la mateixa *Revista de Gerona*, al costat del de Ramon Guardiola Rovira, Enric Mirambell Belloc, Miquel Oliva Prat, Ramon Reig Corominas, Josep Ramió Pujadas, Pere Piferrer Vilagrán, Jordi Dalmau Corominas, Joan Turón Algans, Enric Manuel Rimbau, Melitón Casas Casals (Meli) i Narcís Sans.

109. Domènec Fita i Molat (Girona, 10 agost 1927), d'una llarga i molt interessant trajectòria artística escultòrica i pictòrica, va conèixer Maria Assumpció Soler arran de l'entrevista que aquesta va fer-li per a la *Revista de Gerona*. En l'article "Corona de Sant Nicolau", que Soler publicaria vint-i-tres anys després, el 22 de març del 1987, al *Punt Diari*, la gironina explica que Fita li va regalar un gravat que representa la capella de Sant Nicolau. Aquest gravat (reproduït en aquest volum) es troba al menjador del domicili familiar, on continua vivint el seu fill. Segons Soler, *el traçat (del gravat) és blanc sobre un fons negre. Sembla talment suspès en l'aire fosc de la nit (...)* Afegeix que *sense haver-s'ho proposat, l'autor del gravat ha fet que aquest despertés en ella records adormits en el fons del fons... Records de tota mena que ara bullen dins del seu cap, aflorant a la superfície com les bombolles del xampany des del més pregon de la copa*. Els records dels quals parla Soler són els de la seva infantesa, quan amb la seva mare anaven a la novena del Remei, a l'Església de Sant Pere i passaven per davant de la capella de Sant Nicolau.

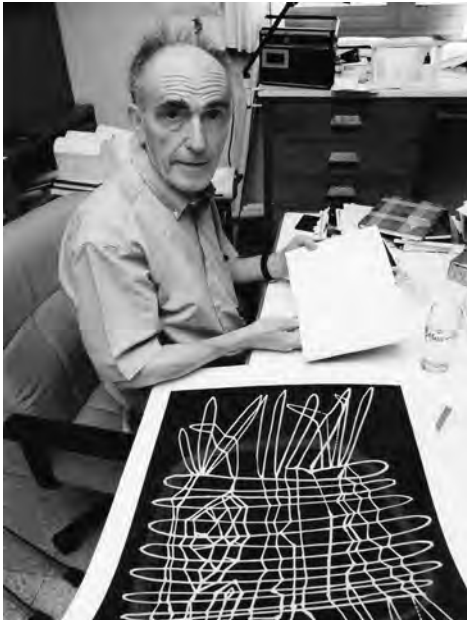
110. Esther Boix (Llers, març 1927) es va casar, l'any 1956, amb l'escriptor i pintor Ricard Creus, autor del pròleg "Biografia del nostre passat recent" de la present obra. Segons explica en Domènec Fita en el volum *Esther Boix. Miralls i miratges*, publicat per la Fundació Fita al 2006, *tant en Ricard com l'Esther tenen una obra artística teixida d'aportacions que cal difondre arreu. Tant en l'aspecte pictòric, com el pedagògic i literari*.

Domènec Fita, a l'estudi del seu domicili de Girona, dibuixant Maria Assumpció Soler, el 5 de setembre de 1998 (foto: Jordi Soler Font).

El dibuix apareix reproduït a la pàgina 15.

Domènec Fita (foto: Jordi Soler Font)

Capella de Sant Nicolau de Girona. Gravats de Domènec Fita, obra de la qual parla Soler a l'article "Corona de Sant Nicolau", publicat al Punt diari el 22 de març de 1987 (font: arxiu Soler)

REVISTA DE GERONA
Publicación de la Excm. Diputación Provincial

La Dirección ruega se facilite la labor informativa al titular de este carnet.

Firma del interesado,
M.ª Assumpció Soler

CARNET de *Redactor*
a favor de *— —*
D.ª *M.ª Assumpció Soler Font*
de *Gerona*
Gerona, *14* de *abril* de 19*60*
El Director,
— — — —

Carnet de redactora de la llavors Revista de Gerona (font: arxiu Soler)

Les cinc branques (Poesia femenina catalana)

La composició “Acció de gràcies”, que és un cant als sentits i un agraïment a Déu, també apareixeria publicada el 1975 (any de la mort de Franco), juntament amb una breu biografia de la seva autora, en el llibre *Les cinc branques (Poesia femenina catalana)*¹¹¹, editat pel reconegut historiador, poeta, autor teatral i promotor cultural Esteve Albert i Corp¹¹² a Engordany (Andorra). Els compiladors van ser-ne el mateix Albert, Roser Matheu¹¹³, destacada intel·lectual, filla del prohoms de la Renaixença Francesc Matheu, Octavi Saltor, Antoni Sala-Cornadó i M. Assumpció Torras. El criteri utilitzat a l'hora de situar les escriptores catalanes (més de dues-centes) en una o altra branca va ser l'estrictament cronològic segons la data de naixement: la lila (segles XIV i XV); la groga (1811-1899); la blava (1900-1919), en la qual apareix Soler; la rosa (1920-1940); i la verda (1940-1953). Alguns dels noms femenins que surten en aquesta obra són prou significatius en el món de les lletres catalanes: en la branca groga, Dolors Monserdà, Víctor Català, M. Antònia Salvà, Clementina

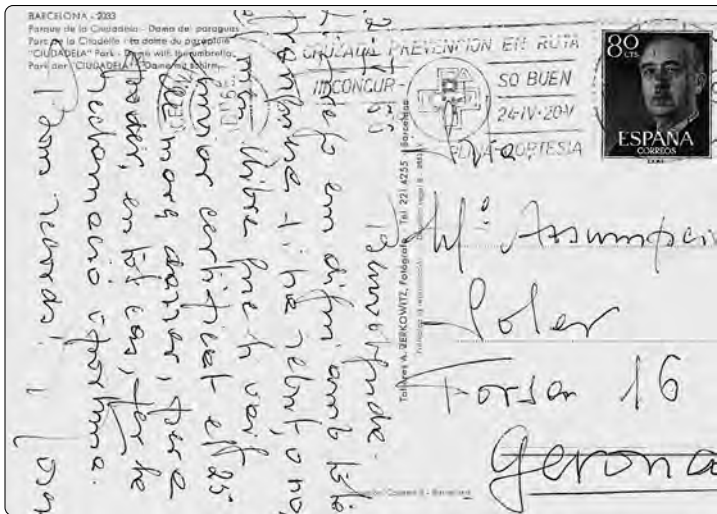
111. Aquest és un llibre actualment molt difícil de trobar, donada l'edició limitada que es va fer. Vaig tenir-hi accés gràcies a l'exemplar que l'escriptora Marta Pessarrodona, també present en l'obra (en la branca verda), va deixar-me el juliol del 2005. A la pàgina 155 del volum es presenta Soler amb les paraules següents: *Nascuda a Girona, 1913. Mestra nacional, novel·lista, poetessa, conferenciant, publicista. (...) Té molta producció inèdita.*

112. Esteve Albert (Dosrius 1914-Andorra la Vella 1995), militant en diferents organitzacions nacionalistes com *Nosaltres Sols!* o *Estat Català*, va ser col·laborador de Lluís Companys durant la guerra civil i es va establir a Andorra a partir del 1956. És autor d'una extensa obra centrada bàsicament en la història de la Catalunya de l'edat mitjana i en la cultura popular i tradicional catalana i andorrana: *Abadesses de Sant Joan, Arnau d'Amalric, L'Empordà al temps visigòtic i l'alta edat mitjana, Obra social i política de l'abat-bisbe Oliba, Ramon Berenguer III, el Gran, Andorra màgica, Andorra, la cultura pirinenca en la formació d'Europa, La fi de la revolució andorrana, Muntatges escènics. Història. Tradició. Llegenda. Mitologia. (Recull dels més importants)*, entre d'altres. Albert va deixar una extensa obra poètica i de recerca històrica, a més de ser el creador i l'impulsor de gairebé cinquanta muntatges escènics, representats arreu dels Països Catalans. Va ser, a més a més, un dels col·laboradors literaris i catalanistes de la revista publicada a Buenos Aires des del 1916 al 1972 *Ressorgiment*, portaveu del món artístic i cultural català, tant dels catalans emigrats com dels que des de Catalunya van difondre el seu art.

113. Segons va declarar Soler, ella mateixa va enviar adreces i noms per a la compilació de la poesia femenina catalana a Roser Matheu (que va néixer el mateix any que la seva mare, el 1892, i va morir el 1985). S'havien conegut en el tren, la dècada dels seixanta, un dia que tornaven de Barcelona. Matheu, amb residència al carrer Muntaner, acabava el seu trajecte a Caldes, on hi tenia una germana, i Soler baixava a Girona. A partir d'aquell dia van iniciar una relació d'amistat per correspondència. Quan es van conèixer, Matheu ja havia publicat quatre llibres de poemes: *La Carena* (1933), *Cançons de setembre* (1936), *Poemes a la filla* (1949) i *El poema de la fam* (1952). En una ocasió, fins i tot, Roser Matheu li va enviar el seu llibre *Poemes a la filla*. (Vegeu “La teranyina”, temps era temps, *Presència*, núm. 731, 23 febrer 1986, pàg. 30 i 31). Es conserva, a més, entre la documentació de l'arxiu de la família Soler, una postal de l'abril del 1966, enviada per Matheu a Soler, al número 16 del carrer de la Força, on li pregunta si ha rebut el llibre que li va enviar. Aquest testimoni escrit confirma la dada facilitada a l'article “La teranyina”.

Arderiu, Roser Matheu, Carme Monturiol, Llucieta Canyà; en la branca blava, Rosa Leveroni, M. del Carme Nicolau, M. Teresa Vernet i Real, Maria Castanyer, M. dels Àngels Vayreda; en la branca rosa, Mercè Rodoreda, Montserrat Vayreda, Núria Albó, M. Àngels Anglada; i en la branca verda, Olga Xirinachs (tot i que va néixer l'any 1936), Guillermina Motta, Anna M. Moix, Marta Pessarrodona, Isabel Clara Simó i Maria del Mar Bonet, entre moltes d'altres no tan o gens conegudes, però també molt dignes de menció, com les garrotxines Concepció Carreras, Mercè Bayona, Maria Mercè Devesa (casada amb Josep Maria de Sagarra), Mercè Mallarach, Concepció Batallé, M. Dolors Congost o la campdevanolenca Concepció Casanova i Danés. Segons afirmava, molt encertadament, M. Luz Morales en el pòrtic de l'obra, cal reconèixer, amb certa tristesa, que les Antologies de poesia publicades fins ara no s'han demostrat generoses, ni amables, ni justes, amb la poesia femenina.

Des de l'any 1966 al 1975, la correspondència entre Roser Matheu i Maria Assumpció Soler va ser constant i molt interessant. El 19 de febrer de 1966, des de Barcelona, Matheu s'adreçava a la gironina com a poetessa i amiga demanant-li la seva fitxa literària (lloc i data de naixença, llibres publicats o inèdits, premis, títols, càrrecs...) per a un *Diccionari d'escriptors catalans* que estava a punt de sortir en fascicles.

Postal que el 2 d'abril de l'any 1966 Roser Matheu va escriure a Maria Assumpció Soler¹¹⁴
(font: arxius Soler)

114. Transcrivim a continuació el contingut de la postal: 2-IV- 66 Benvolguda. Li prego em digui amb tota confiança si ha rebut, o no, el meu llibre que li vaig enviar certificant el 25 de març darrer, per a poder, en tot cas, fer la reclamació oportuna. Bons records. Roser.

El 13 de maig del mateix any, Matheu es disculpa per no haver escrit abans la carta que Soler li havia enviat el 29 d'abril, i comenta el tema del gamberrisme a les aules. Però fa més extens el tema en afirmar, des d'un punt de vista radical, que *aquell gamberrisme venia de lluny i que tenia futur*. Planteja la qüestió de si no és una *versió del gamberrisme etern la decisió d'una editorial de tots imprimir tebeos*. I continua dient que aquesta decisió va perjudicar-la a ella i a Soler al mateix temps. *Doncs si Aymà va dividir-se en dues editorials va ésser precisament per la discrepància que hi hagué en la Junta a causa de que no era comercial el seu (de Matheu) llibre pel que en tenia firmat contracte*. La intel·lectual barcelonina afegeix que no han de treballar per l'èxit només, sinó per la satisfacció de l'obra, i que l'essencial és crear.

El juny de 1969 ja s'havien iniciat les tasques de recopilació per a l'Antologia de Poetesses catalanes que portaria per títol *Les cinc branques (Poesia femenina catalana)*, tal com es pot testimoniar amb la següent carta de Matheu a Soler:

Barcelona 20 - VI - 69

Sra. Assumpció Soler

Ben recordada amiga.

Altra vegada jo. Ara és per a donar-li un xic de feina: està en marxa la preparació de la Antologia de Poetesses catalanes i jo formo part de l'equip; però em trobo que de votè tinc la fitxa solament i necessitem una mostra de l'obra. En el cas de votè, és el que ha escrit en versos que ens interessa; trii doncs, li prego, entre els tres reculls i potser també en l'adaptació en sonets del Càntic dels Càntics, els poemes que li semblin més edients i, si en té de recents, millor.

Li agrairé que m'ho vulgui enviar aviatet doncs la feina és llarga i jo voldria que no ens portés massa enllà, que prou els editors ens coneixen.

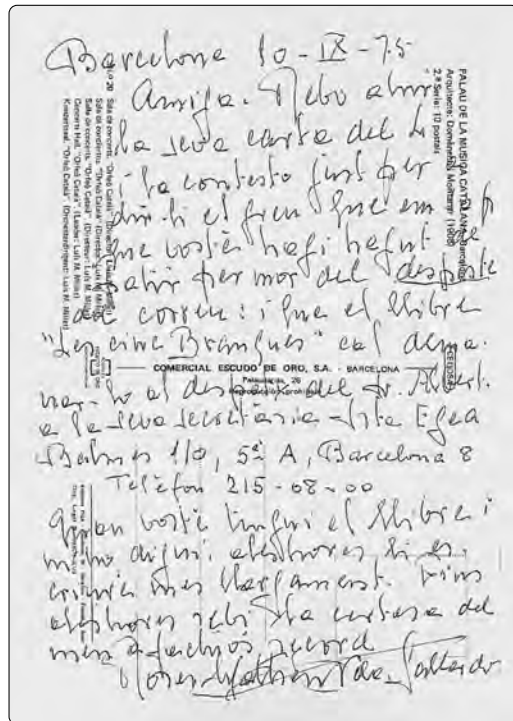
Gràcies per endavant en nom de tots nosaltres. I cregui en l'interès i la simpatia que li dedica la seva afíma, amiga

Roser Matheu vda. Gallardo

Carta de Roser Matheu vda. Gallardo a Assumpció Soler, del 20-VI-69 (font: arxiu Soler)

En una altra carta, del dia 11 d'octubre de 1970, Matheu agràia a Soler la seva col·laboració en el recull (es refereix a l'Antologia) i totes les dades que la gironina aportava sobre una senyora de cognom Rubiés. El 10 d'agost de 1973 sabem per una carta també de Matheu a Soler (a qui s'adreça com a *companya de lletres*) que aquesta li va enviar una foto per al mateix recull.

El 10 de setembre de 1975 el volum *Les cinc branques* ja havia estat publicat. Matheu facilitava a Soler, a través de la postal reproduïda a continuació, l'adreça i el telèfon del despatx d'Esteve Albert a Barcelona (c/ Balmes, 110, 5è A) per tal de poder aconseguir-ne un exemplar. Hi afegia que quan Soler tingués el llibre, li escriuria *més llargament* per comentar-lo.

Postal de Matheu a Soler, datada el 10 de setembre de 1975
(font: arxiu Soler)

Però, dos mesos i escassos dies després, concretament el 21 de desembre de 1975, la barcelonina escrivia a Soler, queixant-se de l'edició de l'Antologia, treball que, segons afirmava, havia durat anys *amb grosses dificultats*. Es disculpava dient que, si bé M. Assumpció Torras i ella mateixa, Roser Matheu, havien esmerçat temps i cervell, no eren pas elles qui havien editat

el llibre, i aquest havia sortit sense que elles haguessin vist una prova, i, per tant, sense el retoc necessari. Segons la mateixa Matheu, aquest no va ser el llibre que havien somiat: faltaven versos d'alguns poemes. A l'arxiu documental de la família Soler també es conserven postals de Nadal que Matheu va enviar a la gironina durant la dècada dels seixanta i fins al 1975.

Roser Matheu, l'any 1983 (font: AELC)

Tardor d'art. Música i poesia femenina a Pals

L'any 1978¹¹⁵, en relació directa amb el tema de la poesia femenina, i sota la direcció del mateix Esteve Albert i de Krook Gerrit, va tenir lloc a la Casa de Cultura "Ca la Pruna"¹¹⁶ de Pals una activitat cultural i literària en homenatge a la dona, que portava per títol *Tardor d'art. Música i poesia femenina a Pals*. Aquest acte, organitzat per commemorar el cinquè centenari de la primera restauració del recinte medieval de Pals (1478), va tenir una durada d'aproximadament un mes i va consistir en una sèrie de sessions poètiques (amb lectura pública de poemes) dedicades, en cada ocasió, a una poetessa catalana diferent, entre elles Maria Assumpció Soler. A més a més, segons va declarar el passat agost del 2006 Anna Aynier, rapsode en una d'aquelles sessions, i actualment membre de l'Àrea de Cultura de l'Ajuntament de Pals i responsable de l'arxiu de la mateixa localitat, mentre va durar l'activitat va estar exposat, a la mateixa Casa de Cultura, un plafó de fusta (d'un metre per un metre), encapçalat pel títol *200 veus femenines que canten la glòria de la llengua catalana durant més de 6 segles*. El plafó, que encara es conserva a "Ca la Pruna", conté les fotografies (Soler hi apareix amb ulleres fosques) i els noms de dues-cents veus femenines de la poesia catalana, organitzades en columnes de deu noms cada una.

Durant la dècada dels anys seixanta, Catalunya es va veure beneficiada de l'auge de les economies europees. La ciutat de Girona, concretament, amb Pere Ordís com a alcalde (1957-1967), va experimentar una transformació important. Recordem que aquests també van ser els anys del *boom* turístic (el 1967 s'inaugurava l'aeroport de Vilobí d'Onyar), de la renovació conciliar, de la gran especulació immobiliària, de l'expansió urbana i del consumisme,

115. Un any abans, la primavera del 1977, van tenir lloc les primeres eleccions democràtiques. A Espanya, el partit de Suárez, la UCD, va resultar guanyador. A Catalunya va guanyar la coalició PSC-PSOE.

116. "Ca la Pruna" és una casa fortificada del s. XV-XVI que va ser restaurada i actualment està destinada a casa de Cultura. Hi podem trobar: el Museu d'Arqueologia Submarina, una exposició permanent de vins i caves de Catalunya, una sala destinada a exposicions temporals de pintors i escultors, i els estris del primer apotecari de Pals, Desideri Ferrer, cedits pel seu nét, Mataró (font: <http://www.palsweb.net/poble/museu.html>).

La revista *Presència* o el binomi realitat-ficció

En relació a l'aspecte cultural de Girona, el 10 d'abril del 1965 tenia lloc el naixement del setmanari *Presència*, ineludible a l'hora d'analitzar la prolífica i excepcional obra periodística de Maria Assumpció Soler. El 1969 i el 1974 va publicar dos articles¹¹⁷. Vuit anys més tard d'aquesta última incursió, i ja jubilada, hi col·laboraria setmanalment (amb alguna excepció puntual¹¹⁸): des del número 564, el 12 de desembre del 1982, fins al número 780, l'1 de febrer del 1987, amb un total de dues-centes set narracions-articles¹¹⁹. *Presència* ocupa dins el periodisme català un lloc destacat per l'important paper que va jugar com a revista contrària al règim de Franco. És interessant que ens aturem prèviament en la trajectòria històrica d'aquesta revista per tal d'entendre la seva ideologia, a la qual també s'hi adheriria Soler. L'any 1964, l'any del triomf dels Beatles als Estats Units, el de l'aparició de la minifaldilla de Mary Quant¹²⁰ o l'any en què la Dictadura celebrava el XXV *Aniversario de la Victoria*, la ciutat de Girona responia, malauradament, als tòpics de ciutat grisa i fosca. Enmig d'aquest ambient enrarit, Manel Bonmatí, un periodista de la vella escola d'esperit liberal, es va proposar fer resorgir novament el *Diari de Girona*, el rotatiu de la Lliga, on s'havia iniciat en la professió durant la dictadura de Primo de Rivera. El seu objectiu era trencar el monopoli informatiu de *Los Sitios*, el diari del Movimiento. Però va topar amb dificultats econòmiques i polítiques i va haver de limitar-se a fer una revista. En aquest projecte va comptar amb el suport de la periodista gironina de naixement (i barcelonina d'adopció) Carme Alcalde i d'un equip format per Maria Rosa Prats, Narcís-

117. "Festivals, cançons i cantaires", el 22 març del 1969, núm. 194 i "Réquiem per Aurora Bertrana", el 21 de setembre del 1974, núm. 336

118. En els números 565, 566, 567, 583, 619, 736, 756 i 775, Soler no hi va publicar cap narració-article.

119. Tal com ja vaig especificar en l'article "Maria Assumpció Soler, mestra i escriptora entre dues dictadures", publicat en el número 235 de la *Revista de Girona*, el març-abril del 2006, he decidit definir els escrits periodístics de Soler amb el nom de narracions-articles perquè contenen, per una banda, una certa objectivitat de crònica, i, per l'altra, són breus obres literàries afaïonades des d'un punt de vista totalment subjectiu i personal.

120. Mary Quant, nascuda a Londres el 1934, no només es va fer mundialment famosa per popularitzar la minifaldilla, sinó que, a més, va influir de manera decisiva en la moda dels anys seixanta, amb un estil conegut com a "Chelsea Look".

Jordi Aragó, Maria Castanyer, Antoni Domènech, Joan Gelada, Jordi Soler (fill de Maria Assumpció Soler), Lluís de l'Arc i Tià Martí. La idea inicial de Bonmatí, que era crear una revista específicament gironina, va ser substituïda per la d'Alcalde, que era donar difusió catalana i convertir-la en instrument de lluita antifranquista; personatges de renom en l'àmbit cultural català com Maria Aurèlia Capmany, Ricard Salvat, Paco Candel, Romà Gubern o Terenci Moix van col·laborar en aquesta important tasca. Però a finals de juliol del 1965, al cap només de tres mesos i mig, aproximadament, de la creació de *Presència*, les autoritats franquistes van segrestar la revista i van processar Bonmatí i Alcalde per injúries contra el cap d'estat d'un país amic, Estats Units: el motiu, que el 30 del mateix mes *Presència* acusés el president Johnson de ser un criminal de guerra per la seva política al Vietnam. L'incident no va tenir, sortosament, conseqüències greus. Durant els mesos següents, la llavors directora de la revista Carme Alcalde, va haver de pagar cinc multes de cinquanta mil pessetes, una de trenta-cinc mil i una altra de vint-i-cinc mil.

La publicació passava un moment econòmic gens favorable. Una part dels col·laboradors van abandonar la revista. Aquests van ser substituïts pel grup que, aleshores, s'encarregava de fer *Vida Catòlica*, l'òrgan d'opinió d'Acció Catòlica a Girona. Entre ells trobem Pere Madrenys, Francesc Ferrer, Jordi Dalmau, Joan Ribas i Narcís-Jordi Aragó. I com a col·laboradors, Joaquim Nadal, Lluís Racionero, Josep M. Huertas, Josep Vicente, Narcís Comadira, Just Manuel Casero, Oriol Pi de Cabanyes i Francesc Vallverdú. Tal com explica Josep Clara, amb el temps *Presència* va aglutinar inquietuds cíviues i resistents dels gironins enfront la dictadura i el centralisme, i, posteriorment, també va defensar la cultura autòctona amb la creació del premi de novel·la Prudenci Bertrana, que representava la contestació del premi *Immortal Gerona* impulsat el 1967 per l'Ajuntament, amb Bonet al capdavant. El dia 21 de febrer del 1970, un grup de gironins va lliurar al governador civil la sol·licitud d'amnistia a favor de presos condemnats per activitats laborals i sindicals, una sol·licitud avalada per una llista amb tres-centes vint-i-sis signatures. La llista va aparèixer publicada a *Presència*, i a partir d'aquest moment la revista va ser tancada. El seu editor, Manel Bonmatí, i el director, Narcís-Jordi Aragó, van ser convocats a Madrid, al Ministeri d'Informació i Turisme, on el director general de Premsa els va advertir amenaçadorament que *Presència* estava caminant per terrenys relliscosos. Catorze dies després, el 7 de març del 1970, la revista havia de pagar una sanció de cinquanta mil pessetes per la

publicació d'un article de mossèn Josep Claparols titulat "1.000 españoles subdesarrollados y Dios". Finalment, el juliol del 1971, les autoritats van ordenar el tancament de *Presència* per la pressumpta inexistència de fulls de salari i rebuts de la Seguretat Social. Aquest procés judicial acabaria després de més de dos anys, el desembre del 1973, amb una resolució favorable a la revista: es va considerar que la sanció imposada havia estat massa dràstica per les irregularitats comeses. El dia 20 d'abril del 1974, *Presència* va reaparèixer escrita íntegrament en català, a les acaballes del franquisme, amb els temes de l'Amnistia, l'oficialitat del català, l'Estatut o la democràcia als Ajuntaments com a principals temes de portada. Tot i els positius auguris polítics, aquesta etapa de transició cap a la democràcia no va resultar molt satisfactòria per a la revista, dirigida llavors per Pere Madrenys: donada la precària situació econòmica, es va haver de canviar la periodicitat de setmanal a mensual, fet que va ocasionar una destacable pèrdua de lectors i, consegüentment, un encara major increment del dèficit econòmic. El fet que el desembre del 1982 Edicions Periòdiques de les Comarques, editora del diari *El Punt*, es fes càrrec d'aquest dèficit i llogués la capçalera de *Presència* per convertir la revista en dominical del rotatiu, va salvar la publicació d'una desaparició que es creia inevitable¹²¹.

La primera aparició de *Presència* com a dominical d'*El Punt* va tenir lloc el diumenge 12 de desembre del 1982, amb una portada idèntica a la de la primera edició de la revista. En aquest primer número, tal com hem esmentat amb anterioritat, ja comença a aparèixer el nom de Maria Assumpció Soler com a un dels seus redactors habituals, en una secció encapçalada pel títol "temps era temps", triat pels mateixos responsables de la publicació. A partir del número 623, el 29 de gener del 1984, el nom de Soler anava, a més, acompanyat d'una fotografia seva. Va començar a escriure-hi després que el llavors director de la revista, Josep Collelldemont, li demanés: el coneixia del col·legi Migdia, on ella va treballar de mestra fins a l'octubre del 1982; en Collelldemont era el president de l'Associació de Pares d'alumnes.

Cadascuna d'aquestes narracions-articles publicades a la secció *temps era temps* vénen encapçalades per cites populars, bíbliques, orientals o d'intel·lectuals d'èpoques i nacionalitats diverses, entre els quals destaquem Josep Carner, Rosa Leveroni, Guerau de Liost, Saint-Exupery, Rosalía de

121. Des del 2001, *Presència* és la revista setmanal de totes les publicacions que, juntament amb el diari electrònic Vilaweb, participen en l'editora Comit-CECM: *El Punt*, *Segre*, *El 9 Nou*, *Regió 7*, *Diari de Balears*, *Diari d'Andorra*, *El 9 Punt*, *El 3 de Vuit* i *Diari de Sant Cugat*. L'actual director de *Presència* és Miquel Riera.

Castro, Verdaguer, Miquel Martí i Pol, Villangómez, Josep Sebastià Pons, Pla, Pere Quart, Salvatore Quasimodo, Xow Su Xen, Sagarra, Tomàs Garcés, Joaquim Folguera, Roser Matheu, Maragall, Josep M. Ballarín, J.V. Foix, Pere Ribot, Gabriel Ferrater, Ventura Gassol, Dant, Riba, Salvat-Papasseit, Vicent Andrés Estellés, Maria Antònia Salvà, Pedro Salinas, Màrius Torres, Shakespeare, Giovanni Grasso, Erasme, Joan Vinyoli, Salvador Espriu, Rosselló Pòrcel, Marià Manent, Joan Teixidor, Tu Fu, Ernst J. Goïlich, Clementina Arderiu, Eluard, López-Picó, Lipo, Agustí Esclasans, Ausiàs Marc, Alexandre Galí, Narcís Comadira, Borges, Ibn Zaydün i Tagore.

Per una banda, dels 207 relats publicats per Soler a *Presència*, més de 130 apareixen narrats en tercera persona. La resta, en canvi, en primera. És precisament aquest darrer punt de vista narratiu, intradiegètic, el que ens ha permès poder anar lligant i descobrint molts dels aspectes de la vida i l'obra de la seva pròpia autora, i del moment històric que li va tocar de viure. No tots els articles, però, escrits en primera persona, fan referència a la realitat no ficcional. Alguns d'ells presenten uns personatges i uns fets de ficció. En altres casos, aquesta línia entre la ficció i la realitat queda completament difuminada i imprecisa, com passa en els números 685, 686, 687, 695, 700 i 733 de la revista, on, en forma epistolar, la narradora, que s'autoidentifica amb el nom de Liva, s'adreça a un personatge femení, Sílvia (a excepció del relat del número 770, del 23 de novembre del 1986, on és Sílvia qui escriu a Liva) per explicar-li esdeveniments que, curiosament, mantenen una relació directa o indirecta amb l'escriptora i mestra Maria Assumpció Soler, com la relació d'aquesta darrera amb Roser Matheu i la publicació del llibre *Les cinc branques*. La carta de Sílvia a Liva parla de la pel·lícula *Laura a la ciutat dels Sants*, basada en la novel·la de Miquel Llor. El personatge de Sílvia fa una dura crítica de la versió cinematogràfica i es pregunta: *Serà un film català perquè s'ha rodat a Osona i a la Garrotxa? N'hi haurà prou amb el tema, que és de tots els temps i països, o que el llibre estigui escrit en la nostra llengua? Em sembla que no ho serà pas, català, tot això. El que sí ho és, netament, és l'estil de Miquel Llor, testimoni d'un temps en què la cultura catalana havia aconseguit cotes molt altes juntament amb el tractament de la nostra llengua, i això no es pot reflectir en una pel·lícula*. Sílvia, a més a més, afirma que Liva li havia regalat la novel·la de Llor per allà l'any 31, després que se separessin en haver acabat els estudis. Aquesta afirmació fa suposar que, probablement, el personatge de Sílvia va existir en la vida de Soler.

Per altra banda, els temes i els personatges tractats en aquesta secció, que, tal com indica el seu nom ("temps era temps"), contenen una forta

càrrega de testimoniatge històric, eren molt variats i, alhora, realment molt interessants: la guerra civil, l'exili, l'expulsió dels jueus a finals del segle XV, la seva ciutat (Girona), el carrer on va néixer i on va passar una part important de la seva vida -el carrer de la Força-, la llengua catalana i el sentiment patriòtic, la seva família (sobretot l'oncle Joan, el besavi Ricard i l'avi Silvestre), Barcelona, el budisme, la literatura xinesa, les flors, la seva infantesa i joventut, la mitologia greco-romana, la història de Catalunya, la postguerra i els anys a Palafrugell, la política nacional i internacional, Franco, els pocs hàbits de lectura, Plató, la situació dels mestres durant el franquisme, Vilobí d'Onyar i la família Puigvert, Sant Gregori i els anys de docència, la batalla de l'Ebre, la prohibició de la llengua catalana durant el règim dictatorial, el transport públic a Girona (en fa una crítica clarament negativa), Petrarca, la pel·lícula *Laura a la ciutat dels Sants*, la literatura, Borges, Umberto Eco, Carner, Sagarra, Pla, Ferran Soldevila, Olga Sacharoff, Roser Matheu. Maria Dolors Orriols, Rosa Leveroni, el pas del temps, la música clàssica (sobretot Mozart), Victòria dels Àngels, Mahler, Bruno Walter, la segona guerra mundial, la professionalització de l'escriptor, el feminisme, la nació catalana, l'esperanto, el suïcidi, el rei i la democràcia, la universitat de Cervera, Rafel de Casanova, Shakespeare, la *Divina Comèdia*, *La Bíblia*, la República, l'onada migratòria, la pedagogia, la recopilació poètica *Les cinc branques*, els Jocs Florals, i un llarg etcètera.

En alguns d'aquests articles apareixen personatges literaris, molt creïbles i molt ben caracteritzats, que encarnen una escriptora frustrada, *alter ego* de la pròpia Maria Assumpció Soler. En "Els narcisos", per exemple, el protagonista, un psiquiatre, espera la visita de la seva pacient, *una dona amb complexos d'inutilitat total. (...) una escriptora frustrada, que, en altres temps, deia, havia estat pedant, sabent que d'escriure, mai no n'aprendria*. Però el doctor sap que *hauria de dir-li el mateix; que no seria capaç de fer-li entendre que era una escriptora acomplexada perquè li havien dit que no sabia escriure, i que la seva pedanteria d'altre temps no havia estat pedanteria. Li havien reconegut els mèrits i prou*¹²², exactament el mateix que li havia passat a Soler amb el premi Fastenrath.

Per altra banda, a través del personatge femení de la Clotilde, que, enamorada dels versos de Josep Carner¹²³, rep una carta de l'escriptor, des del Cel, el 9 de febrer de 1984, Soler tracta el tema de l'empobriment de la llengua catalana i el de la nació. Segons aquesta carta, Carner està content del

122. SOLER, M. A., "Els narcisos", temps era temps, *Presència*, núm. 570, 23 gener 1983, pàg. 30.

123. Josep Carner va néixer a Barcelona el 9 de febrer de 1884 i va morir a Brussel·les el 4 de juny de 1970.

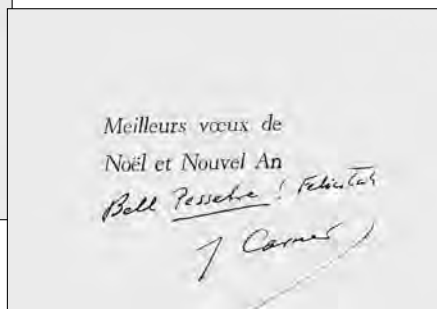
que va llegar, la seva obra, que pot ajudar a depurar la parla tan malmesa, i es lamenta, alhora: us la vaig pastar, la llengua, i us la vaig donar com un pa esponjat i flairós o com una bella gerra vidriada; si us la vaig servir com se serveixen “les llimones casolanes, amb el raig just i la mel de romaní”; si en mi trobeu “flors a les riberes i flors a les marjades”; si us la vaig entregar rica, sonora com un concert de Mozart, ¿per què l'empobriu, la vulgaritzeu, l'esporgueu, la convertiu en una via del mal gust, la devoreu com uns depredadors i la deixeu com si els que l'haguessin d'aprendre fossin animals carronyers? (...)

Sempre, sempre hi ha hagut el veí mastegatxes, amb el sabre o amb la rosa, que us posarà entrebancs i us farà sentir una nació vençuda. Això només ho remeiareu fent neteja: que aprenguin dicció! Que parlin pensant que fan escola i no taverna. Uniu-vos i feu totes les vostres etiquetes en català, que contra tot un poble unit ningú no hi pot res.

No us vull repetir el que vaig dir als catalans de Mèxic perquè els diaris ja se n'han fet ressò. Teniu una gran eina al vostre abast: feu-la servir pensant que no n'hi ha prou de cantar les meves cançons. Que no us vegin, els mastegatxes de torn, com un abocador d'escombraries, sinó que us envegin quan “us arruixa, un poc de núvol entre un cel tot blau, quan treu el cap encesa la maduixa.”¹²⁴ La carta de Carner a la Clotilde, que aquesta ensenya a un altre personatge del relat, Lluís Roger, acabava amb la inscripció cal·ligrafiada *Bell Pessebre! Felicitats* (per un poema que la Clotilde li havia enviat) i la signatura de J. Carner. Aquesta inscripció correspon exactament a la d'una postal de Carner¹²⁵ a Maria Assumpció Soler, conservada en l'arxiu Soler:

Postal de Nadal (amb el corresponent sobre) enviada el 30 de desembre de 1960 per Josep Carner a Maria Assumpció Soler, des de Brussel·les (Font: arxiu Soler)

124. SOLER, M. A., “Insòlita carta”, temps era temps, *Presència*, núm. 626, 19 febrer 1984, pàg. 13.

125. Molt probablement la correspondència mantinguda entre Carner i Soler va ser resultat dels Jocs Florals a París, el 1959.

La línia entre ficció i realitat torna a difuminar-se a “Capseta de records”, on el mateix personatge de la Clotilde continua parlant amb en Lluís Roger sobre un llibre que ella havia escrit anys enrere, i en el qual plasma les seves impressions de quan era petita i adolescent¹²⁶. Roger llegeix alguns dels fragments d'aquesta obra, que pertanyen a la novel·la de Soler *L'escollit: La Marta troba molt bonic el seu barri i ben cert que ho és, presidit per la Seu imposant que fa les altres cases tan poqueta cosa. Barri de carrerons estrets i costeruts i d'escalinates; de cases antigues plenes de vellúria amb esplendor apagat on viuen menestrals i pobres de tota mena: captaires, venedors ambulants i algun drapaire. D'altres, en canvi, conserven encara el seu aire senyorívol i estatgen famílies benestants, canonges, beneficiats o senyores respectables que, amb una rendeta, menen una vida exemplar i devota.*

*La Marta, del seu barri, n'ha resseguit tots el racons. En sap totes les cases; en coneix totes les pedres, grises o daurades; tots els carrerons amb escales aombrats d'altres parets que, a l'hivern, quan plou massa, s'amaren de verdet regalimant. Sap allà on trobarà un jardí o una entrada amb un bonic pati enllosat i arc amb dovelles. Coneix els llocs on, per damunt un mur arrebossat, pot caure, en desmai, una branca de llimoner o taronger florit, sense que cap mà impia no pugui arribar-hi. Pot dir-se que porta en ella l'esperit de la ciutat antiga. No la de les misèries, sinó la de les pedres nobles: de les esglésies, convents i cases senyorívoles. El refinament de l'antigor.*¹²⁷

El personatge de Lluís Roger afirma en el mateix relat que a la Clotilde l'ha influïda molt aquesta infantesa passada entre pedres, i aquesta assenteix, sense cap dubte: *Naturalment. No hauria escrit mai aquest llibre, ni d'altres. Per a mi, la ciutat era aquella, i dit sigui en veritat: hi havia molt poqueta cosa més. Amb tot, quan vaig anar-me'n per raó de la meva professió, vaig enyorar-ho tot molt. I aquest llibre és fruit d'aquell enyorament. A vegades necessitem tornar “a casa” i, per a mi, “tornar a casa” era reconstruir la ciutat de la meva infantesa. Ara ja no existeix. Tot allò s'ha perdut, sense remei.*¹²⁸ I ell encara pregunta més atrevidament: *Aquesta noia que descriu, s'assembla a vostè?*¹²⁹ I la Clotilde respon: *En el vagarejar pel barri, en les anades a la catedral, en algunes vivències, en els gustos, en tenir la grip cada primavera... Això era un flagell. I sí, també la hi faig passar a la noieta.*

Aquests dos personatges, en Lluís Roger i la Clotilde, dialoguen en diverses narracions-articles de la secció “temps era temps”. A “Recordant derrotes”, la noia afirma, amb tristesa, i fent referència al règim franquista: *Som un poble*

126. SOLER, M. A., “Capseta de records (I)”, temps era temps, *Presència*, núm. 634, 15 abril 1984, pàg. 14.

127. *Íbid.*

128. *Íbid.*

129. SOLER, M.A., “Capseta dels records (III)”, temps era temps, *Presència*, núm. 635, 22 abril 1984, pàg. 32 i 33.

*perdedor. Els que no han viscut aquells dies tràgics poden ben titllar-nos de feixistes en els nostres moments -pocs moments- d'eufòria, però és la més gran injustícia. Ara, hem de pensar que amb els botiflers no hi ha res a fer. Si no varen viure els fets del 34, tampoc no van haver de sofrir la punició: la pèrdua de l'Estatut, el retorn de la censura com en els millors temps de Primo de Rivera i quedar-nos igual que gossos apallissats.*¹³⁰

La música clàssica ha estat, per altra banda, una de les grans passions de Maria Assumpció Soler, tal com havia declarat ella mateixa. Això queda clarament reflectit en la seva obra: A la protagonista de "Dies de boira" sempre li havia semblat impressionant l'Adagi d'Albinoni. És clar que el de Marcel també li agradava. L'havia sentit feia poc en una pel·lícula que no valia gran cosa, amb el rerefons de Venècia encrostonada, enfonsada, enllotada, però formosa. Per això els concerts de Vivaldi li vivaven la fantasia i s'imaginava la ciutat nova, implacable, amb la plaça de Sant Marc, plena de coloms.

Vivaldi, amb les arrencades de la seva música i els seus rampells artístics, els feia volar d'un plegat, amb un gran soroll d'ales. Vivaldi no tenia només arrencades i rampells, sinó també dolces pastorals, harmonies lentes al compàs de les quals semblaven moure's les rengleres de gòndoles varades a trenc d'aigua.¹³¹

Per al personatge central d'"Adéu, magnòlia, adéu", la *musiqueta de l'aigua*, en aquell silenci claustral, va barrejar-se, tot d'una amb l'encantament d'un piano que algú tocava destrament: era el segon temps de la Sonata Patètica de Beethoven, i a fe que el patetisme del crepuscle, mentre el cel s'anava enfosquint i el primer estel es veia com ull gegant que volgués abraçar tot allò que es movia damunt la terra, era tan intens allà on s'acabava el carrer i començava l'esbatanada follia dels "camins forans", orlats de cuques de llum en processó damunt la fulla calenta i fragant de la menta borda, amb les muntanyes perfilades a l'horitzó de mandarina i poma de pastor, que de bona gana s'hauria quedat, asseguda, a la propera monjoia, desafiant tots els perills nocturns haguts i per haver, amb tal de percebre el perfum de les magnòlies, la flaire de la terra escaldada i la música de Beethoven, tot barrejat amb la fortor de les herbes recremades pel sol i bressades per l'oreig camperol.¹³²

Les extraordinàries descripcions que l'escriptora gironina fa de la seva ciutat i, concretament, de la Devesa, transmeten al lector o lectora una gran quantitat de sensacions i no els deixen absolutament mai indiferents. Segons Soler, la Devesa, ja en un temps en què *corglaçava de foscor, embolcallada de boira*, tenia un misteri que no hauríem pogut desxifrar ni els que ja hi estàvem

130. SOLER, M. A., "Recordant derrotes", temps era temps, *Presència*, núm. 645, 1 juliol 1984, pàg. 18.

131. SOLER, M. A., "Dies de boira", temps era temps, *Presència*, núm. 650, 5 agost 1984, pàg. 28 i 29.

132. SOLER, M. A., "Adéu, magnòlia, adéu", temps era temps, *Presència*, núm. 651, 12 agost 1984, pàg. 10.

habituat. (...) El silenci era profund, atuídor pels amants del soroll; sedant pels enamorats de la quietud.

Ficar-se en mig d'aquell vel, que no s'esquinçava, era desaparèixer del món engolit per la grisalla. No s'hi sentia piular ni un ocell. Només l'estranya remor que alçava el cruixit de la catifa humida sota els (...) peus en trepitjar-la. La humitat se sentia arribar fins als turmells, però això no importava massa. Les fulles cruixien amb el crit de la mort, amb desesperada angoixa, sota aquella aixafada imprevista i la boira gelada.

La Devesa, temps era temps, gaudia d'una soledat total. Només del costat del riu se sentia el sorollet del petit estavellant-se entre les pedres. Era la cançó dels elfs que poblaven el lloc; la dels esperits de les aigües que aquietaven o xarbotaven segons el seu voler.¹³³

Quant al tema del feminisme, Soler reivindica contínuament, directament o indirecta, el paper de la dona en la societat i la importància que aquesta ha de tenir en tots els àmbits. Amb la ironia que sovint caracteritza la seva peculiar narrativa, Soler critica el fet que durant una etapa del franquisme les dones haguessin d'anar al cine -parla en concret del cine de Palafrugell- acompanyades obligatòriament d'un home: *les sessions femenals del cinema, deixaven el nostre femionisme per al carro de les escombraries, perquè les dones podíem entrar-hi gratis si ens acompanyava un senyor, i no era qüestió de pagar quan podia solucionar-se l'entrada franca tan senzillament. El dimecres ja se sabia: les dones anaven a la recerca de l'acompanyant amb llanterna, si convenia, encara que un cop dins del cinema cadascú se n'anava pel seu cantó on volia.¹³⁴*

El darrer número en què Maria Assumpció Soler va publicar a *Presència* va ser el 780, l'1 de febrer del 1987, amb una narració-article escrita en tercera persona, titulada "La llarga nit", on l'Adagio de la Setena de Beethoven encisa completament la protagonista. Les referències a la música, reincidint en la idea ja esmentada, apareixen reiteradament en l'obra de Soler: la música, sobretot la clàssica, li apassionava.

A partir del 8 de febrer del 1987, amb el número 781, *Presència* presenta alguns canvis quant al format: entre ells, desapareix la secció "temps era temps", i, en conseqüència, Maria Assumpció Soler ja no hi pot publicar, i apareixen un major nombre de fotografies en color.

133. SOLER, M. A., "Unes altres fires", temps era temps, *Presència*, núm. 716, 10 novembre 1985, pàg. 30 i 31.

134. SOLER, M. A., "El nom d'una flor", temps era temps, *Presència*, núm. 729, 9 febrer 1986, pàg. 30 i 31.

Punt diari, continuïtat periodística i literària

El diumenge 1 de març del 1987, un mes després de la desaparició de “temps era temps”, Soler va començar a publicar setmanalment a la secció de nova creació “El Ventall” del llavors *Punt diari*¹³⁵ (*El Punt*, a partir de l'octubre de 1988) uns relats que presenten moltes similituds d'estructura i d'estil amb els de “temps era temps”, ara, però, sense la fotografia de l'autora. Sí que hi trobem, no obstant, una fotografia relacionada amb la temàtica del text, tal com passava també a “temps era temps”. A partir del 25 de febrer del 1989, la secció “El Ventall” va passar a publicar-se els dissabtes i no els diumenges, com havia passat fins llavors. Des de l'aparició de la secció (tot i les comptades excepcions) i fins a la seva desaparició el dissabte 21 d'abril del 1990, Soler va publicar al *Punt diari* un total de cent cinquanta-dues narracions-articles, trenta-tres en tercera persona, nou, en segona persona, i, de manera clarament destacable, cent deu, en primera persona. A diferència de la secció “temps era temps”, a “El Ventall” els textos no apareixen encapçalats per una cita literària, excepte en el cas de “Passat l'hivern”, publicat el 8 de març del 1987 amb uns versos del poeta Li Xang ling, traduïts per Marià Manent (*El vent i la rosada són lleus aquest matí. / Sola em llevo entremig de la seda lleugera. / L'oriol prou refila, riuen flors al camí. / Ah, per qui ha vingut, enguany, la primavera?*).

Els temes que hi tracta són interessants i molt diversos: el Call Jueu de Girona; Baudelaire; l'Any Marià; la Devesa i els poetes; Domènec Fita; personatges i fets de la història de Catalunya (n'era una enamorada); els premis literaris en català; la política; Josep Carreras; els carnivals de Rio de Janeiro;

¹³⁵. El diari gironí *El Punt* va néixer el 24 de febrer del 1979. Recordem que a finals del 1978 s'havia aprovat en referèndum la Constitució i que l'1 de març del mateix 1979 se celebraven les eleccions generals, que guanyaria la UCD a nivell de l'Estat i el PSC a Catalunya. Enmig d'aquest clima electoral feien estralls els atemptats d'ETA i dels GRAPO. Un grup d'amics membres de la revista *Presència*, format per Jaume Guillamet, Lluís Bassets, Just Casero, Pius Pujades i Jordi Mercader van iniciar el projecte de creació d'aquest diari independent i democràtic. La seu central es troba des del març del 2000 situada a l'antiga Farinera Teixidor (1918-1922) de Girona, un emblemàtic edifici modernista, obra de l'arquitecte Rafel Masó.

Llibertat-Dolors Serra; el treball dels mestres; controvèrsies entre el català i el castellà; Bach; la postguerra; Beethoven; els Jocs de Seül; Verdi; Maria Dolors Orriols; Mozart; Amicis; Mistral; Unamuno; la cultura xinesa; la botiga familiar de queviures del carrer de la Força; el paper de la dona escriptora; la infantesa perduda; Isabel-Clara Simó; Àngel Guimerà; Néstor Luján; Pla; Àngels Pastells; Offenbach; Wallis Simpson, casada amb Eduard VIII, rei de la Gran Bretanya i d'Irlanda del Nord, d'Irlanda i dels Dominis britànics d'ultramar, i emperador de l'Índia des del 20 de gener de 1936 a l'11 de desembre de 1936; Alfred Hitchcock; la novel·la *L'escollit*; l'assassinat de Kennedy; els anys a Barcelona; la casa del carrer de la Claveria o Pujada de la Catedral; l'inspector i amic Mestras; el període de docència a Palafrugell i l'hotel Costa Brava; la Catedral de Girona; el *Llibre de les Odes*, de Shu Yuan, un dels clàssics del confucianisme; l'Exposició Internacional del 29; el pedagog Alexandre Galí; Mitterrand; Joaquim Ruyra; Chopin; *Madame Bovary*; l'atemptat terrorista de l'Hipercor; *El perfum*, de Patrick Süskind; Strauss; les germanes Brönte; els anys a Sant Gregori; el general Franco; Pere Calders; el músic Lamote de Grignon; el bisbe Pere Casaldiga; la caiguda del mur de Berlín; els règims dictatorials; l'encant de la ciutat de Girona i els inconvenients urbanístics que, alhora, aquesta presenta en dies de pluja (sobretot el sector de Palau, que considerava *degradat i oblidat*¹³⁶); la República; el poeta del segle XII Lu Yu; Umberto Eco; Machin; Unamuno; el *Nou Testament*; l'artista i amiga Emília Xargay¹³⁷; Miquel de Palol; els estudis de magisteri a la Normal; l'escriptora Carme Riera (l'obra de la qual interessava molt a Soler); les polèmiques declaracions de Galinsoga, director de *La Vanguardia* sobre els catalans¹³⁸; el període gris dels anys cinquanta; el poeta Joan Maragall; Vivaldi; la primera guerra mundial (1914-1918); Aurora Bertrana; la censura del règim; la seva pròpia família i un llarg i interessant etcètera.

En el primer d'aquests articles, "Promotors", escrit en primera persona, la narradora, enamorada de les plantes i de les flors, que visita el mercat de flors del dissabte al matí, a la Rambla de Girona, es lamenta del canvi i del rebuig que ha sofert la seva estimada Devesa, rebuig potser comprensible, explica, tenint en compte el soroll i els fums de la carretera, i atès que ha per-

136. SOLER FONT, Maria Assumpció, "Carta al senyor alcalde de Girona", 18 setembre 1988, pàg. 10.

137. L'article de Soler "On és l'arbre de Jassi?", publicat a El Ventall, el 3 gener de 1988, apareix il·lustrat amb un original dibuix d'Emília Xargay.

138. Luís de Galinsoga va ser el director de *La Vanguardia* que el 21 de juny de 1959 va declarar a la parròquia de Sant Ildefons de Barcelona "Todos los catalanes sois una mierda", pel simple fet que el capellà havia realitzat uns passatges en català. Es va iniciar una campanya de tals dimensions contra Galinsoga que Godó va haver-lo d'acomodar del càrrec.

dut aquell silenci, aquella pau i aquell recolliment que havien constituït el seu millor atractiu, en altres temps. La recerca del temps perdut constitueix, com ja hem esmentat anteriorment, un dels *leit motives* més constants i reiteratius en l'obra de Soler.

El darrer dels articles publicats per Maria Assumpció Soler a *El Punt*, el dissabte 21 d'abril del 1990, portava per títol "Intolerància i llibertat", i analitza, a través de *The birth of a nation* (1915), del prestigiós director de cinema nortamericà David W. Griffith, el mal que la intolerància ha causat al llarg de la història als pobles i homes i la necessitat que tenen d'una opció lliure. Soler havia testimoniats per escrit en nombroses ocasions l'indiscutible valor de la llibertat dels pobles i feia, al mateix temps, referència a la llibertat de la seva llengua materna, la catalana, cruelment fuetjada en molts moments de la història.

Maria Assumpció Soler (amb ulleres) i la seva germana, Conxita, a Monells (Baix Empordà), cap a finals dels anys noranta (foto: Jordi Soler Font)

IV. In Memoriam

*Jo fa molts anys que escric contes (...),
però sóc tan meticulosa que ho estripo gairebé tot, després...
Sempre em fa la impressió que no interessarien a ningú.*¹³⁹

SOLER, Maria Assumpció

Els darrers anys de vida de Maria Assumpció Soler es van caracteritzar, malauradament, per un constant patiment físic. Soler va ser intervinguda a la Clínica Girona, a mans del doctor Marquès, d'una operació d'extirpació de pit, l'esquerre, concretament, quan comptava amb aproximadament vuitanta anys. Segons fonts familiars, durant els cinc anys següents, va mostrar una evolució molt positiva, però, a partir del cinquè any, va començar a queixar-se d'un dolor al costat: una pedra al ronyó li produïa una greu obstrucció. El dijous dia 25 de març del 2004 sortia publicada la necrològica amb fotografia de Maria Assumpció Soler i Font a la pàgina 75 del diari *El Punt*. Havia mort un dia abans, el 24 de març, a la Clínica Girona, amb 90 anys d'edat. L'enterrament va tenir lloc a la Parròquia dels Salesians de Girona, al Santuari de Maria Auxiliadora, el dia 26, a les onze del matí, i el seu cos descansa al cementiri de la mateixa ciutat, per la qual havia sentit una passió extraordinària i indescriptible.

139. A l'entrevista de Pere Madrenys a Soler, publicada l'11 d'agost del 1985 a la revista *Presència*.

140. Segons el periodista Pius Pujades, Ferrer va néixer sense sentir-ne cap vergonya, l'any 1935, en una Catalunya esperançada, que s'autogovernava; en una Espanya republicana, democràtica. Va créixer en la dura postguerra i va madurar en els moments més difícils i desesperançats per al seu país. Potser això el va endurir. El va fer fort i tossut. El va convertir en un lluitador incansable per la llibertat, la democràcia, per a ell i per al seu poble. Per Catalunya. Els últims anys de la seva vida els va dedicar a Girona, com a cap del grup municipal d'Esquerra Republicana. La ciutat i el país li van retre un homenatge multitudinari quan ja es preveia el final dels seus dies. La Generalitat li va atorgar la Creu de Sant Jordi. Va morir el 17 de febrer del 2006. Per tal de recordar l'activitat social, política i humana de Francesc Ferrer, Edicions la Busca ha instituït un premi que porta el seu nom. El concedeix anualment, des del 2006, al millor assaig sobre temes lingüístics, polítics o socials. (vegeu <http://www.francescferrer.net/>).

En el Ple Municipal de l'Ajuntament de Girona del dia 9 de novembre del mateix 2004, es van aprovar, a partir de la proposta que el 30 de novembre del 2003 feia Francesc Ferrer i Gironès¹⁴⁰, els noms per a diversos carrers de la ciutat, entre ells els de Montserrat Llonch Gimbernau, deixeble de l'escola pictòrica d'Orihuel, Maria Castanyer Figueras i Maria Assumpció Soler i Font¹⁴¹. Ferrer afirmava molt encertadament de Soler que era *una catalana de soca-arrel. Coneixia molt bé la història de Catalunya i (...) patia per la política catalana del dia a dia. Era vocacionalment escriptora.*¹⁴² A més a més, el dia 8 de març del 2005, TV3 Comarques de Girona van retransmetre un interessant reportatge sobre la vida i l'obra de Soler, en motiu de la publicació de la seva novel·la, pòstuma i inèdita, *L'escollit*. El mateix mes TV Costa Brava també va dedicar un apartat a la publicació d'aquesta obra i a la seva autora, així com Empordanet Televisió¹⁴³, en la seva secció "En nom de dona".

Autoretrat de Jordi Soler Font feta la plaça de Catalunya de Barcelona

141. El carrer de Maria Assumpció Soler i Font es troba situat al sud de Girona, a la zona est del sector de Montilivi.

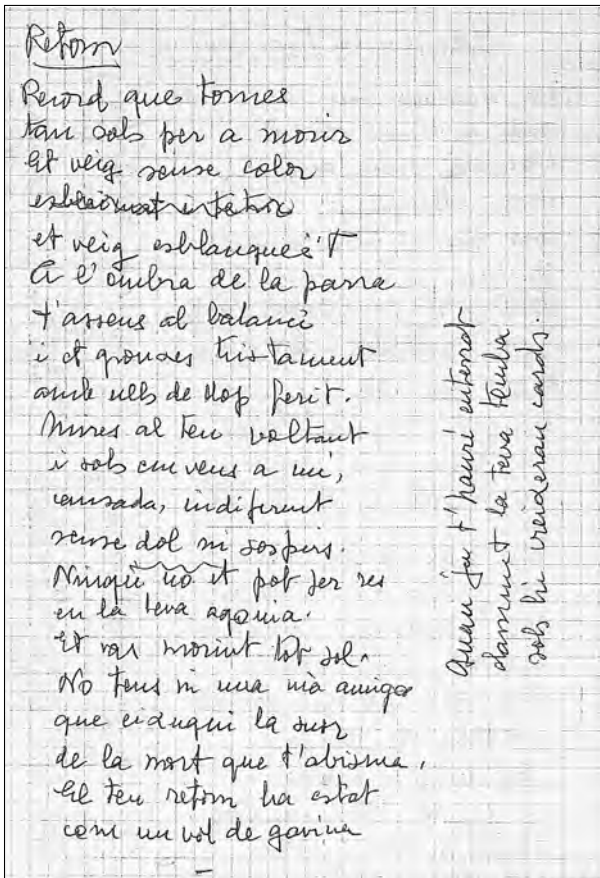
142. http://www.eldimoni.com/article.php?id_article=2587

143. Empordanet Televisió va començar a emetre l'any 1994, des de Mont-ras.

Maria Assumpció Soler i Font amb la seva gata, Titinski, al seu darrer domicili, a la plaça Camil Geis, número 2 de Girona, on va viure amb el seu fill, Jordi, des de 1996 al 2004 (foto: Jordi Soler Font)

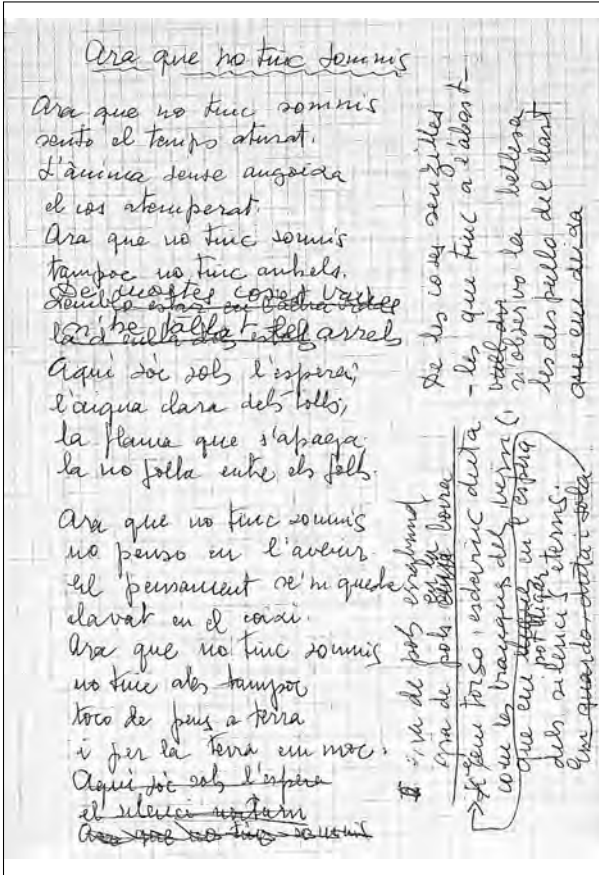
Entre els interessants documents escrits que es conserven a l'arxiu Soler, trobem els dos poemes inèdits, punyents i extraordinàriament profunds que transcrivim a continuació:

Poema manuscrit inèdit (font: arxiu Soler)

Retorn

Record que tornes
tan sols per a morir
et veig sense color
esblanqueït
et veig esblanqueït
A l'ombra de la passa
t'asseus al balancí
i et gronxes tristament
amb ulls de llop ferit.
Mires al teu voltant
i sols em veus a mi,
cansada, indiferent
sense dol ni sospirs.
Ningú no et pot fer res
en la teva agonia.
Et vas morint tot sol.
No tens ni una mà amiga
que eixugui la suor
de la mort que t'abisma.
El teu retorn ha estat
com un vol de gavina.
Quan ja t'hauré enterrat
damunt la teva tomba
sols hi creixeran cards.

Poema manuscrit inèdit (font: arxiu Soler)

Ara que no tinc somnis

Ara que no tinc somnis
sento el temps aturat.

L'ànima sense angoixa
el cos atemperat.

Ara que no tinc somnis
tampoc no tinc anhels.

De moltes coses vanes,
n'he tallat les arrels.

Ara sóc sol l'espera;
l'aigua clara dels tolls;

la flama que s'apaga;
la no folla entre els folls.

Ara que no tinc somnis
no penso en l'avenir.

El pensament se'm queda
clavat en el coixí.

Ara que no tinc somnis
no tinc ales tampoc

toco de peus a terra
i per la terra em moc.

I gra de pols errabund
gra de pols en la boira
em torço, esdevinc duta
com les branques dels verns,
que em poden lligar en l'espera
dels silencis eterns.

De les coses senzilles
-les que tinc a l'abast-
n'observo la bellesa
les despulls del llast.

***Relació de poemes i narracions-articles
publicats per Maria Assumpció Soler a la premsa***

Revista de Girona (1955-1964)

- SOLER i FONT, M. Assumpció, "Acció de gràcies", any I, 1r. semestre 1955, núm. 1
- SOLER i FONT, M. Assumpció, "Les hores perdudes", any III, desembre 1957, núm. 3, pàg. 62
- SOLER i FONT, M. Assumpció, "Víctor Català y su obra", any V, 3r. trimestre 1959, núm. 8, pàg. 85
- SOLER i FONT, M. Assumpció, "La Costa Brava eterno motivo literario", any VI, 2n. trim. 1960, núm. 11, pàg. 33
- SOLER i FONT, M. Assumpció, "Aspectos del otoño gerundense", any VI, 3r. trim. 1960, núm. 12, pàg. 69
- SOLER i FONT, M. Assumpció, "Prontuario de la Prensa Provincial", any VI, 3r. trim. 1960, núm. 12, pàg. 72
- SOLER i FONT, M. Assumpció, "Preludi de Nadal", any VI, 4t. trim. 1960, núm. 13, pàg. 8
- SOLER i FONT, M. Assumpció, "Les "Iluminàries" de la Puríssima", any VI, 4t. trim. 1960, núm. 13, pàg. 13
- SOLER i FONT, M. Assumpció, "Prontuario de la Prensa Provincial", any VI, 4t. trim. 1960, núm. 13, pàg. 58
- SOLER i FONT, M. Assumpció, "Prontuario de la Prensa Provincial", 1r. trim. 1961, núm. 14, pàg. 18
- SOLER i FONT, M. Assumpció, "Prontuario de la Prensa Provincial", any VII, 2n. trim. 1961, núm. 15, pàg. 62
- SOLER i FONT, M. Assumpció, "Prontuario de la Prensa Provincial", any VIII, 1r. trim. 1962, núm. 18, pàg. 60
- SOLER i FONT, M. Assumpció, "Las actividades de Emília Xargay", any VIII, 1r. trim. 1962, núm. 18, pàg. 79
- SOLER i FONT, M. Assumpció, "Prontuario de la Prensa Provincial", any VIII, 4t. trim. 1962, núm. 21, pàg. 60
- SOLER i FONT, M. Assumpció, "Enrique Marqués. Pintor de Gerona", any IX, 1r. trim. 1963, núm. 22, pàg. 79
- SOLER i FONT, M. Assumpció, "Emilia Xargay nos habla de su Premio", any IX, 2n. trim. 1963, núm. 23, pàg. 77
- SOLER i FONT, M. Assumpció, "Prontuario de la Prensa Provincial", any X, 1r. trim. 1964, núm. 26, pàg. 52
- SOLER i FONT, M. Assumpció, "Prontuario de la Prensa Provincial", any X, 2n. trim. 1964, núm. 27, pàg. 36
- SOLER i FONT, M. Assumpció, "Obra y pensamiento de Domingo Fita", any X, 3r. Trim. 1964, núm. 28, pàg. 71
- "SOLER i FONT, M. Assumpció, 4 mujeres en la Sala Municipal de Exposiciones", any X, 3r. Trim. 1964, núm. 28, pàg. 77
- SOLER i FONT, M. Assumpció, "Prontuario de la Prensa Provincial", any X, 4t. trim. 1964, núm. 29, pàg. 36

Presència (12 desembre 1982-1 febrer 1987)

- “Comèdia de postguerra”, 12 desembre 1982 núm. 564, pàg. 30
“Nit de Nadal”, 9 gener 1983, núm. 568, pàg. 30
“Malson”, 16 gener 1983, núm. 569, pàg. 30
“Els narcisos”, 23 gener 1983, núm. 570, pàg. 30
“El cas estrany de la gosseta”, 30 gener 1983, núm. 571, pàg. 30
“A frec del son”, 6 febrer 1983, núm. 572, pàg. 30
“A les portes de la mort”, 13 febrer 1983, núm. 573, pàg. 30
“La lluna i l'ombra”, 20 febrer 1983, núm. 574, pàg. 30
“Postal recordatori (A les meves amigues del Vallès)”, 27 febrer 1983, núm. 575, pàg. 30
“El tren ràpid”, 6 març 1983, núm. 576, pàg. 30
“El meu avi”, 13 març 1983, núm. 577, pàg. 30
“La veritable història de Su Xen”, 20 març 1983, núm. 578, pàg. 30
“La interrupció d'un silenci”, 27 març 1983, núm. 579, pàg. 30
“El paraigua”, 3 abril 1983, núm. 580, pàg. 30
“Les flors de l'esperança”, 10 abril 1983, núm. 581, pàg. 30
“La gota d'aigua”, 17 abril 1983, núm. 582, pàg. 30
“L'ibis sagrat”, 1 maig 1983, núm. 584, pàg. 30
“Amb una mort semblant”, 8 maig 1983, núm. 585, pàg. 30
“Una flor d'ofrena”, 15 maig 1983, núm. 586, pàg. 30
“Canya esquerdada”, 22 maig 1983, núm. 587, pàg. 30
“Evocació”, 29 maig 1983, núm. 588, pàg. 30
“El paquet”, 5 juny 1983, núm. 589, pàg. 30
“Frescor de maduixes”, 12 juny 1983, núm. 590, pàg. 30
“Retorn a Bridelpí”, 19 juny 1983, núm. 591, pàg. 30
“A tu, Briseis”, 26 juny 1983, núm. 592, pàg. 30
“Els últims romàntics”, 3 juliol 1983, núm. 593, pàg. 30
“L'ombra de la persiana (A la meva germana, amb amor)”, 10 juliol 1983, núm. 594, pàg. 30
“El colom de Venècia”, 17 juliol 1983, núm. 595, pàg. 30
“La vella i el bèstia”, 24 juliol 1983, núm. 596, pàg. 30
“Un granet de no res”, 31 juliol 1983, núm. 597, pàg. 30
“La clau”, 7 agost 1983, núm. 598, pàg. 30
“Castanyers llunyans”, 14 agost 1983, núm. 599
“La veïna”, 21 agost 1983, núm. 600, pàg. 22
“Misteri musical”, 28 agost 1983, núm. 601, pàg. 30
“Havanera”, 4 setembre 1983, núm. 602, pàg. 30
“Conversa al capvespre”, 11 setembre 1983, núm. 603, pàg. 30
“La gran emoció”, 18 setembre 1983, núm. 604, pàg. 30
“La conferència”, 25 setembre 1983, núm. 605, pàg. 30

- "L'enamorat", 2 octubre 1983, núm. 606, pàg. 30
"El narcís de Saron", 9 octubre 1983, núm. 607, pàg. 30
"Cavalcada de morts", 16 octubre 1983, núm. 608, pàg. 30
"Temps de cristantems", 23 octubre 1983, núm. 609, pàg. 30
"Petita història", 30 octubre 1983, núm. 610, pàg. 30
"L'home del miracle", 6 novembre 1983, núm. 611, pàg. 30
"Història d'amor", 13 novembre 1983, núm. 612, pàg. 30
"Jo tenia un jardinet", 20 novembre 1983, núm. 613, pàg. 30
"Vida i mort d'una ambiciosa", 27 novembre 1983, núm. 614, pàg. 30
"Una llàgrima al bosc", 4 desembre 1983, núm. 615, pàg. 30
"Un diumenge qualsevol?", 11 desembre 1983, núm. 616, pàg. 30
"Campanes i campanetes", 18 desembre 1983, núm. 617, pàg. 30
"Estampa", 25 desembre 1983, núm. 618, pàg. 30
"La bola màgica (Dedicat a seva neboda M. Lourdes, que espera una Maria d'enlloc ni de res)", 8 gener 1984, núm. 620, pàg. 30
"La perla negra", 15 gener 1984, núm. 621, pàg. 30
"Abans que el nom...", 22 gener 1984, núm. 622, pàg. 23
"Entre l'amor i la mort", 29 gener 1984, núm. 623, pàg. 23
"Selma", 5 febrer 1984, núm. 624, pàg. 10
"El francès", 12 febrer 1984, núm. 625, pàg. 10
"Insòlita carta", 19 febrer 1984, núm. 626, pàg. 13
"Vinagre", 26 febrer 1984, núm. 627, pàg. 23
"Déu nos do ser catalans...", 4 març 1984, núm. 628, pàg. 8
"La tancada", 11 març 1984, núm. 629, pàg. 23
"La sentència", 18 març 1984, núm. 630, pàg. 10
"No et dic adéu", 25 març 1984, núm. 631, pàg. 16
"L'Edita i en Salvalànima", 1 abril 1984, núm. 632, pàg. 16
"El caminant", 8 abril 1984, núm. 633, pàg. 36 i 37
"Capseta dels records (I)", 15 abril 1984, núm. 634, pàg. 14
"Capseta dels records (II)", 22 abril 1984, núm. 635, pàg. 32 i 33
"El ram de gessamí", 29 abril 1984, núm. 636, pàg. 32 i 33
"Mel", 6 maig 1984, núm. 637, pàg. 32 i 33
"Mirall girat", 13 maig 1984, núm. 638, pàg. 32 i 33
"Tres-cents anys de soledat", 20 maig 1984, núm. 639, pàg. 32 i 33
"Rancor", 27 maig 1984, núm. 640, pàg. 32 i 33
"Divertimento macabre". Variacions sobre un tema barroc", 3 juny 1984, núm. 641, pàg. 8
"Estudiants a Cervera" (Dedicat "A l'Enric Plantés, amb perdó"), 10 juny 1984, núm. 642, pàg. 28 i 29
"Com una onada", 17 juny 1984, núm. 643, pàg. 10
"Una dona a pinzellades", 24 juny 1984, núm. 644, pàg. 10
"Recordant derrotes", 1 juliol 1984, núm. 645, pàg. 18
Text sense títol. Cita "Però Eliseu li va dir: tu has pres el diner i et procuraràs...", 15 juliol 1984, núm. 647, pàg. 30

- "El diable no fa vacances", 22 juliol 1984, núm. 648, pàg. 24 i 25
"Després de la festa i els banys", 29 juliol 1984, núm. 649, pàg. 10
"Dies de boira", 5 agost 1984, núm. 650, pàg. 28 i 29
"Adéu, magnòlia, adéu", 12 agost 1984, núm. 651, pàg. 10
"Violeta", 19 agost 1984, núm. 652, pàg. 12
"L'hora rosada", 26 agost 1984, núm. 653, pàg. 36 i 37
"Petita crònica d'un carrer", 2 setembre 1984, núm. 654, pàg. 34 i 35
"Petita crònica d'un carrer (II)", 9 setembre 1984, núm. 655, pàg. 34 i 35
"Petita crònica d'un carrer (III)", 16 setembre 1984, núm. 656, pàg. 34 i 35
"Petita crònica d'un carrer (IV)", 23 setembre 1984, núm. 657, pàg. 10
"Petita crònica d'un carrer (V)", 30 setembre 1984, núm. 658, pàg. 16
"Galeria de retrats", 7 octubre 1984, núm. 659, pàg. 36 i 37
"L'últim convers", 14 octubre 1984, núm. 660, pàg. 30 i 31
"Temps de callar, temps de parlar", 21 octubre 1984, núm. 661, pàg. 36 i 37
"Impromptu", 28 octubre 1984, núm. 662, pàg. 72
"Memento", 4 novembre 1984, núm. 663, pàg. 32 i 33
"El sarcòfag", 11 novembre 1984, núm. 664, pàg. 34
"El carrer de les ànimes", 18 novembre 1984, núm. 665, pàg. 32 i 33
"L'accident", 25 novembre 1984
"Peu d'oca", 2 desembre 1984
"Gràcies, Cristina", 9 desembre 1984, núm. 668, pàg. 32 i 33
"Una flor", 16 desembre 1984, núm. 669, pàg. 30 i 31
"L'esperança", 23 desembre 1984, núm. 670, pàg. 48 i 49
"El millor regal (Dedicat "A la meva neboda M. Dolors, que té un Domènec de quatre anys, capaç de fer com en Martí")", 30 desembre 1984, núm. 671, pàg. 38 i 39
"L'autobús (Dedicat "Als usuaris de Palau que se n'han quedat sense")", 6 gener 1985, núm. 672, pàg. 38 i 39
"Des del somni", 13 gener 1985, núm. 673, pàg. 36 i 37
"La bombolla", 20 gener 1985, núm. 674, pàg. 38 i 39
"Has vist mai una rosa?", 27 gener 1985, núm. 675, pàg. 38 i 39
"Has vist mai una rosa?" (continuació), 3 febrer 1985, núm. 676, pàg. 27
"El dolç país", 10 febrer 1985, núm. 677, pàg. 38 i 39
"Estranyes arrels", 24 febrer 1985, núm. 679, pàg. 38 i 39
"On floreixen els asfòdels", 3 març 1985, núm. 680, pàg. 36 i 37
"Alta volada", 10 març 1985, núm. 681, pàg. 23
"Escac i mat", 17 març 1985, núm. 682, pàg. 38 i 39
"Una dona en la nit", 24 març 1985, núm. 683, pàg. 21
"Parents de l'inspector Gadget?", 31 març 1985, núm. 684, pàg. 21
"Cartes a Sílvia", 7 abril 1985, núm. 685, pàg. 35 i 36
"Indignació". Cartes a la Sílvia, 14 abril 1985, núm. 686, pàg. 90 i 91
"Patró Sant Jordi". Cartes a la Sílvia, 17 abril 1985, núm. 687, pàg. 36 i 37
"L'entrevista", 23 abril 1985, núm. 688, pàg. 36 i 37
Conte de primavera. "La rosa trepitjada", 5 maig 1985, núm. 689, pàg. 36 i 37

- "Tot cercant Cipsela", 12 maig 1985, núm. 690, pàg. 36 i 37
"El reportatge de Tales", 19 maig 1985, núm. 691, pàg. 28 i 29
"Tres dies de maig", 26 maig 1985, núm. 692, pàg. 38 i 39
"Tomaní", 2 juny 1985, núm. 693, pàg. 38 i 39
"Tintat de rosa", 9 juny 1985, núm. 694, pàg. 42 i 43
"Totes les ombres". (*Cartes a la Sílvia*), 16 juny 1985, núm. 695, pàg. 36 i 37
"Bola de vidre", 23 juny 1985, núm. 696, pàg. 32 i 33
"La geneta", 30 juny 1985, núm. 697, pàg. 36 i 37
"El Shih-tzu (Al meu nebot en Pau, que enguany ha fet la Primera Comunió)", 7 juliol 1985, núm. 698, pàg. 32 i 33
"Un i un", 14 juliol 1985, núm. 699, pàg. 32 i 33
"L'espina" (*Cartes a la Sílvia*), 21 juliol 1985, núm. 700, pàg. 32 i 33
"Clàudia, Clàudia...!", 28 juliol 1985, núm. 701, pàg. 32 i 33
"Tot un gos (Per a en Quim Seguí i Soler)", 4 agost 1985, núm. 702, pàg. 34 i 35
"Pau, guerra i pau", 18 agost 1985, núm. 704, pàg. 34 i 35
"Record", 25 agost 1985, núm. 705, pàg. 34 i 35
"Suquet de peix", 1 setembre 1985, núm. 706, pàg. 34 i 35
"Retorn", 8 setembre 1985, núm. 707, pàg. 34 i 35
"Un lleu trepig", 15 setembre 1985, núm. 708, pàg. 34 i 35
"Per què vàndals", 22 setembre 1985, núm. 709, pàg. 34 i 35
"Les ires", 29 setembre 1985, núm. 710, pàg. 34 i 35
"Els europeus (I)", 6 octubre 1985, núm. 711, pàg. 30 i 31
"Els europeus (II)", 13 octubre 1985, núm. 712, pàg. 30 i 31
"Un cas verídic", 20 octubre 1985, núm. 713, pàg. 30 i 31
"El repòs del guerrer", 27 octubre 1985, núm. 714, pàg. 30 i 31
"L'àngel de marbre", 3 novembre 1985, núm. 715, pàg. 30 i 31
"Unes altres fires", 10 novembre 1985, núm. 716, pàg. 30 i 31
"L'egipci", 17 novembre 1985, núm. 717, pàg. 30 i 31
"El missatger", 24 novembre 1985, núm. 718, pàg. 30 i 31
"Tots els noms", 1 desembre 1985, núm. 719, pàg. 30 i 31
"Immòbil Leuké", 8 desembre 1985, núm. 720, pàg. 30 i 31
"L'avet", 15 desembre 1985, núm. 721, pàg. 30 i 31
"El bosc de Nadal", 22 desembre 1985, núm. 722, pàg. 28 i 29
"Hipòtesi", 29 desembre 1985, núm. 723, pàg. 30 i 31
"Pèsol congelat", any XXII, 5 gener 1986, núm. 724, pàg. 30 i 31
"La simfonia dels colors", 12 gener 1986, núm. 725, pàg. 30 i 31
"Natàlia", 19 gener 1986, núm. 726, pàg. 30 i 31
"Paradís", 26 gener 1986, núm. 727, pàg. 30 i 31
"Un ocell a l'arbre", 2 febrer 1986, núm. 728, pàg. 30 i 31
"El nom d'una flor", 9 febrer 1986, núm. 729, pàg. 30 i 31
"Pasta de melindro", 16 febrer 1986, núm. 730, pàg. 30 i 31
"La teranyina", 23 febrer 1986, núm. 731, pàg. 30 i 31
"Sense mitra", 2 març 1986, núm. 732, pàg. 30 i 31

- "Un repte" (Cartes a la Sílvia), 9 març 1986, núm. 733, pàg. 30 i 31
"Els defraudadors", 16 març 1986, núm. 734, pàg. 30 i 31
"La llarga espera", 23 març 1986, núm. 735, pàg. 30 i 31
"Frustració", 6 abril 1986, núm. 737, pàg. 30 i 31
"La barca i el temps", any XXII, 13 abril 1986, núm. 738, pàg. 30 i 31
"El nard de Nahmànides", 20 abril 1986, núm. 739, pàg. 30 i 31
"Després de la disputa", 27 abril 1986, núm. 740, pàg. 30 i 31
"Sorra", 4 maig 1986, núm. 741, pàg. 30 i 31
"Tan sols el vent", 11 maig 1986, núm. 742, pàg. 30 i 31
"Retaule de Pentecosta", 18 maig 1986, núm. 743, pàg. 30 i 31
"Si hagués estat gavina", 25 maig 1986, núm. 744, pàg. 30 i 31
"Potser demà", 1 juny 1986, núm. 745, pàg. 28 i 29
"La desaparició", 8 juny 1986, núm. 746, pàg. 28 i 29
"Una subtil fragància", 15 juny 1986, núm. 747, pàg. 28 i 29
"L'albercoquer", 22 juny 1986, núm. 748, pàg. 28 i 29
"L'última de les Henningar", (Porta a l'eternitat: la fossa), 29 juny 1986, núm. 749, pàg. 28 i 29
"Revisió", 6 juliol 1986, núm. 750, pàg. 28 i 29
"Pluja de fang", 13 juliol 1986, núm. 751, pàg. 30 i 31
"D'un temps d'un país (I)", 20 juliol 1986, núm. 752, pàg. 34 i 35
"D'un temps d'un país (II)", 27 juliol 1986, núm. 753, pàg. 36 i 37
"D'un temps d'un país (III)", 3 agost 1986, núm. 754, pàg. 36 i 37
"El clar país", 10 agost 1986, núm. 755, pàg. 36 i 37
"Revolució social", 24 agost 1986, núm. 757, pàg. 34 i 35
"Tarda d'estiu", 1 agost 1986, núm. 758, pàg. 34 i 35
"Galeria de retrats", 7 setembre 1986, núm. 759, pàg. 36 i 37
"Paraules", 14 setembre 1986, núm. 760, pàg. 36 i 37
"Terrorisme i dictadura?", 21 setembre 1986, núm. 761, pàg. 36 i 37
"Homes d'or", 28 setembre 1986, núm. 762, pàg. 36 i 37
"Vida de Mikos", 5 octubre 1986, núm. 763, pàg. 36 i 37
"De dalt estant", 12 octubre 1986, núm. 764, pàg. 36 i 37
"Número equivocat", 19 octubre 1986, núm. 765, pàg. 36 i 37
"El temps", 26 octubre 1986, núm. 766, pàg. 36 i 37
"Epitafi per a un exquisit", 2 novembre 1986, núm. 767, pàg. 36 i 37
"Revisió mèdica", 9 novembre 1986, núm. 768, pàg. 36 i 37
"Rosa i gris", 16 novembre 1986, núm. 769, pàg. 36 i 37
"Una altra Laura si us plau (Carta de la Sílvia)", 23 novembre 1986, núm. 770, pàg. 36 i 37
"De somnis i realitats", 30 novembre 1986, núm. 771, pàg. 36 i 37
"Saber o no saber", 7 desembre 1986, núm. 772, pàg. 36 i 37
"Riu desbordat", 14 desembre 1986, núm. 773, pàg. 36 i 37
"Un ram de nades", 21 desembre 1986, núm. 774, pàg. 36 i 37
"La marquesina", 4 gener 1987, núm. 776, pàg. 36 i 37

“Les cadernereres”, 11 gener 1987, núm. 777, pàg. 36 i 37

“Un consell saludable”, 18 gener 1987, núm. 778, pàg. 36 i 37

“Retall de seda”, 25 gener 1987, núm. 779, pàg. 36 i 37

“La llarga nit”, 1 febrer 1987, núm. 780, pàg. 36 i 37

Punt diari (El Punt) (1 març 1987-21 abril 1990)

- "Promotors", 1 març 1987, pàg. 5
"Passat l'hivern", 8 març 1987, pàg. 11
"De coses inútils", 15 març 1987, pàg. 5
"Corona de Sant Nicolau", 22 març 1987, pàg. 5
"El bon veí", 29 març 1987, pàg. 8
"Esclats primaverals", 5 abril 1987, pàg. 11
"El cofre", 12 abril 1987, pàg. 7
"Notes de viatge", 26 abril 1987, pàg. 15
"Flames sinistres", 3 maig 1987, pàg. 5
"Perfums, perfumers i bruixots", 10 maig 1987, pàg. 10
"La tarda dels elfs", 17 maig 1987, pàg. 13
"Parèntesi" (Carta a la Sílvia), 24 maig 1987, pàg. 13
"A Elsewhere", 31 maig 1987, pàg. 12
"Documental en sèpia", 14 juny 1987, pàg. 12
"Dolor", 21 juny 1987, pàg. 14
"Diumenge 21", 5 juliol 1987, pàg. 12
"L'estrany somni", 19 juliol 1987, pàg. 11
"Quin estiu!", 26 juliol 1987, pàg. 12
"Xarop de gerds", 2 agost 1987, pàg. 5
"Tenacíssima, càndida enyorança...", 9 agost 1987, pàg. 8
"Alguna cosa bona doneu-nos avui", 16 agost 1987, pàg. 11
"Corona de reina", 23 agost 1987, pàg. 8
"De coses nostres", 30 agost 1987, pàg. 11
"Un dia d'estiu", 6 setembre 1987, pàg. 10.
"Dinasties", 13 setembre 1987, pàg. 9
"Un exquisit perfum", 20 setembre 1987, pàg. 4
"Premis deserts", 27 setembre 1987, pàg. 10
"L'esperit del bosc", 4 octubre 1987, pàg. 8
"La remor de les canyes", 11 octubre 1987, pàg. 10
"Després de la pluja", 18 octubre 1987, pàg. 12
"De balls i ballarugues", 25 octubre 1987, pàg. 8
"Ni amb temps ni amb palla", 1 novembre 1987, pàg. 11
"Cap calent", 15 novembre 1987, pàg. 8
"El fantasma se'n va al sud", 22 novembre 1987, pàg. 9
"Rituals?", 29 novembre 1987, pàg. 8
"Milions", 13 desembre 1987, pàg. 8
"La casa dels esperits", 20 desembre 1987, pàg. 4
"On és l'arbre de Jassi?", 3 gener 1988, pàg. 8
"El mag i la donzella", 10 gener 1988, pàg. 9
"Concert", 17 gener 1988, pàg. 8

- “Allò que no està bé”, 24 gener 1988, pàg. 8
“Què heu fet?”, 31 gener 1988, pàg. 10
“El rei Martí”, 7 febrer 1988, pàg. 8
“Mimosa flor de febrer”, 14 febrer 1988, pàg. 10
“Carta amb retard”, 21 febrer 1988, pàg. 10
“Rialles i plors”, 28 febrer 1988, pàg. 15
“Intolerància al verí”, 6 març 1988, pàg. 10
“El cavaller de la Rosa”, 13 març 1988, pàg. 13
“La dona fidel (conte xinès)”, 20 març 1988, pàg. 10
“Innominada dona”, 27 març 1988, pàg. 9
“Maria dels set dimonis”, 3 abril 1988, pàg. 14
“La malaltia dels mestres”, 10 abril 1988, pàg. 10
“Mil·lenaris”, 17 abril 1988, pàg. 19
“Trobarem a faltar el teu somriure...”, 24 abril 1988, pàg. 14
“El treball dels mestres”, 1 maig 1988, pàg. 14
“Poques flors i cap viola”, 8 maig 1988, pàg. 14
“El dret a discrepar”, 15 maig 1988, pàg. 14
“Noms i cognoms”, 22 maig 1988, pàg. 13
“Recordant amb tendresa”, 29 maig 1988, pàg. 10
“L’Angelina i els altres”, 5 juny 1988, pàg. 14
“Aventura al carrer”, 12 juny 1988, pàg. 14
“Nocturn”, 19 juny 1988, pàg. 14
“Aigua del cel”, 3 juliol 1988, pàg. 13
“Càntic en el temple”, 10 juliol 1988, pàg. 14
“Kumbayà”, 17 juliol 1988, pàg. 10
“Cançó de juliol”, 24 juliol 1988, pàg. 10
“Va de bufetades”, 31 juliol 1988, pàg. 10
“Les dues gardènies”, 7 agost 1988, pàg. 10
“Refresc”, 14 agost 1988, pàg. 10
“Una dona al desert”, 21 agost 1988, pàg. 10
“El monestir”, 28 agost 1988, pàg. 10
“Violinista nocturn”, 4 setembre 1988, pàg. 10
“La Maragda”, 11 setembre 1988, pàg. 11
“Carta al senyor alcalde de Girona”, 18 setembre 1988, pàg. 10
“Olímpics”, 2 octubre 1988, pàg. 10
“Clavells catalans”, 16 octubre 1988, pàg. 10
“Dues o tres gràcies”, 23 octubre 1988, pàg. 10
“Vestir-se de seda”, 30 octubre 1988, pàg. 10
“La ruta dels crisantems”, 6 novembre 1988, pàg. 10
“Embolicar la troca”, 20 novembre 1988, pàg. 10
“Visió de futur”, 27 novembre 1988, pàg. 10
“Més enllà de la columna” (mossèn Gumersind), 4 desembre 1988, pàg. 10
“Reflexions” (en la mort d’un poeta), 11 desembre 1988, pàg. 10

- “Fer volar coloms”, 18 desembre 1988, pàg. 10
“Nadalenca”, 25 desembre 1988, pàg. 10
“Àlbum”, 8 gener 1989, pàg. 10
“Carta sense segell”, 15 gener 1989, pàg. 10
“Una setmana”, 22 gener 1989, pàg. 10
“Dallada”, 29 gener 1989, pàg. 10
“Carnestoltes”, 5 febrer 1989, pàg. 11
“Boira”, 12 febrer 1989, pàg. 10
“No són ocells tot el que vola”, 19 febrer 1989, pàg. 10
“Fanatisme religiós”, 25 febrer 1989, pàg. 6
“Pobres il·lusions”, 4 març 1989, pàg. 4
“Encrueliment literari”, 11 març 1989, pàg. 4
“Mala memòria lingüística”, 18 març 1989, pàg. 4
“Espais al solell mil·limetrats”, 25 març 1989, pàg. 4
“Una obra del temps”, 1 abril 1989
“Bolets a tot temps”, 8 abril 1989, pàg. 4
“Els escenaris perduts”, 15 abril 1989
“Mateu el drac!”, 22 abril 1989, pàg. 4
“És verda la persiana?”, 29 abril 1989
“Casanova el murri”, 6 maig 1989, pàg. 4
“Complir cent anys”, 13 maig 1989
“Girona decebedora”, 20 maig 1989, pàg. 4
“Històries remotes”, 30 maig 1989, pàg. 6
“Vicepresidents i màrtirs”, 3 juny 1989, pàg. 4
“Psicofonies terrorífiques”, 10 juny 1989, pàg. 4
“Afany de notorietat”, 17 juny 1989, pàg. 8
“R.M. El perseguit”, 24 juny 1989, pàg. 4
“L'escola dels noms”, 1 juliol 1989, pàg. 4
“No es pot dir que...”, 8 juliol 1989, pàg. 4
“Un deixeble anomenat Pere”, 15 juliol 1989, pàg. 4
“El ball de la civada”, 22 juliol 1989, pàg. 4
“L'estadi fa un goig...!”, 29 juliol 1989, pàg. 4
“Sentència efectiva?”, 5 agost 1989, pàg. 4
“Cognoms refrescants”, 12 agost 1989, pàg. 4
“Un espia a Girona?”, 19 agost 1989, pàg. 4
“Del vell, el consell”, 26 agost 1989, pàg. 4
“El passat i el present”, 2 setembre 1989, pàg. 4
“L'art d'enganyar”, 9 setembre 1989, pàg. 4
“El cas de l'estadi espanyol”, 16 setembre 1989, pàg. 6
“L'escola que he vist morir”, 23 setembre 1989, pàg. 4
“No, ministre”, 30 setembre 1989, pàg. 4
“Coses estranyes”, 7 octubre 1989, pàg. 4
“Com et dius?”, 14 octubre 1989, pàg. 4

- “Després del dia hi ha la nit”, 21 octubre 1989, pàg. 4
“Temps de bolets i bocamolls”, 28 octubre 1989
“Petites reflexions”, 4 novembre 1989, pàg. 4
“Croniqueta d'un pèndol”, 11 novembre 1989, pàg. 4
“Grans esdeveniments”, 18 novembre 1989, pàg. 4
“Una antologia poètica”, 25 novembre 1989
“S'ha girat la truita”, 2 desembre 1989, pàg. 4
“Un Nadal daurat”, 9 desembre 1989, pàg. 4
“La màgia de Girona”, 16 desembre 1989
“Sonata de Nadal”, 23 desembre 1989, pàg. 12
“L'alegria dels borrecs”, 30 desembre 1989, pàg. 4
“No oblideu Mozart”, 6 gener 1989, pàg. 4
“Un esplèndid entorn”, 13 gener 1990
“L'esternut de Judes”, 20 gener 1990, pàg. 4
“Tango polític”, 27 gener 1990, pàg. 4
“Deixalles per als abocadors”, 3 febrer 1990
“Darrera del finestral”, 10 febrer 1990, pàg. 4
“Peret: camí de Damasc”, 17 febrer 1990, pàg. 4
“Amor i fraternitat”, 24 febrer 1990
“Prunus domesticus”, 3 març 1990, pàg. 4
“Fets i genteta”, 10 març 1990, pàg. 4
“Cançó de primavera”, 17 març 1990
“Una extensa negror”, 24 març 1990, pàg. 4
“Aquest fred extemporani”, 31 març 1990, pàg. 4
“La rosa i l'espina”, 7 abril 1990
“El sol i la pasqua”, 14 abril 1990, pàg. 4
“Intolerància i llibertat”, 21 abril 1990, pàg. 6

Bibliografia

AYMERICH, Pilar i PESSARRODONA, Marta, *Mercè Rodoreda. Un retrat*, Generalitat de Catalunya, Institut Català de la Dona, Barcelona, 2002

BUSQUETS i BIARNÉS, Joan, *L'escola Torres Jonama i el seu temps. 75 anys d'escola pública*, Col. Quaderns de Palafrugell, núm. 9, Ajuntament de Palafrugell i Diputació de Girona, 2000

BUSQUETS i BIARNÉS, Joan i MOLERO i PARALS, Josep, *L'ensenyament a Palafrugell*, Quaderns de Palafrugell, Ajuntament de Palafrugell i Diputació de Girona, 1993

CLARA, Josep, *Introducció a la Història de Girona*, Quaderns de les 7 Sivelles, CCG Edicions, Girona, febrer 2004

Cronologia dels Països Catalans. Història, societat, economia, cultura, ciència. Borja de Riquer (dir.). Pòrtic. Biblioteca Universitària, Barcelona, 1999

CUFÍ i SOLER, Quim i CORNELLÀ i CANALS, Pere, *dicGIRONA*, Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Girona i Ajuntament de Girona, Girona, abril 2000

Dona. Butlletí Informatiu Anual. Associació Suport a la Dona de Palafrugell, núm. 7, Gràfiques Agustí, 1997

Esther Boix. Miralls i miratges, ed. Fundació Fita, Casa de Cultura de Girona i Museu d'Art de Girona, volum 2, 2006

FAULÍ, Josep, *Els Jocs Florals de la llengua catalana a l'exili*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2002

Font i Massot, Rosa, "Literatura i territori", dins *El menú de l'escriptor. Literatura i territori*, Ajuntament de Salt, Ajuntament de Girona, Biblioteca Pública de Girona i Diputació de Girona, 2005

Les cinc branques (Poesia femenina catalana), editat per Esteve Albert i Corp, Engordany (Andorra), 1975

MAYMÍ, Josep, *La Girona convulsa. Entre la il·lusió i el desencís (1923-1939)*, Quaderns d'història de Girona, Girona, desembre 2004

MADRENYS, Pere, entrevista "Maria Assumpció Soler, mestra, novel·lista i guanyadora del Fastenrath – 59", *Presència*, núm. 703, 11 agost 1985

MESTRE i GODES, Jesús, *Breu història de Catalunya*, ed. 62, Llibres a l'abast, núm. 315, Barcelona, 1998

PUIGVERT, Joan, *La Normal de Girona i el Magisteri públic (1914-1936)*, Universitat de Girona, 1994

PUIGVERT. *65 anys d'imatges*, ed. Fundació Fita, volum 1, març 2004

PUJIULA i RIBERA, Jordi, *La guerra civil a Olot (1936-1939). Recull d'articles*, Impr. Aubert, Olot, maig 2000

VIDAL i PERPIÑÀ, Joaquim i COLLELLDEMONT i OLIVA, Josep, entrevista "Assumpció Soler i Font", *Set en u*, Sant Gregori, juny 1995

www.tvcatalunya.com/historiesdecatalunya/cronologia/cron103717569.htm

www.vilaweb.com/elpunt/historia/e_presencia.html

XIFRA i RIERA, Narcís, *Girona 1916. Història d'una frustració política*, Institut d'Estudis Gironins, núm. 14, Girona, 1987

Agraïments

En primer lloc, a la Maria Assumpció Soler i Font, perquè sé que, des d'algun racó de no sé exactament on, m'ofereix un sincer somriure.

A la Maria Salvador i Calçada per confiar en mi en tot moment i per ser tan positivament lluitadora, i a l'Associació Suport a la Dona de Palafrugell per oferir-me la possibilitat de publicar en la seva col·lecció "Dones amb nom propi"; al Jordi Soler Font per totes les hores d'interès i dedicació i per la seva constant col·laboració amb la recopilació de material; a la Conxita Soler i família per facilitar-me la tasca de recerca; a la Biblioteca pública de Girona per la seva eficàcia i amabilitat en el llarg procés de buidatge de revistes i diaris; a la Roser Roca pel seu constant recolzament; a l'Arxiu d'El Punt per la seva altruista col·laboració; a la Revista de Girona i concretament a en Narcís-Jordi Aragó per obrir-me sincerament les seves portes; al Ricard Creus i a l'Esther Boix per tots els seus consells i per l'interès que han mostrat sempre per tot el que escric i per la meua vida; al Cesc Vila per la seva ferma amistat; a l'Arxiu de Pals i concretament a l'Anna Aynier per la seva col·laboració; a la Mita Casacuberta per tot al que he après fins ara amb ella a la UdG; a la Roser Guasch per l'especial llaç literari que ens uneix; al Domènec Fita i a l'Àngela Rodeja per obrir-me tan amablement les portes de casa seva i oferir-me material; al Joaquim Puigvert Pastells per les seves aportacions documentals; als meus pares i al meu germà Jordi; a la família Roca-Escrihueta; a la Universitat de Girona; a l'Arxiu Municipal de Palafrugell; a la Marta Pessarrodona; a l'Arxiu Històric de Girona; a la Maria Carme Roca; a la Rosa Maria Vidal; al Jordi Cornellà; a l'Àngela Piferrer Piferrer; a l'escola Migdia de Girona; i a tots aquells amics especials que m'han recolzat en aquest apassionant trajecte; també al Haiku i a la Tanka pels seus miols tendrament incondicionals.

Índex

Pròleg, Jordi Soler	5
Biografia del nostre passat recent, Ricard Creus	9
Editorial, Associació Suport a la Dona de Palafrugell	13
Nota introductòria de l'autora amb pretès efecte interactiu	19
I. Girona: escenari vital d'infantesa i d'adolescència	21
II. Una vida de dedicació a la docència i a la literatura	
El magisteri: vocació professional	
- Vilobí d'Onyar o <i>un retall de seda xinesa</i>	29
- Palafrugell: història d'un abans i d'un després	33
- Sant Gregori o <i>el punt més dolç del franquisme</i>	45
- Girona o l'últim adéu a la docència	49
- <i>L'escollit</i> , Premi Fastenrath de novel·la als Jocs Florals de l'exili (París, 1959)	51
III. Revistes, diaris gironins i compilacions com a plataforma literària	59
- <i>Revista de Girona: crònica d'un temps</i>	61
- <i>Les cinc branques (Poesia femenina catalana)</i>	65
- <i>Tardor d'art. Música i poesia femenina a Pals</i>	71
- La revista <i>Presència</i> o el binomi realitat-ficció	73
- <i>Punt diari</i> , continuïtat periodística i literària	83
IV. In Memoriam	87
Relacio de poemes i narracions-articles publicats per Maria Assumpció Soler a la premsa	93
Bibliografia	105
Agraïments	107

1. L'escollit

Maria Assumpció Soler i Font

2. Llevadores de Palafrugell

165 anys d'història

Rosa M. Masana Ribas

3. Maria Assumpció Soler i Font (1913-2004)

Mestra i Escriptora EX AEQUO

Carme Ramilo i Martínez

Explicar la vida d'algú que no ha tingut amb prou feines notorietat és una de les missions més compromeses a què pot enfrontar-se un biògraf. Amb ben pocs esdeveniments cardinals, ha d'extreure d'un mapa llis una certa orografia que doni relleu al paisatge, i no és una comesa fàcil: convé submergir-se en capes molt secundàries de la història general, allà on transcorre la petitesa quotidiana, la intimitat, la monotonia, fins i tot la frustració i el secret, per donar forma a un caràcter singular. D'aquesta immersió, Carme Ramilo ha fet emergir el retrat convincent, minuciós i complet, de Maria Assumpció Soler, una dona que va ser mestra i escriptora sense amb prou feines abandonar mai les regions penombroses de l'anonimat. Ni tan sols quan el 1959 va rebre per *L'escollit*, fins fa poc encara inèdita, el premi de novel·la Fastenrath als Jocs Florals de l'exili a París, que el règim franquista va impedir-li d'anar a recollir. Com a mestra a Vilobí, a Palafrugell, a Sant Gregori, a Girona, va ser sempre estimada i reconeguda; com a escriptora, es va sentir d'una invisibilitat quasi absoluta.

Sense plataforma editorial, va acabar traslladant la vocació literària als articles periodístics que va publicar regularment des de 1955 fins a 1990 a diversos mitjans gironins, un camí en els marges de la vida pública, discret i volàtil, a través del qual afirma, però, una fèrria vocació narrativa i una amplitud d'interessos que abracen des de la catalanitat a la música, des de la mitologia a la lectura, des de la pedagogia al feminisme, des de l'art a la filosofia oriental, sovint des d'una perspectiva obertament autobiogràfica. Carme Ramilo ha conjugat en aquest llibre l'alegria de la mestra i el suplici de l'escriptora, unides per la força d'una persistent lluitadora, perquè Maria Assumpció Soler va ser mestra a pesar de l'amenaça constant de la purga administrativa i policial, i va ser escriptora, d'una discreta manera, tot i saber que mai no en rebria el reconeixent. Però, per damunt de tot, va ser ciutadana, compromesa i alhora irònica, en un moment que exercir aquest dret ja era un acte suspecte.

Eva Vázquez

EDITA:

Associació Suport a la Dona de Palafrugell